Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

Σχολή Οικονομικών, Διοίκησης και Πληροφορικής

Τμήμα Οικονομικών και Διοίκησης

«Επίδραση των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2010-2020»

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΓΙΑΝΝΟΥΣΗ

Ιανουάριος 2024

Σχολή Οικονομικών, Διοίκησης και Πληροφορικής

Τμήμα Οικονομικών και Διοίκησης

«Επίδραση των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2010-2020»

Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Δημόσια Διοίκηση στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις

Πηνελόπη Γιαννούση

Ιανουάριος 2024

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Πηνελόπη Γιαννούση, 2024

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ……ix

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....1

ABSTRACT.....3

Εισαγωγή προσέγγιση 5

Σκοπός της εργασίας 6

Μεθοδολογία 8

Δομή εργασίας 9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Αναπτυξιακά προγράμματα την περίοδο 2010-2020.....11

1.1 Εισαγωγή 11

1.2 Ανάπτυξη και αναπτυξιακά προγράμματα 11

1.2.1 Ιστορική διαδρομή κοινοτικών αναπτυξιακών προγραμμάτων 12

1.3 ΕΣΠΑ 2007-2013 και 2014-2020 14

1.3.1 ΕΣΠΑ 2007 – 2013 14

1.3.2 ΕΣΠΑ 2014 – 2020 19

1.4 Ο ρόλος του Αναπτυξιακού Νόμου 25

1.4 .1 Ο ρόλος των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην ενίσχυση της απασχόλησης..... 30

1.5 Χωρική διάσταση αναπτυξιακών προγραμμάτων..... 33

1.6 Προβλήματα και αδυναμίες των αναπτυξιακών προγραμμάτων 34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:Προτάσεις και καλές πρακτικές για την αύξηση της αποδοτικότητας των αναπτυξιακών προγραμμάτων.....37

2.1 Εισαγωγή..... 37

2.2 Εξέλιξη της νομοθεσίας για τα αναπτυξιακά προγράμματα 37

2.3 Καλές πρακτικές από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα 39

2.4 Η οργάνωση και λειτουργία του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας..... 43

2.5 Η λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων εν μέσω πανδημίας..... 51

2.6 Βελτίωση της διοικητικής ικανότητας των εμπλεκόμενων φορέων 52

2.7 Ο ρόλος που διαδραματίζει η τεχνολογία στη λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων 53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η περίπτωση της Περιφέρειας Ηπείρου.....55

3.1 Εισαγωγή..... 55

3.2 Η Περιφέρεια Ηπείρου-Γεωγραφικά, δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά 55

3.3 Αναπτυξιακά προγράμματα στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά την περίοδο 2010-2020.... 60

3.4 Εμβληματικά έργα που χρηματοδοτήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2020 στην Περιφέρεια Ηπείρου 82

3.5 Αναπτυξιακά προγράμματα και απασχόληση στην Περιφέρεια Ηπείρου 91

3.6 Προβλήματα στην εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου 96

3.7 Τομείς αιχμής και ο ρόλος των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου 101

3.8 Προτάσεις για βελτιστοποίηση της απόδοσης των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου..... 103

3.9 Θεωρίες Περιφερειακής Ανάπτυξης 118

3.10 Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (RCI) 121

3.11 Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας (DESI)..... 127

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....128

Βιβλιογραφία……...137

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1:Σύνολο Ενισχύσεων Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (Δις. Euro)……..30
Διάγραμμα2:Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ήπειρος 2014-2020…….……...65
Διάγραμμα 3:Περιφέρεια Ηπείρου- Απασχολούμενοι…….……93
Διάγραμμα 4:Πορεία Ανεργίας σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό Επίπεδο (Ηλ. 15-74 ετών)….105
Διάγραμμα 5:ΑΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου (σε εκατ. €)……..…107
Διάγραμμα 6:Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Περιφέρειας Ηπείρου
– Κατανομή ανά Περιφερειακή Ενότητα……...……109

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. ΕΣΠΑ 2007-2013: ανά επιχειρησιακό πρόγραμμα, έργο και δαπάνη …….....14

Εικόνα 2. ΕΣΠΑ 2007-2013: Πέντε Έργα με τον υψηλότερο προϋπολογισμό…….....15

Εικόνα 3. ΕΣΠΑ 2007-2013: Πέντε περιφερειακά έργα με τον υψηλότερο προϋπολογισμό…….....15

Εικόνα 4. ΕΣΠΑ 2007 – 2013 Διασυνοριακά Προγράμματα και Κονδύλια…….....16

Εικόνα 5. ΕΣΠΑ 2007 – 2013 Προγράμματα Πολυμερούς Διασυνοριακής Συνεργασίας και Κονδύλια…….....16

Εικόνα 6. Κατανομή κοινοτικών πόρων για Ελλάδα ανά πηγή χρηματοδότησης και καταμερισμό ανά Στόχο…….17

Εικόνα 7: ΕΣΠΑ 2014-2020:Κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα…….....23

Εικόνα 8:ΕΣΠΑ 2014-2020:Κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων στα Διμερή Προγράμματα Συνεργασίας…….....25

Εικόνα 9: Απολογιστικά στοιχεία αναπτυξιακών νόμων τρέχουσες τιμές σε ευρώ και του Νόμου 4399/2016……...27

Εικόνα 10:Πληροφοριακά στοιχεία που αφορούν τους Αναπτυξιακούς Νόμους για Ιδιωτικές Επενδύσεις…….27

Εικόνα 11:Κατανομή Αναπτυξιακού Νόμου 3908/2011 σε βασικούς τομείς της οικονομίας…….28

Εικόνα 12: Κατανομή Αναπτυξιακού Νόμου 4399/2016 σε βασικούς τομείς της Οικονομίας……28

Εικόνα 13 :Κατανομή Αναπτυξιακού Νόμου 3908/11 ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων Επιχειρήσεων…….29

Εικόνα 14 :Κατανομή Αναπτυξιακού Νόμου 4399/16 ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων ……..…..29

Εικόνα 15: Στοιχεία διόρθωσης των επενδυτών για τους αναπτυξιακούς νόμους κατά την πρώτη 20ετία που εξετάζεται , τρέχουσες τιμές……...38

Εικόνα 16:Συνολικοί επενδυτικοί πόροι που κινητοποιεί το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.....44

Εικόνα 17:Ανακεφαλαίωση:Συνολικοί επενδυτικοί πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας……..46

Εικόνα 18 :Εξέλιξη πληθυσμού Περιφέρειας Ηπείρου……..……...57

Εικόνα 19:Εξέλιξη του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου…….....58

Εικόνα 20 :ΕΣΠΑ 2007-2013 πληρωμές Δημόσιας Δαπάνης…….....61

Εικόνα 21:Ενδεικτικά Έργα ΕΣΠΑ 2007-2013……..…..62

Εικόνα 22: ΕΣΠΑ 2014-2020 πληρωμές Δημόσιας Δαπάνης……...……63

Εικόνα 23:Ενδεικτικά Έργα ΕΣΠΑ 2014-2020…….....64

Εικόνα 24:Υλοποίηση Επιχειρησιακού Προγράμματος κατ΄ έτος……....66

Εικόνα 25:Στοιχεία υλοποίησης του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 (στοιχεία 2021)……...….71

Εικόνα 26:Πλαίσιο επίδοσης του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 (στοιχεία 2021)…….……....72

Εικόνα 27:Ανάλυση κατά Τομέα, επεν. Σχέδιο , ύψος επενδύσεων και ενισχύσεων, νέες θέσεις εργασίας……...….74

Εικόνα 28:Ενδεικτικά έργα επενδύσεων Ν. 3299/2004…….……..….74

Εικόνα 29:Ενδεικτικά Έργα Επενδύσεων Ν. 3908/11……...…...76

Εικόνα 30: Ενταγμένες επενδύσεις ανά τομέα…….....78

Εικόνα 31:Αριθμός ενταγμένων έργων ανά καθεστώς ενίσχυσης……..…..78

Εικόνα 32:Ύψος ενισχύσεων ανά κατηγορία κινήτρων……...…….78

Εικόνα 33:Επενδύσεις ανά Περιφερειακή Ενότητα και Τομέα στην Περιφέρεια Ηπείρου ……...79

Εικόνα 34 :Ενδεικτικά Έργα Επενδύσεων Ν. 4399/2016……...…..80

Εικόνα 35 :Απασχολούμενοι, άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί και ποσοστό ανεργίας: Ιούνιος 2010-2015……...…….…...92

Εικόνα 36:Απασχολούμενοι, άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί και ποσοστό ανεργίας: Ιούνιος 2016-2020……...…92

Εικόνα 37:Απασχολούμενοι ανά έτος και Περιφέρεια.……..…92

Εικόνα 38:Ποσοστό (%) ανεργίας…….…...93

Εικόνα 39:Ανεργία, Φτώχεια και Εξειδίκευση……....104

Εικόνα 40:Κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Ηπείρου……..…...106

Εικόνα 41:ΑΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου σε εκατ. €……...…106

Εικόνα 42:Εξωτερικό Εμπόριο Περιφέρεια Ηπείρου……...…106

Εικόνα43:Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Κατά Κλάδο……...107

Εικόνα 44:Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία……..109

Εικόνα 45:Συμμετοχή % στη Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία……109

Εικόνα 46:Κατά κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας Ηπείρου……..110

Εικόνα 47:Δείκτης Ανταγωνιστικότητας 2016-2022……123

Εικόνα 48:Πυλώνες Δείκτη Ανταγωνιστικότητας 2016-2022……..123

Εικόνα 49: Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας Ελλάδα 2016-2022……124

Εικόνα 50:Μεταβολή Δείκτη Ανταγωνιστικότητας 2016-2022……125

Εικόνα 51: Κατάταξη Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας DESI 2022……...127

Σελίδα Εγκυρότητας

Ονοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Πηνελόπη Γιαννούση

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: «Επίδραση των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2010-2020». Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις ……. από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων : Παναγιώτης Λιαργκόβας

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Γεώργιος Μεραμβελιωτάκης

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Εμμανουήλ Μανιούδης

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Πηνελόπη Γιαννούση, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Επίδραση των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2010-2020», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Πηνελόπη Γιαννούση

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

«Ολοκληρώνοντας την παρούσα Διπλωματική Εργασία , θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες προς όλους όσους συνέβαλαν σ' αυτό. Ειδικότερα, ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρ. κ. Λιαργκόβα Παναγιώτη για την υποστήριξη και τη διαρκή βοήθεια που μου προσέφερε. Ακόμη, θέλω να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες καθηγητές του Εξ Αποστάσεως Μεταπτυχιακού Προγράμματος Δημόσια Διοίκηση με κατεύθυνση Γενική Διοίκηση για τις γνώσεις και τις εμπειρίες που μου μετέδωσαν. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την υποστήριξη και στο συγκεκριμένο στάδιο των σπουδών μου».

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δεκαετία του 2010-2020 χαρακτηρίζεται από συνεχόμενες κρίσεις 2007-2008 παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, το 2010 η Ε.Ε. αντιμετώπισε μια πρωτόγνωρη συστημικού χαρακτήρα κρίση με οικονομικές, κοινωνικές, οικολογικές, πολιτικές διαστάσεις. Δέκα χρόνια αργότερα μια υγειονομικού χαρακτήρα παγκόσμια κρίση προκαλεί νέους συστημικούς κλυδωνισμούς στην Ε.Ε. των 27.

Το 2010 η Ελλάδα λόγω ελλείμματος 15,4% του ΑΕΠ καταφεύγει στον μηχανισμό διάσωσης υπογράφοντας μνημόνιο με το ΔΝΤ, την Ε.Ε. και την ΕΚΤ, ακολουθώντας σκληρή δημοσιονομική πολιτική.

Στην παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια να διερευνηθεί ο ρόλος των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου την περίοδο 2010-2020 που έχει τα πιο πάνω χαρακτηριστικά. Η Περιφέρεια Ηπείρου είναι μια από τις 13 Περιφέρειες της χώρας στην οποία διατέθηκαν περίπου το 5% των κονδυλίων των αναπτυξιακών προγραμμάτων (αναπτυξιακοί νόμοι, ΕΣΠΑ 2007-2013, ΕΣΠΑ 2014-2020) για ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις . Η κατανομή τους δεν έγινε ισομερώς για όλες τις περιφερειακές ενότητες, με την Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων να απορροφά το μεγαλύτερο ποσοστό έναντι της ΠΕ Άρτας, Πρέβεζας και Ηγουμενίτσας. Ενισχύθηκαν οι κλάδοι του πρωτογενή τομέα (πτηνοτροφία, κτηνοτροφία, θερμοκήπια, ιχθυοκαλλιέργειες) που αποτελεί το 20% της οικονομίας της περιοχής, ο κλάδος του τουρισμού (ορεινός και παραθαλάσσιος) υπηρεσίες, εμπόριο που αποτελούν το 60% της οικονομίας της περιοχής και ο δευτερογενής τομέας που αποτελεί το υπόλοιπο ποσοστό 20% της Οικονομίας της Περιφέρειας Ηπείρου.

Κεφάλαια δόθηκαν για στήριξη της απασχόλησης για μικρομεσαίες επιχειρήσεις, για την στήριξη πολλών κλάδων της Οικονομίας, για την Υγεία κλπ. Αυτά τα κεφάλαια δεν δόθηκαν για παραγωγικές επενδύσεις, δόθηκαν για να συγκρατήσουν την πτώση της οικονομίας, την πτώση του βιοτικού επιπέδου, για κοινωνικές παροχές για να περιορίσουν την φτώχεια. Υπάρχει ανισομερής ανάπτυξη των αστικών κέντρων και υποβάθμιση των παραμεθόριων και επαρχιακών περιοχών. Τα αναπτυξιακά προγράμματα συνέβαλαν τα μέγιστα σε έργα υποδομής (Εγνατία οδός, Ιόνια Οδός, Λιμένας Ηγουμενίτσας) και

έβγαλαν την Ήπειρο από την απομόνωση. Ανέδειξαν αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία της περιοχής.

Σκοπός των αναπτυξιακών προγραμμάτων είναι η επιδίωξη της περιφερειακής ανάπτυξης και μέσω των επενδύσεων να συμβάλλουν στην σύγκλιση των Περιφερειών της χώρας και κατ επέκταση των Περιφερειών της Ε.Ε. Λόγω των κρίσεων της περιόδου ανάπτυξη για την Περιφέρεια Ηπείρου δεν υπήρξε. Ούτε σύγκλιση επετεύχθη διότι συνεχίζει να είναι μια από τις φτωχότερες περιφέρειες της χώρας και της Ε.Ε.

Ο μελλοντικός σχεδιασμός θα πρέπει να στοχεύει στη σύγκλιση της Περιφέρειας Ηπείρου με τις άλλες Περιφέρειες. Θα πρέπει να μελετηθούν τα χαρακτηριστικά της περιοχής γεωγραφικό ανάγλυφο (ορεινό και παραθαλάσσιο) αρχαιολογικοί χώροι, ιαματικές πηγές, δυτική πύλη εισόδου- εξόδου εμπορευμάτων και υπηρεσιών και να κατευθυνθούν οι πόροι στοχευμένα με απώτερο σκοπό τη σύγκλιση.

Λέξεις Κλειδιά: Ανάπτυξη, Αναπτυξιακά προγράμματα, Σύγκλιση

ABSTRACT

The decade 2010-2020 is characterized by ongoing crises 2007-2008 global financial crisis, in 2010 the European Union faced an unprecedented systemic crisis with economic, social, ecological and political dimensions. Ten years later, a global health crisis is causing new systemic shocks in the European Union of 27 Member States.

In 2010 Greece, due to the deficit of 15.4% of Gross Domestic Product, resorts to the bailout mechanism by signing a memorandum with the International Monetary Fund, the European Union and the European Central Bank, following a harsh fiscal policy.

In this paper, an attempt is made to investigate the role of development programs in the Region of Epirus in the period 2010-2020, which has the above characteristics. The Region of Epirus is one of the 13 Regions of the country in which approximately 5% of the development programs funds (development laws, NSRF 2007-2013, NSRF 2014-2020) were allocated for private and public investments. The funds was not evenly distributed for all regional units, with the Regional Unit of Ioannina absorbing the largest percentage compared to the Regional Unit of Arta, Preveza and Igoumenitsa. The primary sector (poultry farming, livestock farming, greenhouses, fish farms) was strengthened, which constitutes 20% of the regional economy, the sector of tourist services (mountain and coastal tourism), trade which constitutes 60% of the region's economy and the secondary sector which constitutes the remaining 20% of the economy of the Region of Epirus.

Funds were given to support employment for small and medium-sized enterprises, to support many sectors of the Economy, for Health, etc. These funds were not given for productive investments, they were given to contain the decline of the economy, the decline of living standards, for social benefits to reduce poverty. There is uneven development of urban centers and degradation of border and rural areas. The development programs have made a major contribution to infrastructure projects (Via Egnatia, Ionia Motorway, the Port of Igoumenitsa) and have brought Epirus out of isolation. They highlighted archaeological sites and monuments in the area.

The purpose of the development programs is the regional development and the convergence of the Regions of the country through investments and by extension the Regions of the EU. There was no development for the Region of Epirus due to the crises of the period. Nor was the convocation achieved because the Region of Epirus continues to be one of the poorest regions of the country and the EU.

Future planning should aim at the convergence of the Region of Epirus with other regions. The characteristics of the area should be studied - geographical relief (mountainous and coastal), archaeological sites, thermal springs, western entry and exit gateways for goods and services and the resources should be targeted with the ultimate goal of convergence.

Keywords: Development, Development Programs, Convoncation

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εισαγωγή προσέγγιση

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, η χώρα βρέθηκε αντιμέτωπη με μια σειρά κρίσεων και γεγονότων, τα οποία επέδρασαν καθοριστικά στην οικονομική και κοινωνική της ευημερία. Ειδικότερα, από το 2008, όπου ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση, η Ελλάδα κλήθηκε να εφαρμόσει τρία προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, τα οποία δημιούργησαν έντονες πιέσεις σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. (Αρτελάρης & Καλλιώρας,2018)

Παράλληλα, ήδη από τη πρώτη στιγμή όπου η Ελλάδα έγινε μέλος της Ε.Ε. διαμορφώθηκαν χρηματοδοτικά προγράμματα και εργαλεία, τα οποία αξιοποιούν πόρους της Ε.Ε., συνδυάζοντας τους πόρους αυτούς με τον κρατικό προϋπολογισμό, προκειμένου να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή συμπληρωματικότητα και αποτελεσματικότητα (Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης,1989). Οι πόροι αυτοί, παρέχονταν υπό τη μορφή κινήτρων, κάτι που συμβαίνει έως και σήμερα και διαφοροποιούνται ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, την γεωγραφική θέση στην οποία βρίσκεται, καθώς επίσης και ανάλογα με τον τομέα δραστηριοποίησης της. Τα προγράμματα αυτά διαχρονικά επιδίωκαν να συμβάλλουν στην βελτίωση των κρίσιμων δεικτών της ελληνικής οικονομίας, όπως επίσης και στην ενίσχυση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων. Βασική επιδίωξη των αναπτυξιακών αυτών προγραμμάτων αποτέλεσε καθ' όλη την περίοδο εφαρμογής τους η σύγκλιση των επιδόσεων ανταγωνιστικότητας των μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων, με τις αντίστοιχες επιχειρήσεις της Ε.Ε. (διαΝΕΟσις,2016).

Εν μέσω της βαθιάς οικονομικής κρίσης και με το τραπεζικό σύστημα να υπολειτουργεί, τα χρηματοδοτικά εργαλεία αποτέλεσαν σημαντική ευκαιρία για τις επιχειρήσεις να αναπτυχθούν και να ενισχύσουν τις δραστηριότητες τους, καθώς επίσης και να δημιουργηθούν νέες επιχειρήσεις, σε τομείς που θεωρούνται υψηλής προστιθέμενης αξίας και συνάδουν με τις νέες παγκόσμιες τάσεις (Πετράκος & Ψυχάρης,2016). Παρόλο που υπήρξαν και υπάρχουν αναπτυξιακά κίνητρα, πλήθος επιχειρήσεων και οργανισμών, ιδίως κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας δυσκολεύτηκαν να απορροφήσουν τους σχετικούς πόρους, κάτι το οποίο συνδέεται και με τους χαμηλούς ρυθμούς απορρόφησης των εν λόγω προγραμμάτων. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα χαμηλά

επίπεδα απορροφητικότητας συνδέονται με τα υψηλά επίπεδα γραφειοκρατίας, αλλά και ευρύτερα με το οικονομικό κλίμα που επικράτησε κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών και θεωρείται ότι ήταν αποτρεπτικό για την πραγματοποίηση επενδύσεων, συνεκτιμώντας και την περιορισμένη διάθεση δανειακών πόρων από τα τραπεζικά ιδρύματα (διαΝΕΟσις,2023).

Ακόμη, κατά την περίοδο 2010-2020, όπως αναφέρθηκε, εξαιτίας της ανάγκης εφαρμογής των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής, διαμορφώθηκαν συνθήκες «ασφυξίας» στις επιχειρήσεις, καθώς επίσης και συνθήκες υψηλής αστάθειας. Υπό τις συνθήκες αυτές, τα αναπτυξιακά προγράμματα, είτε είχαν γεωγραφικό, είτε είχαν κλαδικό χαρακτήρα, αποτέλεσαν το αντιστάθμισμα, στην πραγματικότητα που είχε διαμορφωθεί. Αξιοποιώντας τα προγράμματα αυτά, οι επιχειρήσεις κατάφεραν να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα, να αναπτυχθούν, καθώς και να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για την περίοδο που ακολούθησε και διανύουμε σήμερα, όπου πλέον το οικονομικό περιβάλλον έχει βελτιωθεί σημαντικά (Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας,2016).

Η Περιφέρεια Ηπείρου αποτελεί μία από τις πλέον μικρές πληθυσμιακά Περιφέρειες της χώρας και αποτελείται από την Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων, την Περιφερειακή Ενότητα Άρτας, Θεσπρωτίας, καθώς επίσης και Πρεβέζης. Η Περιφέρεια παρουσιάζει ιδιομορφίες, ως προς την οικονομική της ανάπτυξη, ενώ συνάμα, ιδίως κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών δημιουργούνται σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες. Μέσω των αναπτυξιακών προγραμμάτων, υλοποιήθηκαν και εξακολουθούν να υλοποιούνται σημαντικά έργα σε επίπεδο Περιφέρειας, τα οποία και διαμορφώνουν τις κατάλληλες συνθήκες για την προσέλκυση επενδύσεων, αλλά και ανθρώπινων πόρων, έτσι ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις του μέλλοντος με τον καλύτερο και πλέον επικερδή τρόπο, για το σύνολο των εμπλεκομένων. (Περιφέρεια Ηπείρου,2014).

Σκοπός της εργασίας

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία αποσκοπεί στην μελέτη επίδρασης των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2020, με την περίοδο αυτή να μπορεί να χαρακτηριστεί από έντονο βαθμό αστάθειας

στην οικονομία, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η χώρα κλήθηκε να εφαρμόσει τρία προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, κάτι που προφανώς είχε επιπτώσεις και στην οικονομία της Περιφέρειας Ηπείρου. Βασικός στόχος της εργασίας αποτελεί η μελέτη του τρόπου με τον οποίο τα εν λόγω αναπτυξιακά προγράμματα κατάφεραν να ενισχύσουν επιμέρους τομείς της οικονομίας, καθώς επίσης και να εξεταστούν τα οφέλη που δημιουργήθηκαν στον τομέα της απασχόλησης, εστιάζοντας στην περιοχή μελέτης. Έμφαση δίνεται στα εμβληματικά έργα που υλοποιήθηκαν, είτε βρίσκονται σε φάση υλοποίησης, καθώς και στις επιπτώσεις που προκαλούν και δύναται να προκαλέσουν, καθώς επίσης και στην ανάδειξη των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της οικονομίας της Ηπείρου, τα οποία και μπορούν να αξιοποιηθούν περαιτέρω, συνεκτιμώντας τις σύγχρονες προκλήσεις και ευκαιρίες.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι μέσω της κριτικής αξιολόγησης των αναπτυξιακών προγραμμάτων παρέχεται η δυνατότητα αξιολόγησης των αδυναμιών αυτών, αλλά και του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν, λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες, αλλά και τις αδυναμίες που υπάρχουν σε επίπεδο Περιφέρειας. Αντλώντας κρίσιμα συμπεράσματα από την έρευνα αυτή, μπορεί να υπάρξει αξιοποίηση αυτών, έτσι ώστε οι πόροι να χρησιμοποιούνται με τον πλέον παραγωγικό τρόπο, εστιάζοντας στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας για την ελληνική οικονομία και κυρίως για την οικονομία της Περιφέρειας Ηπείρου.

Τα ερευνητικά ερωτήματα, στα οποία καλείται να απαντήσει η παρούσα έρευνα είναι τα ακόλουθα:

- Ποια η συμβολή των αναπτυξιακών προγραμμάτων στο ΑΕΠ της χώρας κατά την περίοδο 2010-2020, με τη χώρα να βρίσκεται σε συνθήκες έντονης δημοσιονομικής προσαρμογής-πίεσης;
- Ποια η συμβολή των προγραμμάτων αυτών, στο ΑΕΠ καθώς και στην απασχόληση της Περιφέρειας Ηπείρου την περίοδο αυτή;
- Ποιες ήταν οι αδυναμίες που διαπιστώθηκαν κατά την εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου και με ποιους εμπλεκόμενους συνδέονταν. Ακόμη, ποια ήταν τα δυνατά σημεία που προέκυψαν κατά την εφαρμογή των αναπτυξιακών αυτών προγραμμάτων τα οποία και επέτρεψαν να υλοποιηθούν με τρόπο που θεωρείται αποτελεσματικός;

- Που κατευθύνθηκαν οι πόροι των αναπτυξιακών προγραμμάτων σε επίπεδο Περιφέρειας Ηπείρου, συνεκτιμώντας την θεματική διάσταση, δηλαδή τόσο σε ποιες Περιφερειακές Ενότητες, κατανεμήθηκαν πόροι, όσο και σε ποιους επιμέρους κλάδους της τοπικής οικονομίας;
- Ποια είναι τα διδάγματα τα οποία απορρέουν από την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών, κατά την περίοδο μελέτης στην Περιφέρεια Ηπείρου, καθώς και ποιες διορθωτικές ενέργειες είναι αναγκαίο να γίνουν, υπό το πρίσμα της νέας προγραμματικής περιόδου, όπου οι πόροι των αναπτυξιακών προγραμμάτων κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα;
- Ποιες καλές πρακτικές θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στην ελληνική πραγματικότητα και προέρχονται από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφορικά με τη διαχείριση των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Ποιες καλές πρακτικές από την Ελλάδα, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει η Περιφέρεια Ηπείρου;

Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που εφαρμόζεται στα πλαίσια της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας είναι εκτενής βιβλιογραφική αναζήτηση, η οποία λαμβάνει χώρα σε επιστημονικά περιοδικά, καθώς επίσης και σε άλλα συγγράμματα, τα οποία αφορούν τη λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων, όπως επίσης και τα οφέλη που δημιουργούνται στην οικονομία. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται μελέτες που εκπονήθηκαν από σχετικούς φορείς, όπως για παράδειγμα είναι το ινστιτούτο διαΝΕΟσις, το ΙΝΕ ΓΕΣΕΒΕ, καθώς επίσης και άλλοι φορείς. Έμφαση δίνεται στην άντληση ποσοτικών στοιχείων, αλλά και στη χρήση σύγχρονων πηγών από το διαδίκτυο, έτσι ώστε η όλη προσέγγιση να είναι όσο το δυνατόν πιο επικαιροποιημένη. Τα ποσοτικά αυτά στοιχεία, πολλά εκ των οποίων θα προέρχονται από τις αντίστοιχες διαχειριστικές αρχές, θα αφορούν το είδος των προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν, τους χρόνους υλοποίησης αυτών, αλλά και τις περιοχές στις οποίες πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις, όπως και τους επιμέρους τομείς της οικονομίας.

Έμφαση δίνεται επίσης σε σχετικές μελέτες και επιστημονικά περιοδικά, τα οποία έχουν γραφτεί στη αγγλική γλώσσα και αναδεικνύουν σχετικές πρακτικές από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την διαχείριση προγραμμάτων. Να σημειωθεί ότι οι πηγές που

χρησιμοποιούνται αφορούν κυρίως την τελευταία δεκαετία, έτσι ώστε η όλη προσέγγιση του υπό διερεύνηση ζητήματος να είναι όσο το δυνατόν πιο επικαιροποιημένη.

Αναφορικά με την Περιφέρεια Ηπείρου, τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται αντλούνται από σχετικές μελέτες που αφορούν την ανάπτυξη της Περιφέρειας Ηπείρου, όπως επίσης και στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ, τα οποία εξειδικεύονται στην Περιφέρεια Ηπείρου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο σχετικό υλικό που αντλείται από την Ε.Υ.Δ.Ε.Π. Περιφέρειας Ηπείρου, η οποία είναι και υπεύθυνη για την διαχείριση, την παρακολούθηση, καθώς και τον έλεγχο των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Δομή εργασίας

Η εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια και την εισαγωγή. Ειδικότερα, στην εισαγωγή επιχειρείται μια πρώτη προσέγγιση του υπό εξέταση θέματος, ενώ παρουσιάζεται ο σκοπός της εργασίας, καθώς και η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται. Εν συνεχεία, στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται τα αναπτυξιακά προγράμματα της περιόδου 2010-2020. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται η ανάπτυξη και τα αναπτυξιακά προγράμματα και δίνεται έμφαση στην εφαρμογή των προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2007-2013 και 2014-2020, ενώ έμφαση δίνεται και στον ρόλο που διαδραμάτισε κατά την περίοδο μελέτης και οι Αναπτυξιακοί Νόμοι. Περαιτέρω, εξετάζεται ο ρόλος των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην ενίσχυση της απασχόλησης, όπως και η χωρική διάσταση των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Τέλος, γίνεται αναφορά στα προβλήματα και τις αδυναμίες των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Περαιτέρω, στο κεφάλαιο δύο παρουσιάζονται προτάσεις και καλές πρακτικές που μπορούν να συμβάλλουν στην αύξηση της αποδοτικότητας των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Πιο αναλυτικά, εξετάζεται η εξέλιξη της νομοθεσίας που αφορά τα αναπτυξιακά προγράμματα, ενώ έμφαση δίνεται στις καλές πρακτικές διαχείρισης αναπτυξιακών προγραμμάτων που προκύπτουν από την Ευρώπη, αλλά και από την Ελλάδα. Περαιτέρω, αναλύεται ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ενώ διερευνάται η λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων εν μέσω πανδημίας. Ακόμη, επισημαίνεται η ανάγκη βελτίωσης της διοικητικής ικανότητας των εμπλεκόμενων φορέων, όπως επίσης και ο ρόλος που δύναται να διαδραματίσει η τεχνολογία στη λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Στο κεφάλαιο τρία της εργασίας, εξετάζεται η περίπτωση της Περιφέρειας Ηπείρου, όπου αρχικά παρουσιάζονται γεωγραφικά, δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά αυτής. Εν συνεχεία, αναλύονται τα αναπτυξιακά προγράμματα τα οποία υλοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά την περίοδο 2010-2020, δίνοντας έμφαση στα εμβληματικά έργα τα οποία υλοποιήθηκαν κατά την περίοδο αυτή. Ακόμη, εξετάζεται ο ρόλος των προγραμμάτων αυτών στην απασχόληση. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στα προβλήματα που προέκυψαν κατά την εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου, όπως επίσης και στους τομείς αιχμής και στην επίδραση που μπορούν να έχουν σ' αυτούς τα αναπτυξιακά προγράμματα. Τέλος, διατυπώνονται ορισμένες προτάσεις, μέσω των οποίων θα μπορέσει να υπάρξει βελτιστοποίηση της απόδοσης των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Αναπτυξιακά προγράμματα την περίοδο 2010-2020

1.1Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό μελετώνται τα αναπτυξιακά προγράμματα κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2020 στην Ελλάδα. Πιο αναλυτικά, προσδιορίζεται η έννοια της ανάπτυξης και των αναπτυξιακών προγραμμάτων, ενώ ακολούθως η μελέτη εστιάζει στις δύο προγραμματικές περιόδους 2007-2013 και 2014-2020, όπου παρουσιάζεται αναλυτικά το πρόγραμμα ΕΣΠΑ και ο τρόπος λειτουργίας του. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στον Αναπτυξιακό Νόμο και στο πως αυτός λειτούργησε κατά τη δεκαετία της κρίσης. Περαιτέρω, το κεφάλαιο αυτό δίνει έμφαση στα αναπτυξιακά προγράμματα που σχετίζονται με την ενίσχυση της απασχόλησης, καθώς και στην χωρική διάσταση κατά τη λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Τέλος, επιδιώκεται μια διερεύνηση των προβλημάτων και των αδυναμιών των αναπτυξιακών προγραμμάτων, τόσο σε επίπεδο σχεδιασμού, όσο και σε επίπεδο εφαρμογής.

1.2Ανάπτυξη και αναπτυξιακά προγράμματα

Το 1982, η Ελλάδα ούσα το πιο αδύναμο κράτος της ΕΟΚ κατέθεσε μνημόνιο συνεργασίας, προκειμένου μέσω αυτού να μπορέσει να προβεί στην χρηματοδότηση μιας σειράς έργων και παρεμβάσεων, μέσω των οποίων θα μπορούσε η ελληνική οικονομία να συγκλίνει με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές. Παράλληλα, η Ελλάδα ζητούσε εξαιρέσεις, όπως και διευκολύνσεις, έτσι ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει υπό το πρίσμα της νέας πραγματικότητας που διαμορφώνονταν. Τρία χρόνια αργότερα και έπειτα από έντονες διαπραγματεύσεις, διαμορφώθηκαν τα «Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα»-ΜΟΠ, τα οποία αποτέλεσαν και τα πρώτα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία. Τα προγράμματα αυτά αφορούσαν την Ελλάδα, την νότια Ιταλία, καθώς και περιοχές της νότιας Γαλλίας, με τις χρηματοδοτήσεις αυτές να απευθύνονται σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις και όχι σε μεμονωμένα προγράμματα (Οικονόμου,2022).

Από τα πρώτα χρόνια δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπήρξε επικέντρωση στην ανάπτυξη της περιφερειακής πολιτικής, με απώτερο στόχο τον μετριασμό των ανισοτήτων που απαντώνται μεταξύ των διαφορετικών χωρών, αλλά ακόμη και εντός των ίδιων χωρών (Πετράκος & Ψυχάρης,2016). Τα κράτη μέλη της Ε.Ε. έχουν αξιοποιήσει την

διανομή των πόρων αυτών προς αυτά, μέσω της διαμόρφωσης ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδίου αξιοποίησης, καθώς επίσης και μέσω της ανάπτυξης των κατάλληλων συνεργειών σε ευρωπαϊκό, περιφερειακό, αλλά και τοπικό επίπεδο. Τα κράτη πέραν από την αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων χρησιμοποιούν και εθνικά κονδύλια, επιδεικνύοντας τον κατάλληλο σεβασμό στη νομοθεσία, καθώς και στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Παπαδασκαλόπουλος & Χριστοφάκης,2016).

Περαιτέρω, βασική συνισταμένη της πολιτικής επενδύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί η πολιτική συνοχής της Ε.Ε.. Ουσιαστικά, μέσω της πολιτικής αυτής, επιδιώκει για το σύνολο των Περιφερειών και των πόλεων βελτίωση των επιπέδων ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, όπως και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καθώς επίσης και γενικότερα οικονομικότερη ανάπτυξη και αποτελεσματικότερη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Η Ε.Ε. μέσω των επενδύσεων αυτών, καταφέρνει και επιτυγχάνει τους στόχους που θέτει αναφορικά με την εκπαίδευση, την απασχόληση, το περιβάλλον, την ενιαία αγορά, ενώ όλο και περισσότερο κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών εστιάζει στην έρευνα και την καινοτομία, ιδίως εν μέσω των παρατεταμένων κρίσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή,2014).

1.2.1 Ιστορική διαδρομή κοινοτικών αναπτυξιακών προγραμμάτων

Η αποτελεσματική περιφερειακή πολιτική της ΕΕ εγκαινιάστηκε με την εφαρμογή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων για την περίοδο 1984-1989. Τα προγράμματα αυτά απέβλεπαν στην εξισορρόπηση μεταξύ των οικονομικά εύρωστων κρατών – μελών του Βορρά της ΕΕ με τα οικονομικά αδύνατα του Νότου. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα καταρτίστηκαν επτά περιφερειακά προγράμματα και ένα θεματικό πρόγραμμα πληροφορικής. Μολονότι η χρονική περίοδος εφαρμογής επεκτάθηκε μέχρι το 1993, οι πόροι δεν αξιοποιήθηκαν λόγω απειρίας στη διαχείριση ευρωπαϊκών κονδυλίων. Έτσι, τα κονδύλια μεταφέρθηκαν στο Α’ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. (Ιωακειμίδης, 2013)

Στόχος, του Ά ΚΠΣ ήταν η ανάπτυξη των εξής τομέων: πολιτικής συνοχής, τεχνολογίας, γεωργίας, επιστημών και περιβαλλοντικής πολιτικής και η διανομή των περισσότερων κονδυλίων έγινε στις χώρες του Νότου. Δημιουργήθηκαν 25 χρηματοδοτικά προγράμματα, τα οποία στήριζαν μικρομεσαίες επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα.

Ωστόσο, για άλλη μια φορά λόγω απειρίας τα κονδύλια δεν αξιοποιήθηκαν και μεταφέρθηκαν στο Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. (Σταμπόγλης, 2008)

Κοινό χαρακτηριστικό των δύο πλαισίων στήριξης ήταν η μεγάλη διασπορά πόρων σε έργα υποδομής σε όλη την Ελληνική Επικράτεια. Η στρατηγική αυτή αναβάθμισε το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων στις αγροτικές κυρίως περιοχές με την εξέλιξη των οδικών δικτύων, την ίδρυση ξενοδοχειακών μονάδων μικρού και μεγάλου μεγέθους όπως επίσης και στην ενίσχυση των γεωργικών επιχειρήσεων σε διάφορες περιοχές της χώρας. (Σταμπόγλης, 2008)

Το Β' ΚΠΣ βασίστηκε σε τρεις στόχους : την ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική και οικονομική συνοχή των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και την διεύρυνση των καθηκόντων της τελευταίας. Εφαρμόστηκε την πενταετία 1994 – 1999 και προσέφερε μεγάλη βοήθεια στο αναπτυξιακό μοντέλο της χώρας καθώς ενισχύθηκε η εξωστρέφεια και έγινε σημαντική πρόοδος διασύνδεσης με το εξωτερικό, μία στρατηγική που βοήθησε στην ένταξη της χώρας στην Οικονομική Νομισματική Επιτροπή. Το συγκεκριμένο πλαίσιο στήριξης συνέβαλε στη χρηματοδότηση 30 προγραμμάτων σχετικά με την υλοποίηση του Αττικού Μετρό, μεγάλων οδικών αξόνων, λιμενικών έργων, ενεργειακών έργων, Νοσοκομείων καθώς επίσης και με την αναβάθμιση των τηλεπικοινωνιών και του Σιδηροδρομικού δικτύου. (Σταμπόγλης,2008)

Αυτή τη φορά, η Ελλάδα κατατάχθηκε στην έβδομη θέση σχετικά με την απορρόφηση κονδυλίων. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία 400.000 νέων θέσεων εργασίας.

Το Γ' ΚΠΣ υλοποιήθηκε τη χρονική περίοδο 2000-2006 και συγχρηματοδοτήθηκε από την περιφερειακή πολιτική της ΕΕ, του ταμείου συνοχής και των κοινοτικών πρωτοβουλιών. Βαρύτητα δόθηκε στα εξής: φυσικό, ανθρώπινο και γνωστικό κεφάλαιο αποβλέποντας στην ανάπτυξη του μεταφορικού συστήματος, των ανθρωπίνων πόρων, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας και ακόμη την καθιέρωση της κοινωνίας της πληροφορίας. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκαν 25 προγράμματα χρηματοδότησης εκ των οποίων τα 13 ήταν Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και τα 11 συνδέονταν με εθνικές τομεακές πολιτικές. (Σταμπόγλης,2008)

Το Γ' ΚΠΣ θεωρείται αξιόλογο καθώς εγκαινιάζεται η στήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας και ο όρος «επιδότηση» μπαίνει στην καθημερινότητα του Έλληνα επιχειρηματία, με τη γένεση πολλών νέων γραφείων συμβούλων επιχειρηματικότητας. Η τελική υλοποίηση των έργων καθυστέρησε αλλά δόθηκε εξάμηνη παράταση από την ΕΕ λόγω των συνθηκών ανωτέρας βίας – εξαιτίας των πυρκαγιών.

1.3ΕΣΠΑ 2007-2013 και 2014-2020

Στην παρούσα υπό - ενότητα παρουσιάζονται τα αναπτυξιακά προγράμματα ΕΣΠΑ 2007 -2013 και 2014-2020.

1.3.1 ΕΣΠΑ 2007 – 2013

Ύψος χρηματοδότησης 20,4 Δισ, από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

Η Εικόνα 1 παρουσιάζει συγκεντρωτικά τα κοινοτικά κονδύλια που δαπανήθηκαν ανά τομεακό επιχειρησιακό πρόγραμμα.

Εικόνα 1. ΕΣΠΑ 2007-2013: ανά επιχειρησιακό πρόγραμμα, έργο και δαπάνη

Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα	Αριθμός Έργων	Αριθμός Υποέργων	Συνολικό Κόστος
Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας	109	171	€8.290.825.230
Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα	209	625	€ 1 041 971 653
Περιβάλλον-Αειφόρος Ανάπτυξη	938	3 188	€ 3 639 920 814
Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων	14	151	€ 101 715 392
Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής	215	533	€ 390 490 011
Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση	2 584	4 233	€ 1 680 292 884
Διοικητική Μεταρρύθμιση	493	1 470	€ 314 281 766
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού	1 908	6 361	€ 2 259 747 213
Ψηφιακή Σύγκλιση	477	821	€ 510 542 878

Πηγή: Γιόραν (2016)

Η Εικόνα 2 παρουσιάζει τα 5 έργα με τον υψηλότερο προϋπολογισμό

Εικόνα 2. ΕΣΠΑ 2007-2013: Πέντε Έργα με τον υψηλότερο προϋπολογισμό

Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα	**Συνολικό Κόστος**
Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας	
Αυτοκινητόδρομος Ελευσίνας-Τσάκωνα (Μεσσηνίας)	€ 1 819 314 265
Ιόνια Οδός	€1.179.431.114
Ολοκλήρωση Σιδηροδρομικής Γραμμής Τιθορέα- Λιανοκλάδι-Δομοκό	€926.519.464
Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση	
Στήριξη Σχολείων με ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα	€255.737.486
Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα	
Σύσταση Ταμείου Χαρτοφυλακίου Επιχειρηματικότητας	€195.158.621

Πηγή: Γιόραν (2016)

Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

Για την υλοποίηση των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ), η χώρα έπρεπε να διαιρεθεί σε πέντε χωρικές ενότητες, ως εξής:

- ΠΕΠ Αττικής
- ΠΕΠ Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου
- ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου – Ιονίων Νήσων
- ΠΕΠ Μακεδονίας – Θράκης
- ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων

Η Εικόνα 3 παρουσιάζει τα πέντε έργα με τον μεγαλύτερο προϋπολογισμό.

Εικόνα 3.ΕΣΠΑ 2007-2013: Πέντε περιφερειακά έργα με τον υψηλότερο προϋπολογισμό

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα	**Συνολικό Κόστος**
Μακεδονίας-Θράκης	
Κατασκευή του ΜΕΤΡΟ Θεσσαλονίκης	€ 1 201 700 000
Επέκταση του ΜΕΤΡΟ Θεσσαλονίκης έως Καλαμαριά	€689.397.000
Αττική	
Επέκταση ΜΕΤΡΟ Αθήνας Τμήμα Χαϊδάρι - Πειραιάς	€387.000.000
Σύσταση Ταμείου Χαρτοφυλακίου Επιχειρηματικότητας Περ. Αττικής	€ 197 933 682
Δυτικής Ελλάδας-Πελοποννήσου-Ιονίων Νήσων	
Αποκατάσταση Προβληματικών Τμημάτων της Ε.Ο. Τριπόλεως - Καλαμάτας	€ 141 260 365

Πηγή: Γιόραν (2016)

Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας

Τα Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας χρηματοδοτήθηκαν σχεδόν με 300 εκατομμύρια ευρώ. Οι πόροι προήλθαν από κοινοτικά και εθνικά κονδύλια. Η Εικόνα 4 παρακάτω παρουσιάζει τις κατηγορίες των προγραμμάτων και τον αντίστοιχο προϋπολογισμό.

Διασυνοριακά Προγράμματα

Εικόνα 4. ΕΣΠΑ 2007 – 2013 Διασυνοριακά Προγράμματα και Κονδύλια

Διασυνοριακό Πρόγραμμα	Προϋπολογισμός
Ελλάδα-Βουλγαρία	€110.735.958
Ελλάδα-Ιταλία	€88.955.170
Ελλάδα-Κύπρος	€41.633.290
Ελλάδα-Αλβανία	€22.143.015
Ελλάδα-ΠΓΔΜ	€24.810.005
Ελλάδα-Τουρκία	€34.088.992

*Συγχρηματοδοτήθηκε από το IPA
Πηγή: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Προγράμματα Πολυμερούς Διασυνοριακής Συνεργασίας

Εικόνα 5. ΕΣΠΑ 2007 – 2013 Προγράμματα Πολυμερούς Διασυνοριακής Συνεργασίας και Κονδύλια

Πρόγραμμα Πολυμερούς Διασυνοριακής Συνεργασίας	Προϋπολογισμός
Αδριατικής	€5.659.992
Θαλάσσια Λεκάνη της Μεσογείου	€170.000.000
Μαύρη Θάλασσα	€1.132.000

Πηγή: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Χρηματοδότηση

Τα κοινοτικά κονδύλια που διασφάλισε η Ελλάδα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2005 ήταν ύψους 20,4 δις με συνολική δημόσια δαπάνη ύψους 24,3 δις. Η

χρηματοδότηση των δράσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προήλθε από τις εξής τρείς πηγές: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ταμείο Συνοχής. Οι Κοινοτικές δράσεις επικεντρώνονταν στην αειφόρο ανάπτυξη μέσω της οικονομικής μεγέθυνσης, απασχόλησης, της ανταγωνιστικότητας, της κοινωνικής ένταξης και ακόμη την ποιότητα και την προστασία του περιβάλλοντος.

Επομένως, οι κοινοτικές δράσεις αφορούσαν το εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Το αναπτυξιακό πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2007 – 2013 έθεσε τους εξής τρείς στόχους :

- Στόχος 1. «Σύγκλιση». Για θέματα που αφορούσαν την σύγκλιση της χώρας (Ελλάδας) με την Ευρωπαϊκή Ένωση τα χρηματοδοτικά μέσα ήταν το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ταμείο Συνοχής.
- Στόχος 2. «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση». Για θέματα σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη μέσω της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης τα χρηματοδοτικά μέσα ήταν το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ.
- Στόχος 3. «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία». Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ.

Εικόνα 6. Κατανομή κοινοτικών πόρων για Ελλάδα ανά πηγή χρηματοδότησης και καταμερισμό ανά Στόχο.

<table>
<tr><th colspan="5">Σύνολο Κοινοτικών Πόρων €24,3 δις</th></tr>
<tr><th colspan="2">€3,9 δις</th><th colspan="3">€20,4 δις</th></tr>
<tr><td rowspan="5">Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)</td><td rowspan="5">Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ)</td><td>€3,7 δις</td><td colspan="2">€16,7 δις</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Ταμείο Συνοχής</td><td colspan="2">ΕΤΠΑ
ΕΚΤ</td></tr>
<tr><td>Στόχος 1: €15,9 δις</td><td rowspan="3">€16,7 δις</td></tr>
<tr><td>Στόχος 2: €0,63 δις</td></tr>
<tr><td>Στόχος 3:€0,21 δις</td></tr>
</table>

Πηγή: ΕΣΠΑ 2007-2013

Η κατανομή των κοινοτικών πόρων για την Ελλάδα παρουσιάζεται αναλυτικά στην Εικόνα 6. Από τα συνολικά €24,3 δις, τα €3,9 δις προήλθαν από τις δύο πηγές

κοινοτικής χρηματοδότησης: το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (ΕΤΑ). Όσον αφορά, τη χρηματοδότηση των υπόλοιπων €20,4 δις, τα €3,7 δις χρηματοδοτήθηκαν από το Ταμείο Συνοχής και τα €16,7 δις από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ. Η χρηματοδότηση των Στόχων 1, 2 και 3 που αναφέρθηκε παραπάνω προήλθε από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ και απορρόφησε όλο το κονδύλι των €16,7 δις. Πιο συγκεκριμένα , κοινοτικό κονδύλι για το Στόχο 1 ήταν €15,9 δις, το Στόχο 2 €0,63 δις και το Στόχο 3 € 0,21 δις.

Απολογισμός του ΕΣΠΑ 2007-2013

« Η ex post αξιολόγηση της περιόδου ΕΣΠΑ 2007-2013 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπιστώνει, περισσότερους δρόμους, λιγότερες δράσεις για το Περιβάλλον αλλά και πολιτικές παρεμβάσεις.

Στην Ειδική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα διαπιστώνεται περιορισμένη συνεργασία μεταξύ Κεντρικής Διοίκησης και της Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης- με τάσεις συγκεντρωτισμού εκ μέρους της Κεντρικής Διοίκησης, παρουσιάζονται αδυναμίες στον προγραμματισμό, στην επιλογή των έργων, την τήρηση της νομοθεσίας και την οικονομική διοίκηση.

Οι συντάκτες της Έκθεσης (3 ανεξάρτητες εταιρείες συμβούλων) αναφέρουν ως βασικό ελάττωμα στον προγραμματισμό των έργων τις πιλοτικές παρεμβάσεις.

Παράλληλα η Έκθεση, διαπιστώνει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια βελτίωσης που υπάρχουν στη συνεργασία μεταξύ των επωφελούμενων και των διαχειριστικών αρχών.

Γίνεται εκτενής αναφορά στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης που χρονικά συνέπεσε με το μεγαλύτερο μέρος της απορρόφησης του προγράμματος.

Όλες οι περιοχές επλήγησαν, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μειώνεται απότομα παντού.

Για την Ελλάδα η περίοδος εκείνη ήταν πολύ δύσκολη 2009-2010 υπήρξε παγκόσμια οικονομική κρίση, συνέχισαν τα μνημόνια κλπ.

Οι συντάκτες της Έκθεσης παρατηρούν ότι παρόλα τα προβλήματα δεν μεταβλήθηκαν οι ανισότητες μεταξύ των πλουσιότερων και των φτωχότερων από τις 13 Περιφέρειες της χώρας.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις Περιφέρειες σύγκλισης το 2014 είχε κατά μέσο όρο την ίδια σχέση, την οποία είχε και το 2007, με τις υπόλοιπες Περιφέρειες.

Στις 31 Μαρτίου 2017 απεστάλησαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή όλες οι τελικές εκθέσεις ολοκλήρωσης του συνόλου των Επιχειρησιακών προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2007-2013 .

Με την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας και την αποδοχή τους από την Ε.Ε. κλείνει και τυπικά η προγραμματική περίοδος 2007-2013.» (διαΝΕΟσις,2016)

1.3.2 ΕΣΠΑ 2014 – 2020

Ένα από τα διαχρονικά προβλήματα των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων είναι η πολύπλοκη, αυστηρή δομή τους, η οποία κουμπώνει με τη γραφειοκρατία της κάθε χώρας και συχνά προκαλεί καθυστερήσεις.

«Η αξιοποίηση των οικονομικών πόρων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) για την περίοδο 2014-2020 θα συμβάλει σημαντικά στις θεσμικές και οργανωτικές αλλαγές που έχουν ξεκινήσει στην Ελλάδα για τη μετάβαση σε ένα αναπτυξιακό υπόδειγμα το οποίο αποβλέπει στη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στον παγκόσμιο χώρο με περαιτέρω αναβάθμιση και δημιουργία νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο». (ΜΟΔ ΑΕ, 2014, σσ.6).

Το νέο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Στρατηγικής Σημασίας ΕΣΠΑ 2014-2020 αποτελείται από επτά τομεακά προγράμματα και 13 Περιφερειακά, τα οποία παρουσιάζονται στις επόμενες ενότητες.

Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

ΕΠΑνΕΚ

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία με συνολικό προϋπολογισμό 4,7 δισεκατομμύρια ευρώ αποβλέπει στην ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων εφαρμόζοντας την καινοτομία και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας ως μέσο επίτευξης του στόχου. Μέσα από το συγκεκριμένο επιχειρησιακό πρόγραμμα αναδεικνύεται ο κεντρικός ρόλος που θα έχουν οι παραγωγικοί, ανταγωνιστικοί και εξωστρεφείς κλάδοι της οικονομίας. Επιπλέον, το πρόγραμμα είναι σχεδιασμένο με σκοπό να υλοποιηθεί η στρατηγική της Έξυπνης Εξειδίκευσης ώστε να επιτευχθεί η συνοχή της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα σε όλη την χώρα.

Οι δράσεις του προγράμματος χρηματοδοτήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

ΥΜΕΠΕΡΑΑ

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014 -2020» είχε διττό στόχο : τον τομέα μεταφορών και τον τομέα περιβάλλοντος. Το ύψος της χρηματοδότησης αυτού ανέρχεται σε περίπου 5,5 δισεκατομμύρια ευρώ.

Οι στόχοι για το τομέα των μεταφορών απέβλεπαν στην ολοκλήρωση βασικών υποδομών (οδικών, λιμενικών, αεροδρομίων και σιδηροδρομικών) του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών, τη βελτίωση της ασφάλειας των μεταφορών, την εξέλιξη οικολογικών και βιώσιμων αστικών μεταφορών καθώς επίσης τον εκσυγχρονισμό και την προώθηση συνδυασμένων μεταφορών.

Όσο αφορά το περιβάλλον, τέθηκαν οι εξής στόχοι : βιώσιμη αστική ανάπτυξη, υλοποίηση απαιτήσεων σύμφωνα με το περιβαλλοντικό κεκτημένο της ΕΕ στους τομείς Υδάτων και Αποβλήτων, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή μέσω πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων και ακόμη συντήρηση της βιοποικιλότητας και του φυσικού περιβάλλοντος γενικότερα.

Το εν λόγω πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ταμείο Συνοχής (ΤΑ). Τα κονδύλια που δεσμεύτηκαν από το Ταμείο Συνοχής εκχωρήθηκαν στις 13 Περιφερειακές Ενότητες για την υλοποίηση έργων διαχείρισης υγρών αποβλήτων.

Ενδεικτικά από τα πλέον εμβληματικά έργα της κατηγορίας αυτής ήταν η γραμμή 3 και 4 του μετρό της Αθήνας, το μετρό της Θεσσαλονίκης, καθώς επίσης και η κατασκευή του τμήματος της νέας εθνικής οδού Πάτρας-Πύργου.

Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» με συνολικό προϋπολογισμού 3,3 δισεκατομμυρίων ευρώ σχεδιάστηκε με σκοπό να αποτελέσει το βασικό υποστηρικτικό εργαλείο της Ελλάδας σε συνεργασία με άλλα επιχειρησιακά προγράμματα με απώτερο στόχο την οικονομική ανάκαμψη της Ελλάδας. Έτσι, αποφασίστηκε να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν οι εξής παρεμβάσεις: απασχόλησης, κατάρτισης, διά βίου μάθησης, εκπαίδευσης, καταπολέμηση φτώχειας, ενίσχυση συνοχής και ανάπλαση της ελληνικής οικονομίας. Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε εξ' ολοκλήρου από το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Επίσης, να σημειωθεί ότι ποσοστό της τάξεως του 94% των παρεμβάσεων είναι μικρότερες από 100.000 ευρώ.

«Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα»

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα» συνολικού προϋπολογισμού 600 εκατομμυρίων ευρώ αποτέλεσε βασική προτεραιότητα της χώρας καθώς θα επηρέαζε την οριζόντια λειτουργία όλων των επιπέδων και παράλληλα αποτελούσε βασική προϋπόθεση για την υλοποίηση των υπόλοιπων μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς. Οι δράσεις του επικεντρώνονταν στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων στο Δημόσιο Τομέα μέσω της εφαρμογής νέων τεχνολογιών και πληροφορικής. Οι δράσεις απέβλεπαν στο να καταστεί η Δημόσια Διοίκηση ευέλικτη, εξωστρεφής, άρτια συντονισμένη και αποτελεσματική.

Οι δράσεις του προγράμματος χρηματοδοτήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

ΠΑΑ

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη» με προϋπολογισμό 5,2 δισεκατομμυρίων ευρώ είχε ως στόχο να καταστεί ο αγροτικός κλάδος βιώσιμος ανταγωνιστικά με την ανάπτυξη ενός ανθεκτικού αειφόρου συστήματος και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των περιοχών. Οι Περιφέρειες θα διαχειρίζονταν το 30% του προγράμματος. Οι δράσεις του χρηματοδοτήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

«Αλιείας και Θάλασσας»

Ο σκοπός του επιχειρησιακού προγράμματος «Αλιείας και Θάλασσας» με προϋπολογισμού 500 εκατομμυρίων ευρώ επικεντρωνόταν στην δημιουργία μιας καινοτόμου και ανταγωνιστικής αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, περιβαλλοντικά βιώσιμης και αποδοτικής σχετικά με τους πόρους της. Επίσης στόχευε στην προώθηση της ανάπτυξης των θαλάσσιων δεξιοτήτων.

Οι στόχοι που τέθηκαν σχετίζονταν με την αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας των κλάδων της υδατοκαλλιέργειας και της μεταποίησης, της βιωσιμότητας της θαλάσσιας αλιείας καθώς και των περιοχών που ασχολούνται με την αλιεία και ακόμη την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και την αποκατάστασή του.

Οι δράσεις του προγράμματος χρηματοδοτήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ) Περίπου το 70% των παρεμβάσεων που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν ήταν μικρότερες των 100.000 ευρώ.

«Τεχνική Βοήθεια»

Ο στόχος του επιχειρησιακού προγράμματος «τεχνική Βοήθεια» με προϋπολογισμό 360 εκατομμυρίων ευρώ ήταν η υποστήριξη της λειτουργίας όλων των επιχειρησιακών προγραμμάτων καθώς επίσης και η εφαρμογή τους. Η στρατηγική στην οποία βασίστηκε επικεντρωνόταν στην μέγιστη αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα των αναπτυξιακών προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2014-2020. Επιπλέον, υπό την εποπτεία του συμπεριλαμβάνονταν

όλα τα επιμέρους επιχειρησιακά προγράμματα. Οι δράσεις του προγράμματος χρηματοδοτήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2014 - 2020 με προϋπολογισμό 6 δισεκατομμυρίων ευρώ περιελάμβανε 13 πολύ-τομεακά και πολύ-ταμειακά Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) ένα για κάθε μία από τις Περιφέρειες της χώρας. Έτσι, για κάθε μία Περιφέρεια ξεχωριστά είχε εκπονηθεί ένα περιφερειακό πρόγραμμα με τις αντίστοιχες δράσεις έχοντας ως γνώμονα την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της. Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Οι περιφερειακές και τοπικές αρχές είχαν την υποχρέωση να εφαρμόσουν ένα σχέδιο δράσεων για να εξυπηρετήσουν τις βασικές προτεραιότητες του Αναπτυξιακού Προγράμματος ΕΣΠΑ 2014-2020. Επιπλέον, οι Περιφέρειες είχαν την υποχρέωση να διαχειριστούν τους χρηματοδοτικούς πόρους του Ταμείου Συνοχής για το περιβάλλον. Περεταίρω, μέσα στα πλαίσια του Τομεακού Προγράμματος της Αγροτικής Ανάπτυξης έπρεπε να διαχειριστούν περίπου το 30% των πόρων του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης.

Η Εικόνα 7 παρουσιάζει το ύψος των ενισχύσεων των ΕΣΠΑ 2014-2020 σε κάθε Περιφέρεια.

Εικόνα 7 : ΕΣΠΑ 2014-2020 :Κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Προγράμματα		Προϋπολογισμός	Συμμετοχή ΕΕ (€)	Εθνική Συμμετοχή (€)
	Τομεακά			
1.	**Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία**	4 665 144 590.00	3 646 378 272.00	1 018 766 318.00
2.	**Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη**	5 186 665 146.00	4 333 917 411.00	852 747 735.00
3.	**Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**	2 667 494 916.00	2 104 926 538.00	562 568 378.00

Εικόνα 7 : ΕΣΠΑ 2014-2020 :Κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Προγράμματα		Προϋπολογισμός	Συμμετοχή ΕΕ (€)	Εθνική Συμμετοχή (€)
	Τομεακά			
4.	**Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα**	486 913 888.00	377 228 416.00	109 685 472.00
5.	**Αλιεία Θάλασσα**	523 406 309.00	388 777 914.00	134 628 395.00
6.	**Αγροτική Ανάπτυξη**	5 880 192 246.00	4 718 291 793.00	1 161 900 453.00
7.	**Τεχνική Βοήθεια**	401 870 438.00	317 612 097.00	84 258 341.00
	Περιφερειακά			
8.	**Ανατολική Μακεδονία κ Θράκη**	507 739 340.00	406 191 468.00	101 547 872.00
9.	**Κεντρική Μακεδονία**	964 864 185.00	771 891 345.00	192 972 840.00
10.	**Θεσσαλία**	401 130 674.00	320 904 539.00	80 226 135.00
11.	**Ήπειρος**	325 846 893.00	260 677 513.00	65 169 380.00
12.	**Δυτική Ελλάδα**	490 985 732.00	392 788 583.00	98 197 149.00
13.	**Δυτική Μακεδονία**	330 737 741.00	264 590 187.00	66 147 554.00
14.	**Στερεά Ελλάδα**	190 052 422.00	95 026 211.00	95 026 211.00
15.	**Πελοπόννησος**	270 342 339.00	216 273 871.00	54 068 468.00
16.	**Ιόνια Νησιά**	226 924 700.00	181 539 758.00	45 384 942.00
17.	**Βόρειο Αιγαίο**	301 669 500.00	241 335 599.00	60 333 901.00
18.	**Κρήτη**	434 883 125.00	347 906 498.00	86 976 627.00
19.	**Αττική**	1 139 966 974.00	911 973 576.00	227 993 398.00
20.	**Νότιο Αιγαίο**	168 170 562.00	84 085 281.00	84 085 281.00
Σύνολο		**25 565 001 720.00**	**20 382 316 870.00**	**5 182 684 850.00**

Πηγή : Αναπαραγωγή Πίνακα από Πίνακας κατανομής πόρων αναΕΠ 2014-2020 (espa.gr)

Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας

Η Ελλάδα έλαβε μέρος σε διμερή και πολυμερή. Στα διμερή συμμετείχε στα εξής:

- Διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδα – Κύπρος
- Διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδα – Ιταλία
- Διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδα – Βουλγαρία
- Διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδα – Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας
- Διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδα – Αλβανία

Στα πολύ-μερή προγράμματα συμμετείχαν οι γειτνιάζουσες περιφέρειες της Ελλάδας και οι αντίστοιχες των άλλων χωρών

- BalKan Mediterranean (Διακρατικό)
- MED ENI CBC (Διασυνοριακό)
- Black Sea basin ENI CBC (Διασυνοριακό)
- MED (Διακρατικό)
- INTERREG EUROPE (Διαπεριφερειακό)
- Αδριατικής – Ιονίου (Διακρατικό)

Εικόνα 8: ΕΣΠΑ 2014-2020:Κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων στα Διμερή Προγράμματα Συνεργασίας

	Προγράμματα	Προϋπολογισμός	Συμμετοχή ΕΕ (€)	Εθνική Συμμετοχή (€)
1.	Ελλάδα-Βουλγαρία	129.695.572,00	110.241.234,00	19.454.338,00
2.	Ελλάδα-Ιταλία	123.176.899,00	104.700.362,00	18.476.537,00
3.	Ελλάδα-Κύπρος	55.299.108,00	47.004.240,00	8.294.868,00
4.	Ελλάδα-Β.Μακεδονία	45.470.059,00	38.649.552,00	6.820.507,00
5.	Ελλάδα-Αλβανία	42.312.029,00	35.965.222,00	6.346.807,00
6.	Βαλκανική-Μεσόγειος	39.727.654,00	33.456.246,00	6.271.408,00
	Σύνολο	435.681.321,00	370.016.856,00	65.664.465,00

Πηγή : Αναπαραγωγή Πίνακα απόTerritorial2014-2020_FinancialData.pdf (espa.gr)

1.4 Ο ρόλος του Αναπτυξιακού Νόμου

Αναπτυξιακός Νόμος 4399/2016

Ο Αναπτυξιακός Νόμος 4399/2016, συνιστά το θεσμικό πλαίσιο, μέσω του οποίου ουσιαστικά διαμορφώνεται το καθεστώς ενίσχυσης ιδιωτικών επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Βασική στόχευση του Αναπτυξιακού Νόμου συνιστά η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, οι οποίες θα απευθύνονται σε μεγάλο βαθμό σε εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, ενώ σημαντική συνισταμένη αποτελεί η επίτευξη της περιφερειακής σύγκλισης.

Ταυτόχρονα, προβλέπεται εστίαση σε περιοχές που παρουσιάζουν υψηλή αναπτυξιακή δυναμική, επιδιώκοντας ταυτόχρονα τον μετριασμό των περιφερειακών ανισοτήτων. Ακόμη, θα πρέπει να σημειωθεί ότι επιδιώκεται μέσω του συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου επανεκβιομηχάνιση της χώρας, καθώς και ενδυνάμωση της εξωστρέφειας, αλλά και της καινοτομίας των επιχειρήσεων και των οργανισμών. (Ν. 4399/2016).

Αξιοποιώντας τις δυνατότητες του Αναπτυξιακού Νόμου οι επιχειρήσεις μπορούν να δημιουργήσουν υψηλή προστιθέμενη αξία, καθώς και να βελτιώσουν το επίπεδο των τεχνολογιών που χρησιμοποιούν, έτσι ώστε να καταστούν περισσότερο ανταγωνιστικές. Έμφαση δίνεται στα πλαίσια του Αναπτυξιακού Νόμου στις δράσεις που συμβάλλουν στην εξοικονόμηση φυσικών πόρων, κατά τη λειτουργία των επιχειρήσεων, εστιάζοντας και στο μειωμένο ενεργειακό κόστος. Παράλληλα, προβλέπονται δράσεις ενίσχυσης της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, ενώ στόχο συνιστά η δημιουργία μιας ισχυρής και εξωστρεφούς οικονομίας, η οποία θα μπορεί να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που δημιουργούνται στο επιχειρείν. Ακόμη, προβλέπονται δράσεις και ενέργειες για την προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ), όπως και για την βελτίωση της ελκυστικότητας της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού (ΕΣΠΑ 2014-2020,2021).

Οι ενισχύσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του εν λόγω Αναπτυξιακού Νόμου, έχουν χαρακτήρα κινήτρου, έπειτα από σχετική αίτηση υπαγωγής σε συγκεκριμένο καθεστώς ενίσχυσης, πριν την έναρξη υλοποίησης του επενδυτικού σχεδίου. Η υπό πραγματοποίηση επένδυση μπορεί να αφορά νέα μονάδα, είτε επέκταση υφιστάμενης παραγωγικής μονάδας, έτσι ώστε αυτή να βελτιώσει την λειτουργία της και να αυξήσει την παραγωγική της ικανότητας. Ταυτόχρονα, προβλέπονται χρηματοδοτήσεις, μέσω των οποίων μια επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να διαφοροποιήσει τις δραστηριότητες που επιτελεί, έτσι ώστε να αυξήσει τις αγορές στόχους στις οποίες και απευθύνεται (Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων-Γενική Γραμματεία Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων-Αναπτυξιακός Νόμος,2021). Προγενέστεροι Αναπτυξιακοί Νόμοι που αφορούν και την περίοδο 2010-2020, είναι ο Ν. 3299/2004 «Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση» και ο Ν. 3908/2011 «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή». Στις Εικόνες που ακολουθούν αποτυπώνονται τα Απολογιστικά

στοιχεία των εν λόγω Νόμων και του Ν. 4399/2016 και πληροφοριακά στοιχεία που αφορούν τους Αναπτυξιακούς Νόμους για Ιδιωτικές Επενδύσεις.

Εικόνα 9: Απολογιστικά στοιχεία αναπτυξιακών νόμων τρέχουσες τιμές σε ευρώ

Αναπτυξιακοί Νόμοι	**Ν. 3299/2004 (πλήρες)**	**Ν. 3908/2011**	**Ν. 4399/2016 Π/Υ**
Αριθμός επενδυτικών σχεδίων	10 459	1 276	1 316
Ύψος επενδύσεων σε ευρώ	22 308 321 774	6 474 186 014	3 733 000 000
Ύψος ενισχύσεων σε ευρώ	9 507 080 276	2 140 626 299	1 281 000 000
Θέσεις εργασίες (προβλεπόμενες)	39 669	6 167	
Ύψος ενισχύσεων ως ποσοστό του 100	42.60%	33.10%	34%

Πηγή: Οικονόμου (2022)
Πηγή:Μελέτη SPEED ΑΕ

Εικόνα 10:Πληροφοριακά στοιχεία που αφορούν τους Αναπτυξιακούς Νόμους για Ιδιωτικές Επενδύσεις

Ιδιωτικές Επενδύσεις	**Ν. 1262/82**	**Ν. 1892/90**	**Ν.2601/98**	**Ν.3299/04**	**Ν.3908/11**	**ΣΥΝΟΛΟ ή ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ**
Αριθμός επενδυτικών σχεδίων	12062	4891	3116	10459	1276	31.804
Ύψος Επενδύσεων (σε ευρώ)	452 833 009	2 133 388 383	2 916 504 967	22 308 321 774	6 474 186 014	34 285 234 347
Ύψος Ενισχύσεων (σε ευρώ)	155 894 389	831 074 376	905 578 327	9 507 080 276	2 140 626 299	13 540 253 667
Θέσεις εργασίας (Προβλεπόμενες)	92 799	39 676	29 242	39 669	6 167	207 553
Ύψος Ενισχύσεων ως ποσοστό του 100	34.40%	39.00%	31.10%	42.60%	33.10%	39.50%

Πηγή: Οικονόμου (2022)

Ο Νόμος 3299/2004 έκανε σαφή διάκριση μεταξύ των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων και Μεγάλων Επιχειρήσεων, δίνοντας στις Μικρομεσαίες μεγαλύτερα ποσοστά. Επίσης αποσυνέδεσε την επιχορήγηση από τις δημιουργούμενες θέσεις εργασίας και οι θέσεις εργασίας μετρούσαν στα Κριτήρια Αξιολόγησης. (Οικονόμου, 2020) Η

κατανομή των Αναπτυξιακών Ν. 3908/2011 και Ν.4399/2016 σε βασικούς τομείς της οικονομίας και ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων παρουσιάζονται στις Εικόνες που ακολουθούν.

Εικόνα 11: Κατανομή Αναπτυξιακού Νόμου 3908/2011 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ.Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ. €)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	158	12%	243	4%	93	5%	586	38%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	394	31%	940	15%	337	17%	854	36%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	358	28%	3112	51%	929	47%	2596	30%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΜΑΤΑ	268	21%	1377	23%	485	24%	1808	35%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	99	8%	427	7%	138	7%	1394	32%
	ΣΥΝΟΛΟ Ν. 3908	**1277**		**6099**		**1981**		**1551**	**32%**

Πηγή: Μελέτη SPEED A.E.

Εικόνα 12: Κατανομή Αναπτυξιακού Νόμου 4399/2016 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ.Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ. €)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	99	8%	53	1%	23	2%	232	44%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	579	44%	1461	39%	519	40%	896	35%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	24	2%	39	1%	17	1%	694	43%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΜΑΤΑ	550	42%	2012	54%	668	52%	1214	33%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	64	5%	169	5%	55	4%	858	32%
	ΣΥΝΟΛΟ Ν. 4399	**1316**		**3733**		**1281**		**973**	**34%**

Πηγή: Μελέτη SPEED A.E.

Εικόνα 13:Κατανομή Αναπτυξιακού Νόμου 3908/11 ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων

Μέγεθος Επιχείρησης	Αριθμός Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ. €)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Μεγάλες	214	17%	3131	51%	755	38%	3526	24%
Μεσαίες	170	13%	600	10%	209	11%	1227	35%
Μικρές	326	26%	1082	18%	454	23%	1392	42%
Πολύ Μικρές	567	44%	1286	21%	564	28%	995	44%
ΣΥΝΟΛΟ Ν. 3908/2011	**1277**		**6099**		**1981**		**1551**	**32%**

Πηγή: Μελέτη SPEED Α.Ε.

Εικόνα 14:Κατανομή Αναπτυξιακού Νόμου 4399/16 ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων

Μέγεθος Επιχείρησης	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ. €)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Μεγάλες	151	11%	977	26%	268	21%	1772	27%
Μεσαίες	237	18%	819	22%	268	21%	1131	33%
Μικρές	374	28%	970	26%	376	29%	1004	39%
Πολύ Μικρές	554	42%	968	26%	370	29%	667	38%
ΣΥΝΟΛΟ Ν. 4399/2016	**1316**		**3733**		**1281**		**973**	**34%**

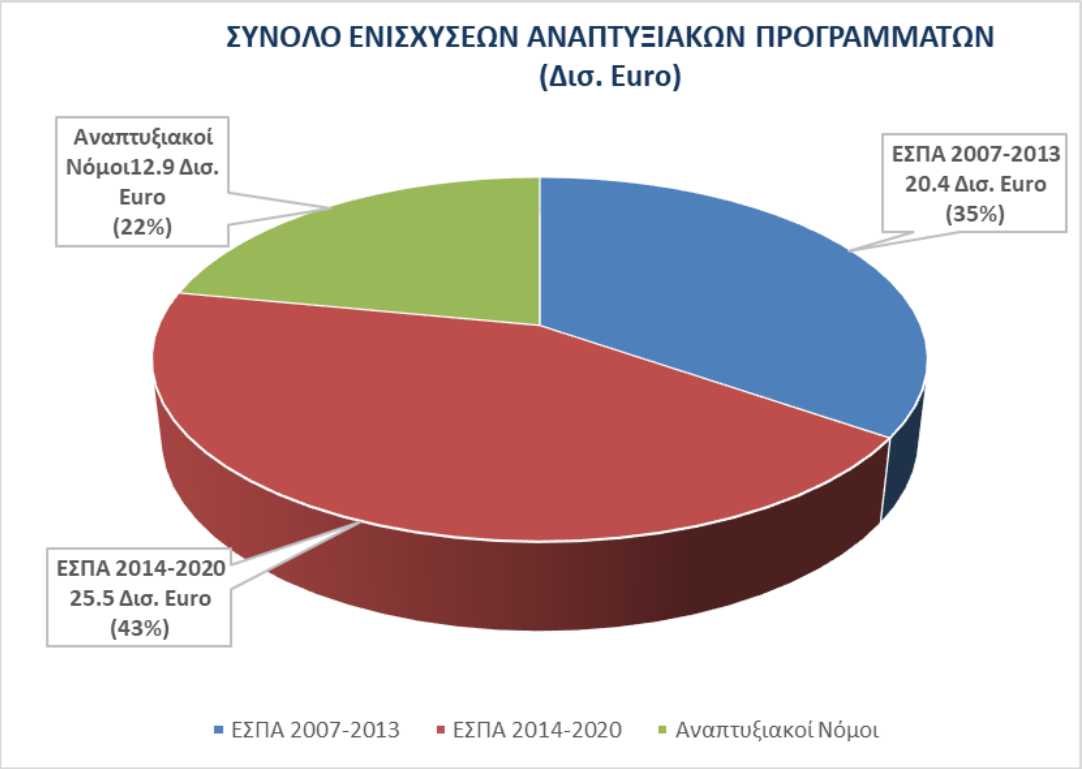
Πηγή: Μελέτη SPEED Α.Ε.

Με τον Νόμο 3908/2011 δίνεται φορολογική απαλλαγή, ή επιχορήγηση και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης μεμονωμένα ή συνδυαστικά. Οι επιχειρήσεις δύνανται να λαμβάνουν χαμηλότοκα δάνεια από Τράπεζες που θα συνεργάζονται με το Ελληνικό Ταμείο Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων. Η Χώρα χωρίζεται σε τρείς ζώνες Α,Β και Γ. (Οικονόμου, 2020)

Α Ζώνη= Νομοί Αττικής και Βοιωτίας

Β Ζώνη ΑΕΠ >75%

Γ Ζώνη ΑΕΠ <75%. (Οικονόμου, 2020)

1.4.1 Ο ρόλος των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην ενίσχυση της απασχόλησης

Τα αναπτυξιακά προγράμματα έχουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της απασχόλησης, επηρεάζοντας την οικονομία και δημιουργώντας θέσεις εργασίας. Ανάλογα με τη φύση τους και τους στόχους τους, αυτά τα προγράμματα μπορούν να προσφέρουν οφέλη για την απασχόληση.

Στην Ελλάδα το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλό.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της είναι η μακροχρόνια ανεργία, η ανεργία των νέων, ο υψηλός αριθμός νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών είναι χαμηλό. Η Ελλάδα έχει ποσοστό απασχόλησης από τα χαμηλότερα στην Ε.Ε. ((61,2%) έναντι (73,8%) του Μ.Ο. της Ε.Ε., το 3ο τρίμηνο του 2019).

Η χώρα έχει ποσοστό 73,9% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού έναντι του Μ.Ο. της Ε.Ε. με (78,7%).

Το ποσοστό ανεργίας των νέων ηλικίας 15-24 που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτιση είναι (13%). Για τις ηλικίες 25-29 ετών της χώρας είναι (29,5%) έναντι το Μ.Ο. της Ε.Ε. (17,1%).

Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας είναι υψηλό (12,1%).

Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών είναι (51,3%) έναντι του Μ.Ο. της Ε.Ε. (67,4%) και οι γυναίκες υστερούν 20 μονάδες έναντι των αντρών στο ποσοστό.

Στην αγορά εργασίας δεν μετέχουν σε ποσοστό 60% του πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία.

Στα προγράμματα κατάρτισης η συμμετοχή είναι χαμηλή (4,5%) έναντι του Μ.Ο. της Ε.Ε. (11,1%). (Έκθεση χώρας-Ελλάδα 2020)

Μια από τις μεγάλες προκλήσεις για το αύριο, στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού είναι η αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων, η οποία φαίνεται να προσλαμβάνει απειλητικές διαστάσεις για την κοινωνική συνοχή, θέτοντας μεγάλο αριθμό νέων αντιμέτωπο με τη φτωχοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στην πλευρά της προσφοράς εργασίας, προκειμένου να ανιχνευθούν οι δεξιότητες που απαιτούν οι εργοδότες από ανθρώπινο δυναμικό, βάσει διαπιστωμένων αναγκών.

Τα αναπτυξιακά προγράμματα μπορούν να συμβάλλουν στη μείωση της ανεργίας και φτώχειας, προσφέροντας ταυτόχρονα οφέλη για την οικονομία και την κοινωνία. Επιπλέον, οι προσεγγίσεις, που επικεντρώνονται στη δημιουργία υψηλής ποιότητας θέσεων εργασίας, στην προώθηση της ισότητας των φύλων και στη στήριξη των ευάλωτων ομάδων της κοινωνίας μπορούν να ενισχύσουν τις κοινωνικές διαστάσεις της απασχόλησης.

Σημειώνεται ότι η επίτευξη βιώσιμης απασχόλησης απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες από την Κυβέρνηση, τον ιδιωτικό τομέα και τους κοινωνικούς εταίρους.

Η Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία αντιμετώπισε πολύ δύσκολες καταστάσεις. Οικονομική κρίση από το 2009, συνέχισε τις διαβουλεύσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση για το Υψηλό Δημόσιο Χρέος με κίνδυνο να βρεθεί στην έξοδο από την Ένωση, ακολούθησαν

τα μνημόνια, η μεταναστευτική/προσφυγική κρίση και στο τέλος της δεκαετίας 2019-2020 η υγειονομική κρίση Covid-19.

Με τα προγράμματα που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΠΑ την περίοδο 2007-2013 και την περίοδο 2014-2020 μαζί και με τις Δημόσιες Δαπάνες η χώρα απέδειξε ετοιμότητα και αποτελεσματικότητα στην διαχείριση των προκλήσεων της εποχής. Βέβαια στο διάστημα της δεκαετίας έχουμε πτώση του ΑΕΠ, πτώση του βιοτικού επιπέδου, πτώση των εισοδημάτων (ατομικό ΑΕΠ), μείωση της απασχόλησης και ένας μεγάλος αριθμός ατόμων λόγω της κρίσης στην πλειονότητα νέοι και με σπουδές μετανάστευσαν στο εξωτερικό για επαγγελματική αποκατάσταση και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Οι παραπάνω συνθήκες οι οποίες επηρέασαν την Ελλάδα και άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οδηγούν σε νέους προγραμματισμούς και σκέψεις για τη στοχευμένη σύνταξη των νέων αναπτυξιακών προγραμμάτων για μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων όσον αφορά την μείωση της ανεργίας, την αύξηση της απασχόλησης και την βελτίωση των συνθηκών εργασίας, αύξηση της παραγωγικότητας και αποτελεσματικότητας, την μείωση της φτώχειας, προσφέροντας ταυτόχρονα οφέλη για την οικονομία και την κοινωνία.

Αναφέρονται μερικοί τρόποι με τους οποίους τα αναπτυξιακά προγράμματα μπορούν να ενισχύσουν την απασχόληση:

- Δημιουργία επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Τα αναπτυξιακά προγράμματα μπορούν να συνδράμουν στη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις, μειώνοντας τα γραφειοκρατικά εμπόδια προωθώντας την επιχειρηματική καινοτομία και παρέχοντας οικονομικά κίνητρα.

- Εκπαίδευση και κατάρτιση. Τα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης που παρέχονται μέσω των αναπτυξιακών προγραμμάτων βελτιώνουν τις δεξιότητες και την επαγγελματική προετοιμασία των ατόμων, καθιστώντας τους περισσότερο επιθυμητούς στην αγορά εργασίας.

- Υποδομές και κοινωνική ανάπτυξη. Η χρηματοδότηση υποδομών, όπως οδοί, γέφυρες και τεχνολογικές υπηρεσίες, μπορεί να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας και να ενισχύσει την πρόσβαση σε αγορές εργασίας.

- Υποστήριξη Μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ). Πολλά αναπτυξιακά προγράμματα στοχεύουν στην στήριξη των ΜΜΕ, παρέχοντας χρηματοδοτική ενίσχυση εκπαίδευση και συμβουλές για να ενισχυθεί η δραστηριότητά τους.

- Τοπική Απασχόληση. Προγράμματα που επικεντρώνονται στην τοπική ανάπτυξη, μπορούν να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας που εξυπηρετούν άμεσα τις ανάγκες της κοινότητας.

- Προώθηση καινοτόμων τομέων. Η επένδυση σε καινοτόμους τομείς, όπως τεχνολογία, πράσινη ενέργεια και οι βιοτεχνολογίες μπορούν να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας.

Προγράμματα για την Απασχόληση	
ΕΣΠΑ 2007-2013	
Ε.Π. Ανάπτυξη Ανθρωπίνου Δυναμικού	2.259.747.213€
Ε.Π. Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση	1.680.292.884€
ΕΣΠΑ 2014-2020	
Ε.Π. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού	A
Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση	B
Σύνολο Δαπανών A+B	2.667.494.916€

1.5Χωρική διάσταση αναπτυξιακών προγραμμάτων

Τα αναπτυξιακά προγράμματα που υλοποιούνται, στο πέρασμα του χρόνου, δύναται να συμβάλλουν καθοριστικά στην χωρική διάσταση της ανάπτυξης. Για παράδειγμα, μέσω του Αναπτυξιακού Νόμου, επιτυγχάνεται άμβλυνση των χωρικών ανισοτήτων, όπως επίσης και χρησιμοποίηση του κατάλληλου χωρικού επιπέδου. Λαμβάνοντας υπόψη ιστορικά δεδομένα από την εφαρμογή του Αναπτυξιακού Νόμου, διαπιστώνεται ότι μάλλον μπορεί να θεωρηθεί μονομερής η συμβολή του Αναπτυξιακού Νόμου στην περιφερειακή ανάπτυξη. Ουσιαστικά, τα προτεινόμενα και σχεδιαζόμενα κίνητρα, συμβάλλουν μόνο κατά ένα μέρος στην αύξηση των εισοδημάτων, χωρίς να σημαίνει αυτό ότι θα μπορέσουν να δημιουργήσουν περιφερειακή ανάπτυξη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρόλο που βασική επιδίωξη των προγραμμάτων

συνιστά η περιφερειακή ανάπτυξη, τα κίνητρα παρέχονται σε επίπεδο Νομού, με το γεγονός αυτό να σχετίζεται άμεσα με τις ενδοπεριφερειακές ανισότητες. (Αρτελάρης & Καλλιώρας,2018).

Σε κάθε περίπτωση, δεν θα πρέπει να παραλείπεται το γεγονός ότι η ανάπτυξη και η διάχυση αυτής, συνδέονται άμεσα με τα εμπόδια που θέτει η φυσική γεωγραφία της χώρας. Για παράδειγμα, αν λάβει κανείς υπόψη του την περίπτωση της Ελλάδος, στις νησιωτικές, αλλά και στις ορεινές περιοχές, υπάρχουν σημαντικά μεγάλες δυσκολίες για την μετακίνηση κεφαλαίου, όπως επίσης και για την μετακίνηση ανθρώπινων και άλλων πόρων. Ουσιαστικά, διαπιστώνεται μια τάση του κράτους να επικεντρώνεται σε βραχυπρόθεσμα μέτρα και όχι σε μακροχρόνιες προοπτικές. Για παράδειγμα, μακροχρόνιες λύσεις στα πλαίσια της επιδιωκόμενης ανάπτυξης και του μετριασμού των ανισοτήτων θα μπορούσε να ήταν η χρηματοδότηση επενδύσεων στον τομέα των μεταφορών, όπως επίσης και στον τομέα των ψηφιακών λύσεων, καθώς μέσω αυτών θα μετριάζουν σημαντικά οι ανισότητες και θα δημιουργούνταν ίσες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους, ανεξάρτητα από το που αυτοί βρίσκονται γεωγραφικά. Ακόμη, παρόλο που τα προβλήματα που αφορούν τις γεωγραφικές παραμέτρους δεν καταγράφονται πάντοτε με ακρίβεια, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υφίσταται κιόλας. (Πετράκος & Ψυχάρης,2016).

1.6Προβλήματα και αδυναμίες των αναπτυξιακών προγραμμάτων

Τα αναπτυξιακά προγράμματα μπορεί να αντιμετωπίζουν ποικίλα προβλήματα και αδυναμίες, ανάλογα με τον τομέα, τον στόχο και το πλαίσιο εφαρμογής τους. Η απουσία διαβουλεύσεων μεταξύ Διοίκησης και του ιδιωτικού τομέα για την χάραξη πολιτικών οδηγεί σε διάχυτες προσπάθειες και ανεπιθύμητες επικαλύψεις. Υπάρχει έλλειψη συνεργασίας, κουλτούρας, μεταξύ των εμπλεκομένων δημόσιων φορέων. Μεταξύ των φορέων που εμπλέκονται στην υλοποίηση των αναπτυξιακών πολιτικών και στην χρηματοδότηση των επενδύσεων εντοπίζεται έλλειψη δομημένων και σταθερών διαύλων επικοινωνίας, ανταλλαγής απόψεων, εμπειριών και κυρίως πληροφοριών. Υπάρχει μεγάλος αριθμός υπηρεσιών και πληθώρα υπαλλήλων που χειρίζονται τα αναπτυξιακά προγράμματα.(ΟΟΣΑ,2021)

Το δαιδαλώδες θεσμικό πλαίσιο που χαρακτηρίζει τα προγράμματα και τις διαδικασίες που τα διέπουν σε συνδυασμό με την έλλειψη θεσμοθετημένης επικοινωνίας μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων, τροφοδοτούν την ανάγκη για τεχνικούς συμβούλους που παρέχουν εξειδικευμένες γνώσεις στο πεδίο αυτό. Υπάρχει συγκέντρωση των διενεργούμενων ελέγχων και αξιολογήσεων σε περιορισμένο αριθμό υπαλλήλων. Η χρήση έντυπων και χειρόγραφων εγγράφων/δικαιολογητικών ενισχύουν την γραφειοκρατία και δυσχεραίνουν τον έλεγχο. Υπάρχει έλλειψη ηλεκτρονικής επικοινωνίας μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Παράλληλα η έλλειψη ενιαίας βάσης συγκέντρωσης, αναλύσεων δεδομένων και στατιστικών καθιστά την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων προβληματική, με συνέπεια να υπάρχει ο κίνδυνος διπλής χρηματοδότησης.

Από την ενδεικτική ανάλυση του Ν. 3299/2004 διαπιστώθηκε ότι είναι μεγάλη η χωρική συγκέντρωση των ενισχύσεων και αντίστοιχα των επενδύσεων στον κλάδο του τουρισμού. Αυτό δεν είναι σίγουρο ότι συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη. Οι περιφερειακές ενισχύσεις του νόμου διατίθενται σε τομείς στους οποίους έχουν ήδη εξειδικευτεί οι περιφέρειες και άρα το πιθανότερο είναι ότι το κεφάλαιο δεν μετακινείται σε άλλους κλάδους ή σε άλλες περιφέρειες (Οικονόμου,2022)

Οι πολύ μικρές, μικρές και ΜΜΕ απασχολούν συνήθως από 7 έως 10 άτομα, επομένως η επιχειρηματικότητα μικρής κλίμακας συνεισφέρει σημαντικά τόσο σε όρους απασχόλησης όσο και στην δημιουργία προστιθέμενης αξίας στην οικονομία. Περίπου το 40% της προστιθέμενης αξίας στην οικονομία παράγεται από πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις και 62% από ΜΜΕ. Η πρόσβαση σε χρηματοδότηση αποτελεί το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν. Σύμφωνα με την έρευνα SAFE της Ε.Ε. 27, 7 στις 10 ΜΜΕ δεν έχουν καθόλου χρηματοδότηση και στηρίζονται αποκλειστικά σε ίδια κεφάλαια για την χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους. Το αντίστοιχο ποσό για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις ανέρχεται σε 84%. Παράλληλα παρατηρείται ελλιπής πληροφόρηση των ΜΜΕ γύρω από τις δυνατότητες που παρέχουν οι συγχρηματοδοτούμενες δράσεις και τα χρηματοδοτικά εργαλεία. (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2023)

Συμπερασματικά, υπάρχει κατακερματισμός προγραμμάτων σε μικρά έργα ή πολλούς δικαιούχους. Έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού. Οι πόροι να οδηγούνται σε κλάδους που εν δυνάμει έχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη (εξαγωγικοί κλάδοι) διότι

υπάρχουν και κλάδοι δραστηριοτήτων που είναι ήδη κορεσμένοι. Οι πόροι να δίδονται στοχευμένα σε κλάδους με συγκριτικό πλεονέκτημα και σε στρατηγικούς τομείς με μεγάλες θετικές εξωτερικές οικονομίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:Προτάσεις και καλές πρακτικές για την αύξηση της αποδοτικότητας των αναπτυξιακών προγραμμάτων

2.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό μελετώνται οι προτάσεις και οι καλές πρακτικές, μέσω των οποίων θα μπορέσει να υπάρξει βελτίωση της αποδοτικότητας των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Ειδικότερα, περιγράφεται συνοπτικά η εξέλιξη της νομοθεσίας για τα αναπτυξιακά προγράμματα στο πέρασμα του χρόνου στην Ελλάδα, ενώ ακολούθως αναδεικνύονται καλές πρακτικές που αφορούν τη διαχείριση αναπτυξιακών προγραμμάτων, τόσο από την Ευρώπη, όσο και από την Ελλάδα. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην οργάνωση και λειτουργία του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητάς, όπως επίσης και στη λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων εν μέσω πανδημίας, χαρακτηριστικό των οποίων ήταν η ευελιξία. Έμφαση δίνεται στην βελτίωση της διοικητικής ικανότητας των εμπλεκόμενων με τη διαχείριση των αναπτυξιακών προγραμμάτων φορέων, ενώ τέλος εξετάζεται ο ρόλος που διαδραματίζει και μπορεί να διαδραματίσει περαιτέρω η τεχνολογία, επιδιώκοντας μέσω αυτής να υπάρξει βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ταχύτητας άντλησης πόρων, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, τόσο για τις επιχειρήσεις, όσο και για τους φορείς του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα.

2.2 Εξέλιξη της νομοθεσίας για τα αναπτυξιακά προγράμματα

Αναφορικά με τους Αναπτυξιακούς Νόμους, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η έκταση, οι προβλεπόμενες πιστώσεις, καθώς επίσης και η αποτελεσματικότητα του Νόμου κυμάνθηκε διαχρονικά. Ορισμένα από τα κίνητρα παρέμειναν αναλλοίωτα στο πέρασμα του χρόνου, ενώ κάποια άλλα μεταβάλλονται. Ταυτόχρονα, σε πολλά από αυτά έγινε εμπλουτισμός, καθώς και τροποποίηση, όπως και αλλαγή έκτασης και έντασης εφαρμογής τους, με τις αλλαγές αυτές να αφορούν κατά κύριο λόγο τις διαθέσιμες πιστώσεις των επιχορηγήσεων. Διαχρονική επιδίωξη του Αναπτυξιακού Νόμου αποτέλεσε η άντληση κεφαλαίων για την πραγματοποίηση σχετικών επενδύσεων από τους ιδιώτες επενδυτές, σε ολόκληρη τη χώρα, με την διαδικασία αυτή να γίνεται μέσω της παροχής συγκεκριμένων κινήτρων. Οι αρκετά συχνές μεταβολές του Αναπτυξιακού Νόμου συμβάλλουν στην προσαρμογή αυτού στις νέες συνθήκες που επικρατούν στην οικονομία, αλλά και

ευρύτερα στη κοινωνία. Η συχνότητα με την οποία διαμορφώνεται ένας νέος Αναπτυξιακός Νόμος ανέρχεται μεταξύ πέντε έως οκτώ ετών, με τον σχεδιασμό αυτό να μπορεί να χαρακτηριστεί περισσότερο μεσοπρόθεσμος και σε καμία περίπτωση, η ισχύς του εκάστοτε Αναπτυξιακού Νόμου δεν υπερβαίνει την θητεία των δύο εκλογικών θητειών. (Τράπεζα της Ελλάδος,2010).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η ισχύς του Αναπτυξιακού Νόμου δεν συνδέεται με τις αντίστοιχες προγραμματικές περιόδους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Περισσότερο, η ισχύς του Αναπτυξιακού Νόμου συνδέεται με την περίοδο του πολιτικού κύκλου. Ουσιαστικά, ασταθής κύκλος ισχύος των Αναπτυξιακών Νόμων δημιουργεί προβλήματα, τα οποία αφορούν τον προγραμματισμό των επιμέρους δράσεων και ενεργειών. Παρ' όλα αυτά, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η λειτουργία του Αναπτυξιακού Νόμου επηρεάζεται άμεσα από την μεταβολή του χάρτη των περιφερειακών ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οικονόμου,2022).

Εικόνα 15: Στοιχεία διάρθωσης των επενδύσεων για τους Αναπτυξιακούς νόμους κατά την πρώτη 20ετία που εξετάζεται , τρέχουσες τιμές

	Ν. 1262/1982 (16.6.1982-23.11.1991)	**Ν. 1892/1990 κ Ν.2234/1994 (1.1.1991-31.12.1998)**	**Ν. 2601/1998 (1998-2001)**
Τομέας	Δευτερογενής	Όλοι οι τομείς	Όλοι οι τομείς
Ύψος Επενδύσεων	1 795 084 373	5 058 332 470	2 199 876 938
Επιχορηγήσεις	612 490 095	1 869 866 470	1 041 978 000
Εκτιμώμενη Επιδότηση Επιτοκίου	109 555 393		
Δάνειο επιδοτούμενο	647 659 574	898 783 000	
Ίδια Κεφάλαια	576 316 948	2 136 006 000	

Πηγή: Στοιχεία ΥΠΕΘΟ, αρχικά δημοσιευμένα στο Πετράκος και Ψυχάρης, 2004, επεξεργασία από τον συγγραφέα Κ. Οικονόμου «Ο Αναπτυξιακός Νόμος της Ελλάδας» (1982-2020)

Ακολούθησαν οι Νόμοι

Ν.3299/2004 Ύψος Επενδ. 22.308.321.774 Ενίσχυση:9.507.080.276

Ν.3908/2011 Ύψος Επενδ. 6.474.186.014 Ενίσχυση:2.140.626.299

Ν.4399/2016 Ύψος Επενδ. Νέος Τρέχων Νόμος

Παρουσίαση σκοπών των Νόμων

Ν. 4399/2016 Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας – Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις , ΦΕΚ 117 Α΄, 22.6.2016

Ν. 3908/2011 Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή , ΦΕΚ 8 Α΄, 1.2.2011.

Ν. 3299/2004 Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή σύγκλιση, ΦΕΚ 261 Α΄, 23.12.2004.

Ν. 2601/1998 Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 81 Α΄, 15.4.1998.

Ν. 2234/1994 Τροποποίηση και συμπλήρωση του 1892/1990, για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 142 Α΄, 31.8.1994.

Ν. 1892/1990 Για τον εκσυγχρονισμό και την Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 101 Α΄, 31.7.1990.

Ν. 1262/1982 Για την παροχή κινήτρων ενίσχυσης της Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Χώρας και τροποποίηση συναφών διατάξεων, ΦΕΚ 70 Α΄, 16.6.1982. (Οικονόμου, 2022)

2.3 Καλές πρακτικές από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα

Στα πλαίσια αξιοποίησης των ευρωπαϊκών και εθνικών αναπτυξιακών προγραμμάτων, έχει δημιουργηθεί πλήθος καλών πρακτικών. Οι πρακτικές αυτές μπορεί να αφορούν ιδιωτικές επενδύσεις, είτε επενδύσεις του δημοσίου τομέα, είτε του ευρύτερου δημοσίου τομέα, που υλοποιήθηκαν με σχετικά χρηματοδοτικά εργαλεία. Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένες καλές πρακτικές από την Ελλάδα και την Ευρώπη.

Καλή Πρακτική 1 - Δημιουργία συμπιεστών υδρογόνου υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα

Για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Νόμο για το κλίμα, ο οποίος αυξάνει τον στόχο της Ε.Ε. για μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου τουλάχιστον κατά 55% έως το 2030

(από 40%) και καθιστά νομικά δεσμευτική την κλιματική ουδετερότητα ως το 2050.(Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2023)

Η Εταιρεία CYRUS SA Περιφέρεια Αττικής ιδρύθηκε το έτος 2019 ως τεχνοβλαστός (spin off) του ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος».

Έχει δημιουργήσει μια καινοτόμο λύση θερμικής συμπίεσης του υδρογόνου. Με την τεχνολογία της CUPUS το ενεργειακό και λειτουργικό κόστος συμπίεσης υδρογόνου πέφτει σημαντικά δια μέσω της καινοτόμου φύσης της CURUS εξασφαλίζει την συμπίεση του υδρογόνου με σχεδόν μηδενικό ηχητικό αποτύπωμα.

Ο πρώτος σταθμός ανεφοδιασμού υδρογόνου εγκαινιάστηκε πρόσφατα στις εγκαταστάσεις του ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος» αποτελεί ουσιαστικά το πρώτο σε παγκόσμιο επίπεδο πρατήριο υδρογόνου που χρησιμοποιεί αποκλειστικά τη θερμική τεχνολογία συμπίεσης με χρήση μεταλλουδριδίων.

Η τεχνολογία εξελίσσεται, οι εφαρμογές του υδρογόνου στην οικονομία χαμηλών άνθρακα αυξάνονται τόσο σε πλήθος όσο και σε μέγεθος.

Ενεργειακοί και βιομηχανικοί κλάδοι βιώνουν μετασχηματικές αλλαγές, η οικονομία του υδρογόνου έρχεται να δώσει ώθηση στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η μελλοντική αλυσίδα αξίας του υδρογόνου θα ενσωματώσει συστήματα παραγωγής, αποθήκευσης και διανομής, υποστηρίζοντας ένα ευρύ φάσμα εφαρμογών που θα καλύψουν πλήθος βιομηχανικών διαδικασιών και θα επηρεάσουν διάφορους τομείς των μεταφορών.

Η εταιρεία εντάχθηκε στο πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (ΕΠΑΝΕΚ).

Δράση Ταμείο Επιχειρηματικότητας Συμμετοχών ΤΑΕΣΥΜ (EquiFund)

Έδρα Περιφέρεια Αττικής

Π/Υ 800.000,00 ευρώ Από το UniFund και την Αμερικ Advent Technologies

Π/Υ 547.237,00 ευρώ Από Δράση Ερευνώ Δημιουργώ Καινοτομώ

1.347.237 ευρώ

Δημόσια Δαπάνη :547.892,50 ευρώ.

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) (ΕΠΑΝΕΚ 2014-2020,2023)

Η εταιρεία CURUS ΑΕ με τα πιο πάνω δεδομένα έχει προοπτική για ανάπτυξη. Με συνετή Διοίκηση και πολύ εργασία θα ευημερήσει.

Καλή πρακτική 2 - Κατάρτιση και ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας

Η πράξη αυτή του ΕΠΑνΕΚ αφορούσε την «Ενίσχυση και ανάπτυξη των ηγετικών και διευθυντικών δεξιοτήτων των εργαζομένων γυναικών στον ιδιωτικό τομέα της Οικονομίας». Βασική επιδίωξη του προγράμματος αυτού αποτέλεσε η συμβολή στην ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας, ενώ ομάδα στόχος της δράσης αυτής ήταν οι εργαζόμενες γυναίκες σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας του ιδιωτικού τομέα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η δράση αυτή παρείχε στις γυναίκες που συμμετείχαν-ωφελούμενες συμβουλευτική, με σκοπό την κατάρτιση σε αντικείμενα, τα οποία και ενισχύουν τις επαγγελματικές τους ικανότητες, ενώ ταυτόχρονα διευρύνουν τις προοπτικές απασχόλησης. Ταυτόχρονα, μέσω του προγράμματος υπήρχε δυνατότητα πιστοποίησης των προσφερόμενων δεξιοτήτων, έτι ώστε να υπάρξει η μέγιστη δυνατή επίτευξη αριστείας και επαγγελματικής ανέλιξης (ΕΠΑνΕΚ 2014-2020,2023α).

Στα πλαίσια του προγράμματος αυτού, τα θεματικά αντικείμενα στα οποία εκπαιδεύτηκαν οι συμμετέχουσες ήταν τα ακόλουθα: Ανάπτυξη διοικητικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων, διοργάνωση πολιτιστικών-επιστημονικών και αθλητικών εκδηλώσεων, διαχείριση τεχνολογίας και καινοτομίας, καθώς επίσης και λογιστική και φοροτεχνική διαχείριση επιχειρήσεων. Οι συμμετέχουσες έλαβαν εκπαίδευση μέσω βιωματικών εργαστηρίων, ενώ μέσω της σχετικής πλατφόρμας e-learning, επετεύχθη διαρκής ποιοτικός έλεγχος. Ουσιαστικά, μέσω της πράξης αυτής μπορεί αφενός να αντιμετωπιστεί η ανάγκη ενίσχυσης της απασχόλησης του ανθρώπινου δυναμικού, αφετέρου δε, η ενδυνάμωση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων, αλλά και η ενδυνάμωση της ομαδικότητας. Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου ανέρχονταν σε 9.465.000 ευρώ, ενώ χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Δικαιούχος της δράσης αυτής ήταν το Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης (Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ), ενώ οι

Περιφέρειες που υλοποιήθηκε ήταν Αττικής, Κρήτης, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Ελλάδας, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, Θεσσαλίας, Δυτικής Μακεδονίας, καθώς και Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (ΕΠΑνΕΚ 2014-2020,2023α).

Καλή Πρακτική 1 στην Nantes

Πράσινες πόλεις

Ei Nantes Metropole , Γαλλία

Le jardin Extraoirdinaire. Η απίστευτη μεταμόρφωση μιας ερημιάς σε ένα υπέροχο δημόσιο κήπο 3,5 εκταρίων.

Η Nant ανήκει στην Περιφέρεια της Γαλλίας με πληθυσμό 636.013 κατοίκους.

Ένα παλιό λατομείο πέτρας έχει μετατραπεί σε έναν εξαιρετικό και καταπράσινο κήπο. Έχει έναν καταρράκτη 25 μέτρων, πλούσια φυτική βλάστηση (φτέρη, αιωνόβιος κισσός, μπανανιές κλπ). Μια εγκαταλελειμμένη περιοχή μετατράπηκε σε ένα ελκυστικό κήπο της περιφέρειας. Αυτός ο νέος κήπος είναι ένα παράδειγμα του πως τα φυτά και τα τοπία, ιδιαίτερου φυσικού κάλους μπορούν να κάνουν τις πόλεις μας πιο ανθεκτικές στην κλιματική αλλαγή, πιο ελκυστικές και καλύτερα μέρη για να ζήσουμε. Ο κήπος συνδέει το μουσείο του Ιούλιου Βέρν με τον ποταμό Λίγηρα. Το jardin Extraodinaire αποτελεί μέρος του μελλοντικού «Green Star» το οποίο σύντομα θα συνδέσει όλα τα πάρκα, τους κήπους και τους χώρους πρασίνου. Στο Νάντη αυτό κάνει τους κατοίκους της Νάντης περήφανους για την πόλη τους, βιώνουν την ιστορική και πολιτιστική τους κληρονομιά αντιλαμβανόμενοι το μαγικό σύμπαν του Ιούλιου Βέρν. Παράλληλα η Νάντη αποκτά ένα νέο πλεονέκτημα στον τουρισμό ενισχύοντας την προβολή του ποιοτικού επιπέδου διαβίωσης στην πόλη, την οικονομία και την πολιτιστική της εικόνα. (ΕΠΑνΕΚ 2014-2020,2023).

Καλή Πρακτική 2 στη Λισαβόνα

Λισαβόνα, Πορτογαλία

URBAN ART GALLERY: Η τέχνη είναι στους δρόμους .

Η Λισσαβόνα είναι μια ποικιλόμορφη, κοσμοπολίτικη πόλη στη Νότια Ευρώπη. Έχει επηρεαστεί σοβαρά από την κρίση. Οι πολιτιστικές πολιτικές έχουν αναδειχθεί ως μέσα για την καταπολέμηση της κρίσης, ως καταλύτες τόσο για την οικονομική ανάκαμψη όσο και για τον μετριασμό των αρνητικών κοινωνικών επιπτώσεων. Από το δημοτικό συμβούλιο της πόλης τέθηκαν κάποιοι στρατηγικοί στόχοι: Βελτίωση της σχέσης της πόλης με τους κατοίκους .Προώθηση μιας διαπολιτισμικής πόλης που υποδέχεται ενσωματώνει τις διάφορες κοινότητες που κατοικούν στην πόλη. Θεσμοθέτηση και προώθηση μιας έντονης πολιτιστικής ζωής. Προβολή της Λισσαβόνας ως ανταγωνιστικής πόλης ανοικτής στην καινοτομία. Η Urban Art Gallery είναι μια αστική παρέμβαση. Με συγκεκριμένο ρυθμιστικό πλαίσιο, προωθεί και διευκολύνει την χρήση του δημόσιου χώρου, ως μέσου για γκράφιτι και street art. Δημιουργήθηκε το 2008 ως σχέδιο αποκατάστασης σε μια περιοχή πολύ υποβαθμισμένη από βανδαλισμούς, περιβαλλοντική ρύπανση και θόρυβο. Επένδυσε στην δημιουργία ενός χώρου αφιερωμένου στην τέχνη του δρόμου. Μετά την επιτυχία αυτής της δράσης το έργο επεκτάθηκε σε ολόκληρη την πόλη . Η παρέμβαση αυτή με δημοσιεύσεις και διεθνοποίηση σε ευρωπαϊκά δίκτυα έχει γίνει εργαλείο κοινωνικής παρέμβασης για τον μετριασμό των συγκρούσεων.

Διευκολύνει την συμμετοχή των πολιτών στη ζωή, χωρίς αποκλεισμούς, βιώνει και προάγει τις αξίες της δημοκρατικής συμμετοχής. Η χρηματοδότηση του έργου έγινε κατά 50% από το Δήμο και 50% από ιδιωτικούς χορηγούς. Υπάρχουν πάνω από 400 τεκμηριωμένα έργα τέχνης του δρόμου. (ΕΠΑνΕΚ 2014-2020,2023).

2.4 Η οργάνωση και λειτουργία του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας έχει ως σκοπό με δέσμη χρηματοδοτικών εργαλείων, να συμβάλλει στην ταχύτερη ανάκαμψη της Ελληνικής Οικονομίας στην μετά Covid-19 περίοδο, αλλά και να χρηματοδοτήσει επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις που θα καλύψουν μέρος του επενδυτικού κενού και να συμβάλλει στον παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομίας.

Το Ελληνικό Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας έχει δομηθεί γύρω από ορισμένους τομείς προτεραιότητας, που αντικατοπτρίζονται στις επενδύσεις και τις μεταρρυθμίσεις των αξόνων του.

Οι προτεραιότητες αυτές καθορίστηκαν από τις προκλήσεις και τις ανάγκες της χώρας, όπως αυτές παρουσιάζονται στις ειδικές συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και επισημαίνονται στο σχέδιο ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία της επιτροπής του νομπελίστα Έλληνα Οικονομολόγου Χριστόφορου Πισσαρίδη, καθώς και σε κύριες εθνικές στρατηγικές και πολιτικές (Υπουργείο Οικονομικών, 2021Β).

Το Εθνικό σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» έχει ως βασικούς έξι πυλώνες του μηχανισμού Ανάπτυξης και Ανθεκτικότητας:

1.Πράσινη Μετάβαση

2.Ψηφιακός Μετασχηματισμός

3.Έξυπνη και βιώσιμη Ανάπτυξη με οικονομική συνοχή

4.Κοινωνική και Εδαφική Συνοχή

5.Υγεία, Οικονομική-κοινωνική και θεσμική Ανθεκτικότητα.

6.Πολιτικές για την επόμενη γενεά, τα παιδιά και τους νέους.

Εικόνα 16

Α ΦΑΣΗ

Συνολικοί επενδυτικοί πόροι που κινητοποιεί το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Πυλώνες και Άξονες	**Προϋπολογισμός Ταμείου Ανάκαμψης (σε εκατ. €)**	**Επενδυτικοί Πόροι που Κινητοποιούνται (σε εκατ. €)**
1.Πράσινη Μετάβαση		
1.1 Μετάβαση σε νέο ενεργειακό μοντέλο φιλικό στο περιβάλλον	1.2	2.348
1.2 Ενεργειακή αναβάθμιση του κτιριακού αποθέματος της χώρας και χωροταξική μεταρρύθμιση	2.711	5.225
1. 3 Μετάβαση σε ένα πράσινο και βιώσιμο σύστημα μεταφορών	520	1.305
1.4 Αειφόρος χρήση των πόρων, ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή και διατήρηση της βιοποικιλότητας	1.763	2.726
Σύνολο Πόρων Πυλώνα 1	**6.194**	**11.604**

Πυλώνες και Άξονες	Προϋπολογισμός Ταμείου Ανάκαμψης (σε εκατ. €)	Επενδυτικοί Πόροι που Κινητοποιούνται (σε εκατ. €)
2.Ψηφιακή Μετάβαση		
2.1 Συνδεσιμότητα για τους πολίτες , τις επιχειρήσεις, το κράτος	522	582
2.2 Ψηφιακός μετασχηματισμός του κράτους	1.28	1.28
2.3 Ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων	375	475
Σύνολο Πόρων Πυλώνα 2	**2.177**	**2.337**
3.Απασχόληση, Δεξιότητες, Κοινωνική Συνοχή		
3.1 Αύξηση των θέσεων εργασίας και προώθηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας	776	776
3.2 Ενίσχυση των ψηφιακών δυνατοτήτων της εκπαίδευσης και εκσυγχρονισμός της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης	2.311	2.395
3.3 Ενίσχυση της προσβασιμότητας, της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας του συστήματος υγείας	1.486	1.486
3.4 Αύξηση της πρόσβασης σε αποτελεσματικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικές πολιτικές	611	611
Σύνολο πόρων Πυλώνα 3	**5.184**	**5.268**
4.Ιδιωτικές επενδύσεις και μετασχηματισμός της οικονομίας		
4.1Φορολογικά εργαλεία πιο φιλικά για την ανάπτυξη και βελτίωση της φορολογικής διοίκησης	187	215
4.2Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης	189	189
4.3Βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος δικαιοσύνης	251	464
4.4. Ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού τομέα και των κεφαλαιαγορών	21	21
4.5 Προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας	444	612
4.6 Εκσυγχρονισμός και βελτίωση της ανθεκτικότητας κύριων κλάδων οικονομίας της χώρας	3.743	7.233
4.7 Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και προώθηση ιδιωτικών επενδύσεων και εξαγωγών	5	5
Τεχνική υποστήριξη	40	40
Σύνολο Πόρων Πυλώνα 4	**4.88**	**8.779**
Γενικό Άθροισμα	**18.435**	**27.988**
Δάνεια	12.728	31.819
Συνολικοί Επενδυτικοί Πόροι (Α΄ Φάση)	**31.163**	**59.807**

Παρατήρηση

Αναθεωρημένο «Ελλάδα 2.0» Συνολικός προϋπολογισμός 36 δις € (18 δις € σε επιχορηγήσεις και 18 δις € σε δάνεια, ενσωματώνοντας μια νέα δέσμη επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο του REPOWER EU, ύψους 795 εκατ. € , καθώς και 5 δις € επιπλέον που θα προστεθούν στο υφιστάμενο δανειακό πρόγραμμα. Νέα συνολική δαπάνη

5,7 δις. € σύμφωνα με σχετική ανακοίνωση Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και του Ecofin.

Εικόνα 17:Ανακεφαλαίωση συνολικοί επενδυτικοί πόροι Ταμείο Ανάκαμψης

Φάσεις Χρηματοδότησης	**Σύνολο Επιδοτήσεων σε εκατ. €**	**Δάνεια σε εκατ. €**	**Επενδυτικοί Πόροι που θα κινητοποιηθούν σε εκατ. €**
Α Φάση	18.435	12.728	59.807
Αναθεώρηση Β Φάση		5.000	14.487
Επενδύσεις και Μεταρρυθμίσεις Β Φάση		795	
ΣΥΝΟΛΟ	18.435	18.523	74.294

<u>Σημείωση</u>

Πράσινος στόχος: 6,7 δισ ευρώ (37,81%)

Ψηφιακός στόχος:4,55 δισ ευρώ (25,59%)

Οι στόχοι είναι συγκεκριμένοι και αφορούν την Ελλάδα. Τα κονδύλια αυτά κατανέμονται ανά χώρα και όχι ανά Περιφέρεια βάσει κριτηρίων διαφορετικών από εκείνα της πολιτικής συνοχής και η συμβολή του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ) στη συνοχή είναι διφορούμενη. (Οικονομική Επισκόπηση της Εθνικής Τράπεζας του Βελγίου ,2021)

Η μεταφορά στο Εθνικό δίκαιο και η εφαρμογή του (ΜΑΑ) ήταν σε μεγάλο βαθμό τυφλές ως προς τις ανάγκες των τοπικών και περιφερειακών αρχών, θέτοντας σε κίνδυνο τη συνάφεια και την αποτελεσματικότητά του. Οι περιφέρειες και οι πόλεις δεν είναι οι άμεσα δικαιούχοι του σχεδίου ανάκαμψης παρ όλες τις μεγάλες επιπτώσεις στους πόρους και τους προϋπολογισμούς τους λόγω της πανδημίας Covid-19. (Ρόδος, 2021)

Έργα υψηλού προϋπολογισμού οδηγούνται σε μεγάλες επιχειρήσεις ή ομίλους και τελικά σε όσους έχουν οικονομική επιφάνεια και μπορούν να αποδείξουν.

Οι μικρές, μικρομεσαίες και μεσαίες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες να χρηματοδοτηθούν, επομένως μπορεί να συμμετάσχει ένα μικρό ποσοστό.

Το πρόγραμμα ισχύει μέχρι και το 2026 πολύ σύντομα θα απορροφηθούν όλα τα χρήματα του προγράμματος διότι το κόστος χρήματος είναι πολύ χαμηλό και υπάρχει η δυνατότητα απορρόφησης κονδυλίων για μεγάλο ύψος προϋπολογισμού έργων.

Οι Περιφέρειες έχουν ανισότητες μεταξύ των και μάλιστα θα μεγαλώσουν και ίσως υπάρξουν και μεταβολές αυξομειώσεων.

Σχετικά με τις Περιφέρειες, άρθρο του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Δημ. Σκάλκου στο powergame.gr (22/11/2021) «Οι (ορθές) προτεραιότητες που θέτει το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για τον – πράσινο – και ψηφιακό μετασχηματισμό της οικονομίας, δεν ενισχύουν κατά τρόπο αυτόματο και συμμετρικό το σύνολο των Περιφερειών, κύρια για δύο λόγους, α) Η τοπική διάσταση της αναπτυξιακής διαδικασίας (Local –Based approach) απουσιάζει από τη στόχευση του RRF και β) δεν έχουν όλες οι Περιφέρειες τις ίδιες δυνατότητες αξιοποίησης αυτών των πρόσθετων χρηματοδοτήσεων. Είναι λοιπόν πιθανόν να παρατηρηθεί το παράδοξο φαινόμενο, η εφαρμογή των εθνικών σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (αλλά και σε ένα βαθμό της πολιτικής συνοχής καθώς μοιράζεται τις προτεραιότητες αυτές) να οδηγήσει σε διεύρυνση της απόστασης των λιγότερα αναπτυγμένων περιοχών της Ευρώπης από τις περισσότερο ανεπτυγμένες».

Η διαχείριση των πόρων από το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας έχει ως εξής:

1.Θα δοθούν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πόροι που αφορούν επιχορηγήσεις με επιστρεπτέες για την ανάκαμψη από την πανδημική κρίση.

2.Θα δοθούν επίσης πόροι ως δάνειο σε κάθε κράτος-μέλος με σκοπό τη δημιουργία κινήτρων για την προσέλκυση ιδιωτών που ενδιαφέρονται να επενδύσουν σε καίριους τομείς της οικονομίας.(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021)

Η Ελλάδα θα παρέχει αυτά τα δάνεια σε ιδιώτες επενδυτές με σκοπό οι επενδύσεις τους να βελτιώσουν ορισμένες αδυναμίες της Ελληνικής Οικονομίας, όπως το μεγάλο

παραγωγικό και επενδυτικό κενό που υπάρχει, μετριάζοντας έτσι το πρόβλημα του υπέρμετρου υψηλού κόστους δανεισμού της χώρας (Υπουργείο Οικονομικών, 2021Β).

Τα δάνεια αφορούν αποκλειστικά ιδιωτικές επενδύσεις, με κριτήρια αγοράς, έχοντας ως μέγιστη χρηματοδότηση 50% με συμμετοχή τόσο των Τραπεζών όσο και επενδυτών.

Δεκτές προτάσεις γίνονται μόνο εφόσον αφορούν έναν από τους πέντε στρατηγικούς πυλώνες οι οποίοι, πέραν της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης και τις επενδύσεις σε έρευνα και καινοτομία, αφορούν και τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, μέσω εξαγορών, συγχωνεύσεων και συνεργασιών, καθώς και την προώθηση του εμπορίου. (Greece National Productivity Board,2021)

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» από μια ματιά παρουσιάζει αδυναμίες και συγκεκριμένα:

Τα κονδύλια (πόροι) θα κατανεμηθούν ανά χώρα και όχι ανά Περιφέρεια βάσει κριτηρίων διαφορετικών από εκείνα της Πολιτικής Συνοχής και η συμβολή του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας στη συνοχή είναι διφορούμενη. (Λιαργκόβας & Χουλιάρας,2015)

Αναμένεται μεγέθυνση των ανισοτήτων στις Περιφέρειες και ανακατατάξεις ανεξαρτήτως του μεγέθους αυτών.

Από δεύτερη ματιά ορθώς συντάχθηκε όπως συντάχθηκε διότι τα μεγάλα κεφάλαια μέσω των επενδύσεων θα οδηγηθούν σε μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους που διαχειρίζονται τους βασικότερους παραγωγικούς κλάδους της Ελληνικής Οικονομίας, είναι αναγνωρίσιμοι στο εξωτερικό, διαθέτουν οικονομική δύναμη, είναι άριστοι στο επιχειρήν και θα υλοποιήσουν στο ακέραιο κάθε επενδυτικό σχήμα που θα αναλάβουν να το υλοποιήσουν, αυξάνοντας τον αριθμό των απασχολουμένων, βοηθώντας στην ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας και προωθώντας την χώρα ένα σκαλί παραπάνω στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. (ΟΟΣΑ, 2020)

Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας Covid-19 (2010-2020) δόθηκαν δις € για την διάσωση της οικονομίας, για την απασχόληση, υγεία κλπ. Πολλά εκατομμύρια ευρώ ή και δις ευρώ δόθηκαν εδώ και εκεί για επιβίωση και συντήρηση,

μπορεί και να υπήρξαν και σπατάλες, με λίγα λόγια τα χρήματα καταναλώθηκαν ορθώς μεν αλλά έργο σε πάγια μορφή, που μπορεί να σε βοηθήσει μελλοντικά μέσω των επενδύσεων να παράγεις, να εξάγεις, να απασχολήσεις προσωπικό, να έχεις κέρδη, να πληρώσεις φόρους δεν έγινε.

Για τη σύνταξη του προγράμματος για το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας υπήρξαν συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επισημάνσεις από την μελέτη και το σχέδιο για την ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας από την Επιτροπή του Νομπελίστα Έλληνα Οικονομολόγου Χριστόφορου Πισσαρίδη καθώς και από κύριες εθνικές στρατηγικές και πολιτικές (Υπουργείο Οικονομικών, 2021Β).

Σε διαβουλεύσεις για σοβαρά θέματα που αφορούν το σύνολο των μελών της Ε.Ε. όπως η σύσταση του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας επικρατεί η θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που εκπροσωπεί το σύνολο των μελών της Ε.Ε. Επομένως εκ του αποτελέσματος προκύπτει ότι οι συστάσεις της ταυτίζονται επί της αρχής στο σημερινό σχήμα του προγράμματος. Πόροι για επιχορηγήσεις επενδύσεων μη επιστρεπτέες και πόροι για δανεισμό των ιδιωτών επενδυτών.

Παρατήρηση

Συνήθως όταν συντάσσονται μελέτες πχ για την ελληνική οικονομία της Επιτροπής Πισσαρίδη ξεκινά με μια αρχή, παίρνει κατά βάση το κατά κεφαλήν πραγματικό εισόδημα και ευελπιστεί στην αύξηση του ώστε να συγκλίνει σταδιακά με το ευρωπαϊκό μέσο όρο. Επίσης έχει ως στόχο και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων.

Αυτός και μόνο ο στόχος είναι ικανοποιητικός;

Για την ευημερία εκτός του πλούτου είναι οι ατομικές ελευθερίες και το δικαίωμα σε ίσες ευκαιρίες. (Heilbroner, 1998)

Για την ευημερία υπάρχει ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, συνδυάζει το ΑΕΠ ανά άτομο με τομείς όπως η υγεία και η εκπαίδευση. Ο Δείκτης κοινωνικής προόδου (SPI) αποφεύγει εντελώς το ΑΕΠ.

Εκτός από το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν.(ΑΕΠ) εξετάζεται και το επίπεδο της κατά κεφαλήν πραγματικής ατομικής κατανάλωσης (ΠΑΚ) και οι δείκτες επιπέδου τιμών των χωρών, κλπ. (Stiglitz et al., 2018)

Το πιο χρήσιμο και αποδοτικότερο είναι η προσπάθεια προάσπισης της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας μέσω στήριξης των ιδιωτικών επενδύσεων, του πράσινου μετασχηματισμού, της ψηφιοποίησης, της ανάπτυξης των δεξιοτήτων και του συντονισμού οικονομικών πολιτικών και μεταρρυθμίσεων.

Η 5η Ετήσια Έκθεση του Εθνικού Συμβουλίου Παραγωγικότητας της Ελλάδας έδειξε ότι η ελληνική οικονομία διακρίνεται για τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης παραγωγικότητας και βελτίωσης ανταγωνιστικότητας σε σχέση με την Ευρωζώνη και την Ε.Ε. αλλά αυτά δεν είναι αρκετά για να επιτευχθεί ουσιαστική σύγκλιση με τα άλλα κράτη μέλη. Για την περαιτέρω ανάπτυξη, επισημαίνει ότι απαιτείται ολοκληρωμένος σχεδιασμός και εφαρμογή πολιτικών με συνεχή αξιολόγηση.

Αυτό περιλαμβάνει την προώθηση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, επενδύσεις σε υψηλή τεχνολογία, συστηματική επικαιροποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης με στόχους όπως η κοινωνική δικαιοσύνη και η εδαφική συνοχή, μείωση της εξάρτησης από εισαγωγές και των εκπομπών C02, δημιουργία συνεργειών μεταξύ ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων, μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος, ενίσχυση κυκλικής οικονομίας και μέτρα για τη μείωση των ανισοτήτων. (Greece National Productivity Board, 2023)

Ανάγκη στις μελέτες που αναφέρονται στην οικονομική ανάπτυξη να λαμβάνονται υπ όψη εκτός του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και πολλοί ακόμη δείκτες έτσι ώστε εκτός του ατομικού ΑΕΠ πολλοί άλλοι δείκτες που ενισχύουν την ευημερία των πολιτών.

Ανάπτυξη σημαίνει ανάπτυξη των Περιφερειών, προσπάθεια σύγκλισης αυτών, διότι οι Περιφέρειες είναι η Ελλάδα.

Τελευταία βλέπουμε στην Αμερική, ότι ενώ ο πλούτος είναι ένα μέσο ευημερίας - χωρίς κοινωνική δικαιοσύνη, εκπαίδευση, υγεία και ευκαιρίες εξέλιξης – δεν αποτελεί τον καθοριστικότερο παράγοντα γι αυτό που ονομάζεται κοινωνική ευημερία.

Το ορθό ή λάθος στο μέλλον θα το δούμε τα πιο πάνω είναι απλές σκέψεις και εκτιμήσεις.

2.5 Η λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων εν μέσω πανδημίας

Κατά την περίοδο της πανδημίας, καθώς οι Κυβερνήσεις, οι επιχειρήσεις, αλλά και οι πολίτες, βρέθηκαν σε συνθήκες έντονης ευαλωτότητας, επιδιώχθηκε να αξιοποιηθούν πόροι από τα αναπτυξιακά προγράμματα, έτσι ώστε να μπορέσει να συνεχιστεί η απρόσκοπτη (στον βαθμό που αυτό ήταν εφικτό), πορεία της οικονομίας, καθώς και η διατήρηση της απασχόλησης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μεγάλος αριθμός των δράσεων που υλοποιήθηκαν για τους επαγγελματίες, τους εργαζόμενους, αλλά και τις επιχειρήσεις, χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΠΑ, με τις διαδικασίες αυτές να χαρακτηρίζονται από ταχύτητα και ευελιξία, έτσι ώστε να μπορεί να μεγιστοποιηθεί η συνεισφορά των προγραμμάτων αυτών στην πραγματική οικονομία.

Για παράδειγμα τέτοιες δράσεις αφορούσαν την επιδότηση των τόκων ενήμερων επιχειρηματικών δανείων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, για κάποιους μήνες, όπου υπήρξε έξαρση της πανδημίας. Ακόμη, σε συνεργασία με το Υπουργείο Οικονομικών και την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, αξιοποιήθηκαν τα προγράμματα αυτά για την παροχή αποζημίωσης ειδικού σκοπού σε αυτοαπασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες, όπως και σε ατομικές επιχειρήσεις, υπό τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής (ΓΓΕΚ,2020).

Περαιτέρω, στα πλαίσια της πανδημίας, κατόπιν σχετικής συνεργασίας με τα αρμόδια Υπουργεία και τις Περιφέρειες, αξιοποιηθήκαν πόροι του ΕΣΠΑ για την κάλυψη μέρους των αναγκών του Υπουργείου Υγείας, όπως για παράδειγμα είναι η λειτουργία κινητών μονάδων ανίχνευσης της Covid-19, καθώς και η κάλυψη προμηθειών υγειονομικού υλικού. Επιπλέον, από το ΕΣΠΑ ενεργοποιήθηκε η πρόσθετη χρηματοδοτική ενίσχυση του Ταμείου Επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ ΙΙ), όπως επίσης και το Ταμείο Εγγυοδοσίας, όπου διαχειριστής ήταν το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (EIF). Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι χρηματοδοτήθηκαν και δράσεις κλαδικών πολιτικών, όπως είναι για παράδειγμα ο τουρισμός (Υπουργείο Ανάπτυξης,2020).

2.6 Βελτίωση της διοικητικής ικανότητας των εμπλεκόμενων φορέων

Κρίσιμη παράμετρος για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας, αλλά και της απορροφητικότητας των αναπτυξιακών προγραμμάτων συνιστά αφενός η μείωση της γραφειοκρατίας, αφετέρου δε, η αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητας των φορέων που εμπλέκονται στην υλοποίηση σχετικών έργων και προγραμμάτων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο πέρασμα του χρόνου διαπιστώνεται απουσία στρατηγικού σχεδιασμού, όπως επίσης και εκτέλεση μεμονωμένων έργων, τα οποία δεν αποτελούν μέρος συνολικού προγραμματισμού, τόσο σε κεντρικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. (ΙΤΑ,2021). Η απουσία αυτή του προγραμματισμού, έχει ως αποτέλεσμα να γίνεται και αποσπασματική προκήρυξη και υλοποίηση δράσεων, αλλά και έργων. Συνεπώς, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί από τους φορείς του δημοσίου και της τοπικής αυτοδιοίκησης, επιτέλους σοβαρά το ζήτημα του στρατηγικού προγραμματισμού, εστιάζοντας αφενός στην χρονική συνέχεια των ενεργειών που σχεδιάζονται, αφετέρου δε, στην παρακολούθηση των βασικών χρονικών ορόσημων, έτσι ώστε να μην υπάρχει μια διαρκής μεταφορά στο μέλλον έργων και παρεμβάσεων. (Psycharis,2019).

Επιπροσθέτως, θα πρέπει οι υπηρεσίες των επιμέρους φορέων να είναι σε θέση, είτε μόνες του, είτε σε συνεργασία με εξειδικευμένους εμπειρογνώμονες, έτσι ώστε να μπορούν να προσδιορίζουν με ακρίβεια τις τεχνικές προδιαγραφές των επιμέρους έργων και επομένως και τις προδιαγραφές των οικονομικών και τεχνικών στοιχείων της εκάστοτε πράξης. (διαΝΕΟσις,2016).

Ακόμη, θα πρέπει να υπάρξει αποτελεσματική αντιμετώπιση της επικάλυψης που απαντάται στο αντικείμενο των έργων και πράξεων που εντάσσονται στα επιμέρους αναπτυξιακά προγράμματα. Ουσιαστικά, έως και σήμερα, είναι αρκετά σύνηθες, να λαμβάνουν χρηματοδότηση έργα και πράξεις που εξυπηρετούν τον ίδιο ακριβώς σκοπό, είτε παρουσιάζουν παρόμοιο φυσικό αντικείμενο. (Anthopoulos,2018).

2.7 Ο ρόλος που διαδραματίζει η τεχνολογία στη λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων

Η συνεισφορά της τεχνολογίας στην λειτουργία των αναπτυξιακών προγραμμάτων είναι εκτεταμένη και ποικίλλει παρέχοντας λύσεις για προκλήσεις που καλύπτουν διάφορους τομείς της κοινωνίας.

Τα αναπτυξιακά προγράμματα επικεντρώνονται στην βελτίωση της ποιότητας της ζωής και των συνθηκών ύπαρξης σε διάφορες κοινότητες και περιοχές. Η τεχνολογία παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση και επίτευξη των στόχων αυτών. Οι επιδράσεις της τεχνολογίας απλώνονται από την βελτίωση της υγείας και της εκπαίδευσης έως την ανάπτυξη της γεωργίας, τη διακυβέρνηση και τη διαχείριση της ενέργειας. Προωθεί την αειφορία συμβάλλοντας στη δημιουργία βιώσιμων αειφόρων λύσεων είτε πρόκειται για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, είτε για αποδοτική διαχείριση των φυσικών πόρων κλπ.

Σήμερα έχουμε παγκοσμιοποίηση με ελεύθερη αγορά συναλλαγών, τηλεπικοινωνίες, δορυφόρους, συντόμευση αποστάσεων μεταξύ χωρών λόγω των αεροπορικών γραμμών, σιδηροδρομικών επικοινωνιών, μέσω πλοίων, έτσι ανθεί το παγκόσμιο εμπόριο και οι διεθνείς συναλλαγές με αποτέλεσμα να έχει ενταθεί κατά πολύ ο ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών και μάλιστα και μεταξύ των μεγάλων οικονομικών δυνάμεων (ΗΠΑ, ΚΙΝΑ, ΕΥΡΩΠΗ, ΡΩΣΙΑ, ΙΝΔΙΑ, ΒΡΑΖΙΛΙΑ κλπ).

Οι μικρές χώρες όπως η Ελλάδα αντιμετωπίζουν προβλήματα στο Εμπορικό Ισοζύγιο (έχει αρνητικό πρόσημο).

Η παγκόσμια οικονομία άλλαξε, αλλάζει και θα συνεχίσει να αλλάζει δραματικά.

Η ανάπτυξη των τεχνολογιών έφθασε σε τέτοιο σημείο που είναι δύσκολο κάποιος να προβλέψει ποια θα είναι η εικόνα της οικονομίας, ποια εικόνα θα έχει η απασχόληση, η ανεργία, οι κοινωνικές παροχές, ποιο θα είναι το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων κλπ.

Η ανάπτυξη των τεχνολογιών δημιουργούν ευκαιρίες για ανάπτυξη των σημερινών δεδομένων χωρίς να γνωρίζουμε τι φέρνουν μαζί τους δηλαδή μια σειρά από νέες προκλήσεις που προκύπτουν από σοβαρούς κινδύνους που ελλοχεύουν πίσω από τις εξελίξεις αυτές όπως:

- Κίνδυνος ενός πιο έντονου αποκλεισμού κάποιων συμπολιτών από ευκαιρίες πρόσβασης και συμμετοχής.
- Κίνδυνος εμφάνισης νέων μορφών διάκρισης ή και εξουσίας .
- Κίνδυνος εδραίωσης μιας κοινωνίας πολλαπλών ταχυτήτων με χάσμα μεταξύ τους έχοντες και τους μη έχοντες να διευρύνονται συνεχώς.

Οι κίνδυνοι είναι ορατοί:

- Τα Ρομπότ μηχανές καταλαμβάνουν όλο και περισσότερες θέσεις εργασίας που άλλοτε απολάμβαναν αποκλειστικά οι άνθρωποι.
- Η τεχνική Νοημοσύνη που δείχνει τις νέες δυνατότητες της τεχνολογίας αυτής που μπορεί να φέρει πραγματική επανάσταση σε μια σειρά από εργασίες που προηγουμένως εκτελούνταν από τον ανθρώπινο παράγοντα και να τις αναβαθμίσει σε σημείο φανταστικό σε σχέση με τα σημερινά δεδομένα.
- Ο ανταγωνισμός θα ισοπεδώσει τα πάντα.

Η θέση των μικρών χωρών θα είναι επισφαλής γι αυτό απαιτείται μεγάλη προσπάθεια για ανάπτυξη της οικονομίας, απαιτείται συγκρατημένη διαχείριση ώστε να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων με παράλληλη εξυπηρέτηση του μεγάλου Δημόσιου Χρέους.

Τα νέα Ευρωπαϊκά αναπτυξιακά προγράμματα ΕΣΠΑ 2021-2027 θα βοηθήσουν σε διάφορους τομείς όλες τις χώρες της Ένωσης όπως και στο παρελθόν με στοχευμένα προγράμματα για τη νέα περίοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η περίπτωση της Περιφέρειας Ηπείρου

3.1Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται η μελέτη περίπτωσης που αφορά την Περιφέρεια Ηπείρου. Ειδικότερα, παρουσιάζονται τα γεωγραφικά, δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, ενώ στη συνέχεια εξετάζονται τα αναπτυξιακά προγράμματα και ο τρόπος λειτουργίας τους στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά τη διάρκεια των ετών 2010-2020. Εν συνεχεία, αναφέρονται και αναλύονται εν συντομία τα εμβληματικά έργα που χρηματοδοτήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2020 στην Περιφέρεια Ηπείρου, όπως επίσης και τα αναπτυξιακά προγράμματα που αφορούν την απασχόληση στην Περιφέρεια Ηπείρου. Ξεχωριστή αναφορά γίνεται στα προβλήματα που αφορούν την εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων της Περιφέρειας Ηπείρου, όπως αυτά αποτυπώθηκαν κατά την υλοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων την δεκαετία μελέτης. Τέλος, αναλύονται οι τομείς αιχμής και ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν τα αναπτυξιακά προγράμματα στην Περιφέρεια Ηπείρου και διατυπώνονται προτάσεις σχετικά με την βελτιστοποίηση της λειτουργίας των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

3.2 Η Περιφέρεια Ηπείρου-Γεωγραφικά, δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Ηπείρου βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της χώρας, αποτελώντας πύλη εισόδου – εξόδου προς τα Βαλκάνια και την Δυτική Ευρώπη. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος ενώ ανατολικά συνορεύει με την Μακεδονία και την Θεσσαλία. Νότια επεκτείνεται μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο, συνορεύοντας με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος και συγκεκριμένα με την Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας. Αποτελείται από τις Περιφερειακές Ενότητες Άρτας, Πρέβεζας, Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας με πρωτεύουσα την πόλη των Ιωαννίνων με συνολική έκταση 9.203km^2 (6,7% της χώρας). Από γεωμορφολογική άποψη, οι ορεινές περιοχές καλύπτουν το 74,2% της συνολικής έκτασης. Υπάρχει ορεινό ανάγλυφο, καθώς επίσης και αφθονία επιφανειακών υδάτων, γεγονός που συνδυάζεται με το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και την μοναδική χλωρίδα και πανίδα της περιοχής.

Κύριο χαρακτηριστικό είναι η γεωμορφολογία της ποικιλίας, καθώς υπάρχουν τέσσερις βασικές ζώνες:

- Η παράκτια ζώνη της ΠΕ Πρέβεζας και Θεσπρωτίας.
- Η ζώνη των ορεινών όγκων που εκτείνεται κατά μήκος του ανατολικού ορίου της Περιφέρειας στην ΠΕ Ιωαννίνων.
- Η ζώνη γεωργικής γης, η οποία περιλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα της Περιφέρειας και
- Η ευρύτερη ζώνη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών.

Ξεχωριστή αναφορά θα πρέπει να γίνει στις θεσμοθετημένες περιοχές φυσικής προστασίας, όπου πρόκειται για δύο εθνικούς δρυμούς (Πίνδου και Βίκου-Αώου), όπως επίσης και τρία εθνικά πάρκα (Βόρειας Πίνδου, Αμβρακικού κόλπου και Τζουμέρκων). Επιπλέον, υπάρχει μια περιοχή οικοανάπτυξης (Λίμνης Παμβώτιδας) και ένας υγρότοπος διεθνούς σημασίας (Ramsar) (κόλπος Αμβρακικού). Επιπροσθέτως, σε επίπεδο Περιφέρειας υπάρχουν 34 καταφύγια άγριας ζωής, αλλά και 39 παραδοσιακοί οικισμοί (INSETE,2020).

Στην Ήπειρο υπάρχουν 5 θέατρα :Το Αρχαίο θέατρο Δωδώνης αναπόσπαστο τμήμα του Μαντείου της Δωδώνης αφιερωμένο στο Δία. Της Νικόπολης, πόλης που ίδρυσε ο Οκταβιανός μετέπειτα Αυτοκράτορας Αύγουστος. Της Αμβρακίας, της Κασσιόπης και των Γιτάνων. Διαθέτει Πανεπιστήμιο στην Πόλη των Ιωαννίνων (με 11 σχολές και 26 τμήματα με παραρτήματα στην Άρτα, Πρέβεζα, Ηγουμενίτσα). Το σύνολο των Φοιτητών ανέρχεται σε 33.381 (προπτυχιακοί, μεταπτυχιακοί και διδακτορικοί). Στην πόλη των Ιωαννίνων βρίσκεται το Περιφερειακό Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ιωαννίνων (ΠΠΝΙ), το Νοσοκομείο Χατζηκώστα τα οποία εξυπηρετούν την Ήπειρο, τα Ιόνια Νησιά και την Αλβανία και τα Περιφερειακά Νοσοκομεία Άρτας, Πρέβεζας και Ηγουμενίτσας. Το Πανεπιστήμιο και τα Νοσοκομεία στα Ιωάννινα συμβάλλουν και στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής διότι τα εισοδήματα των εργαζομένων και φοιτητών αναλώνονται στην τοπική αγορά. (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2023)

Αναφορικά με τις μεταφορικές υποδομές της Περιφέρειας Ηπείρου, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μοναδικό αεροδρόμιο που λειτουργεί εντός της Περιφέρειας είναι ο διεθνής αερολιμένας των Ιωαννίνων, ενώ υποστηρικτικά λειτουργεί και το αεροδρόμιο που βρίσκεται στο Άκτιο, παρά το γεγονός ότι δεν ανήκει στην ίδια Περιφέρεια. Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας εξυπηρετεί επιβατικούς σκοπούς, συνδέοντας την Ηγουμενίτσα με την Κέρκυρα, τους Παξούς, αλλά και με την Ιταλία, και εμπορικούς σκοπούς, αποτελώντας βασική πύλη εμπορευμάτων από τη δύση. Για εμπορικούς σκοπούς λειτουργεί το λιμάνι Πρέβεζας και υπάρχουν και τα λιμάνια τουριστικού χαρακτήρα Πάργας και Σαγιάδας (ΙΝΣΕΤΕ,2021).

Η κατασκευή της Εγνατίας Οδού που συνδέει την Περιφέρεια Ηπείρου με την Μακεδονία και τη Θράκη και της Ιόνιας Οδού, η οποία συνδέει την Περιφέρεια Ηπείρου με την Πάτρα και κατ επέκταση με την ΠΑΘΕ βοήθησε την Περιφέρεια Ηπείρου να βγει από την απομόνωση. Σημαντική οδική υποδομή θεωρείται επίσης η υποθαλάσσια ζεύξη Άκτιο-Πρέβεζα. (ΙΝΣΕΤΕ,2021)

Σύμφωνα με δεδομένα της απογραφής του 2021, ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ηπείρου ανέρχεται σε 319.991 κατοίκους, όντως ελαφρώς μειωμένος σε σχέση με το 2011 ήταν 336.856. Σημείωσε μείωση 5,10% . Αντιπροσωπεύει το 3,05% του πληθυσμού της Ελλάδας.

Εικόνα 18 :Εξέλιξη πληθυσμού Περιφέρειας Ηπείρου

Εδαφική Μονάδα	2001	2011	2021	ΔΙΑΦΟΡΑ 2011-2021 (%)
ΠΕ Ιωαννίνων	170 244	167 901	160 773	-4.70%
ΠΕ Θεσπρωτίας	45 508	43 587	40 804	-6.30%
ΠΕ Άρτας	77 334	67 877	63 732	-5.80%
ΠΕ Πρεβέζης	59 334	57 491	54 682	-4.80%
Ήπειρος	352 420	336 856	319 991	-5.10%
Ελλάδα	10 939 605	10 816 286	10 482 487	-3.09%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Απογραφές Πληθυσμού)

Δημογραφικά χαρακτηριστικά στην Περιφέρεια Ηπείρου ανά Π.Ε

Εικόνα 19: Εξέλιξη του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου 2015-2020

Ενότητα	2015	2020	%Δ 2015-2020
Ιωαννίνων	169 240	168 087	-1%
Άρτας	66 611	62 091	-7%
Πρέβεζας	58 155	58 055	0%
Θεσπρωτίας	45 136	45 032	0%
Ήπειρος	339 142	332 265	-2%

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ -Υπολογιζόμενος Πληθυσμός -Επεξεργασία INSETE Intelligent

Αναφορικά με την ποσοστιαία κατανομή για το 2020, η ενότητα Ιωαννίνων αντιπροσωπεύει το 50% του πληθυσμού της Περιφέρειας και ακολουθούν οι Ενότητες Άρτας (19%) , Πρέβεζας (17%) και Θεσπρωτίας (14%).

Ηλικιακή κατανομή των κατοίκων της Περιφέρειας Ηπείρου

Η Περιφέρεια Ηπείρου εμφανίζει παρόμοια εικόνα σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας, με εξαίρεση τις ηλικίες 25-29 ετών όπου καταγράφει αύξηση σε αντίθεση με το σύνολο της χώρας που σημειώνει μείωση.

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 2015-2020

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός αποτελεί το εργατικό δυναμικό της οικονομίας και περιλαμβάνει τα άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω τα οποία είναι ικανά προς εργασία και ταυτόχρονα θέλουν να εργαστούν.

Αναφορικά με τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό στις επιμέρους Περιφέρειες η Περιφέρεια Ηπείρου έχει το χαμηλότερο ποσοστό (46%) έναντι της Κρήτης (54%) , της

Αττικής (53%),του Βορείου Αιγαίου (53%) της Δυτικής Μακεδονίας (47%), της Κεντρικής Μακεδονίας (49%), της Δυτικής Ελλάδας (49%), και Αν. Μακεδονίας και Θράκης (49%). (Εκτιμήσεις για τον πληθυσμό). (INSETE,2020)

Η Ήπειρος είναι μια από τις Περιφέρειες με το χαμηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ (ΕΛΣΤΑΤ,2016). Και στις τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες καταγράφεται μείωση του κατά κεφαλή ΑΕΠ (από το 2008 και μετά) . Η Πρέβεζα έχει το μεγαλύτερο κατά κεφαλή ΑΕΠ και η Άρτα το μικρότερο. Ο πρωτογενής τομέας περιλαμβάνει ένα μεγάλο μερίδιο περιφερειακού ΑΕΠ (8,4%) ο δευτερογενής τομέας ένα μέτριο μερίδιο με ΑΕΠ (16,8%) κοντά στον Εθνικό μέσο όρο, ενώ ο τριτογενής τομέας είναι μεγαλύτερος από πλευράς ΑΕΠ (74,8%) και η απασχόληση (68,7%) (ΟΟΣΑ,2020) Το ΑΕΠ αντιστοιχεί στο 2,2% του εθνικού ΑΕΠ και καταγράφει πτώση μετά το 2008. Σε σύγκριση με το Εθνικό επίπεδο παραγωγικότητας είναι χαμηλό (77%). Η απασχόληση ανέρχεται στο (60,8%) (2019) σε χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο της χώρας και της ΕΕ (61,2%) και 73% αντίστοιχα. Η απασχόληση επιβαρύνθηκε το 2020 λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19. Ο πληθυσμός δεν έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας σε ποσοστό (7,8%) σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (2019β), ενώ ο πληθυσμός που κινδυνεύει από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό είναι 31,3%.

Η γεωμορφολογία της Ηπείρου, οι ορεινοί όγκοι και οι απομακρυσμένες περιοχές επιφέρουν ανισότητες στις επιμέρους περιφερειακές ενότητες στην δυνατότητα πρόσβασης του πληθυσμού στα αστικά κέντρα καθώς και στις υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας κλπ.

Οι φυσικοί πόροι διαμορφώνουν την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα καθορίζοντας την φυσιογνωμία της Ηπείρου. Παράλληλα υπάρχει μια σειρά συμπληρωματικών δραστηριοτήτων τόσο στον δευτερογενή όσο και στον τριτογενή τομέα όπως ο τουρισμός, η παροχή υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευση, οι μεταφορές και η μεταποίηση. Η χρήση γης απορροφάται από τον πρωτογενή τομέα σε όλους τους κλάδους. Αυτή είναι το Λεκανοπέδιο Ιωαννίνων και η πεδιάδα Άρτα Φιλιππιάδας με προεκτάσεις προς την Πρέβεζα. Στο Λεκανοπέδιο Ιωαννίνων έχουμε συρρίκνωση της γεωργικής δραστηριότητας με απόδοση της γεωργικής γης σε οικιστικές χρήσεις. Η παράκτια και εσωτερική ιχθυοκαλλιέργεια παρουσιάζει υψηλούς βαθμούς καθετοποίησης και εξωστρέφειας. Τα Ιωάννινα κυριαρχούν και ακολουθούν τα άλλα βασικά αστικά κέντρα στην χωρική οργάνωση της μεταποιητικής δραστηριότητας, ενώ στη μεθοριακή ζώνη παραμένει σε

σχετικά χαμηλά επίπεδα. Η Εγνατία οδός ως βασικός αναπτυξιακός άξονας μπορεί να επηρεάσει θετικά τον μεταποιητικό τομέα λειτουργώντας ελκυστικά για την εγκατάσταση μεταποιητικών δραστηριοτήτων, αποθηκών και χονδρεμπορίου. Τα Ιωάννινα κατέχουν την κυρίαρχη θέση στον τριτογενή τομέα (Πανεπιστήμιο, Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο) και ακολουθούν τα άλλα τρία μεγάλα αστικά κέντρα (Άρτα- Πρέβεζα-Ηγουμενίτσα). Τα Ιωάννινα κυριαρχούν στην τάση συγκέντρωσης ξενοδοχειακών κλινών. Αντίστοιχη ανάπτυξη υπάρχει στην παράκτια ζώνη Πρέβεζας-Θεσπρωτίας ενώ στην ενδοχώρα αξιόλογη δυναμική παρουσιάζουν το Μέτσοβο και τα Ζαγοροχώρια.

Με βάση τον Περιφερειακό Δείκτη Ανταγωνιστικότητας η Ήπειρος κατέχει την 248 θέση μεταξύ των 263 περιφερειών της Ε.Ε.-28 και την 5^{η} θέση σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες χώρας. (ESPA-EPIRUS,2019)

Η Εφαρμογή αναπτυξιακών μέτρων και πολιτικών κατά την περίοδο 2021-2027 είναι επιβεβλημένη για να μπορέσει η Περιφέρεια Ηπείρου να ανακάμψει και να μην υστερεί στην ανταγωνιστικότητα σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο.

3.3Αναπτυξιακά προγράμματα στην Περιφέρεια Ηπείρου κατά την περίοδο 2010-2020

Κατά την χρονική περίοδο 2010-2020 υλοποιήθηκαν τρείς Αναπτυξιακοί Νόμοι (Ν. 3299/2004, Ν. 3908/2011 και ο Ν. 4399/2016) και τα προγράμματα μέσω του ΕΣΠΑ 2007-2013 και το ΕΣΠΑ 2014-2020.

ΕΣΠΑ 2007-2013

Βάσει του προγραμματισμού το σύνολο των κοινοτικών πόρων για την υλοποίηση του ΕΣΠΑ ανήλθε σε 24,3 δις ευρώ για τη Χώρα. Βάσει της τελικής έκθεσης υλοποίησης του ΕΠ «Θεσσαλία-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου 2007-2013» το ύψος της συνολικής συγχρηματοδοτούμενης Δημόσιας Δαπάνης (κοινοτική + εθνική) ανήλθε σε 1.315.842 χιλ. €. Η Περιφέρεια Ηπείρου πήρε 381.526 χιλ € ποσοστό 28,99%.

Άξονας :«Υποδομές και Υπηρεσίες προσπελασιμότητας Ηπείρου» 104.748 χιλ. €

Άξονας : «Αειφόρος Ανάπτυξη και ποιότητα ζωής Ηπείρου» 141.827 χιλ.€

Άξονας: «Ψηφιακή Σύγκλιση & Επιχειρηματικότητα Ηπείρου» 131.227 χιλ.€

Άξονας: «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής Ηπείρου» 3.723 χιλ.€

Εικόνα 20 :ΕΣΠΑ 2007-2013 ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ Δ.Δ.		ΗΠΕΙΡΟΣ ΠΟΣ.% ΣΥΝΟΛΟΥ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ
	ΕΛΛΑΔΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	
Ανθρώπινου Δυναμικού	3 434 336 459	198 483 792	11.56%
Αστική Αναγέννηση	670 425 192	23 407 623	1.36%
Διοικητική Μεταρρύθμιση	60 197 815	2 677 550	0.16%
Δράσεις Περιβάλλοντος	2 501 308 437	160 894 264	9.37%
Εκπαίδευση και δια βίου Μάθηση	2 575 635 174	103 312 449	6.02%
Ενέργεια	1 100 143 969	40 281 354	2.35%
Επιχειρηματικότητα	3 592 587 383	217 088 414	12.64%
Έρευνα και Τεχνολογία	638 248 729	33 750 859	1.97%
Καθαρές αστικές Μεταφορές	1 374 708 357		
Μεταφορές	10 220 895 289	750 768 365	43.72
Ναυτιλία	250 693 018		
Πολιτισμός	674 150 247	24 925 986	1.45%
Τεχνική Υποστήριξη	657 744 989	49 299 770	2.87%
Τουρισμός	149 068 576	12 928 916	0.75%
Υγεία και Κοινωνική Μέριμνα	575 458 098	31 838 228	1.85%
Ψηφιακή Σύγκλιση	939 408 966	67 522 832	3.93%
ΣΥΝΟΛΟ	29 415 010 698	1 717 180 402	100%

Πηγή: ΑΝΑΠΤΥΞΗ.GOV.GR ΠΟΣ % 5,84 ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΕΛΛΑΔΑ-ΗΠΕΙΡΟΣ Πληρωμές θεματικών στόχων Δ. Δ. - ποσοστό συμμετοχής έκαστου για την Ήπειρο

Από την ανάλυση της πιο πάνω εικόνας προκύπτει ότι από τα χρήματα που διατέθηκαν στην Ήπειρο από το ΕΣΠΑ 2007-2013 το μεγαλύτερο 43,72% διατέθηκε στον θεματικό

στόχο Μεταφορές ακολουθεί η επιχειρηματικότητα με 12,64% ανθρώπινου δυναμικού 11,56%, δράσεις περιβάλλοντος 9,37%, εκπαίδευση και δια βίου μάθηση 6,02% και ακολουθούν οι υπόλοιποι με πολύ μικρό ποσοστό της τάξεως του 3% - 2% .Συγκριτικά με την Ελλάδα συμβαδίζει στην ενίσχυση των θεματικών στόχων.

Εικόνα 21:Ενδεικτικά Έργα ΕΣΠΑ 2007-2013

Τίτλος Έργου	Προϋπολογισμός	Τοποθεσία
Ανάδειξη Αρχαιολογικών χώρων Νεκρομαντείου και Εφύρας	2.342.600,00	Πρέβεζα
Ανέγερση Δημοτικού Σχολείου σε Θεσπρωτικό Πρέβεζας	2.579.974,00	Πρέβεζα
Αποκατάσταση/συντήρηση και ανάδειξη Μεσαιωνικού Κάστρου Άρτας	1.108.698,00	Άρτα
Βελτίωση 13ης Επαρχιακής Οδού Ν. Ιωαννίνων	10.859.557,00	Ιωάννινα
Βελτίωση Επαρ. Οδού Κόμβου Αμφιθέας - ΕΟ Ιωαννίνων-Κοζάνης	9.359.494,00	Ιωάννινα
Βελτίωση τμήματος από Εγνατία Οδό έως Κόμβο Ανατολής	8.437.101,00	Ιωάννινα
Επέκταση Επιστημονικού κ Τεχνολογικού Πάρκου Ιωαννίνων	2.258.356,00	Ιωάννινα
Κατασκευή 7ου Δημοτικού Σχολείου και 3ου Νηπαγωγείου Άρτας	4.945.695,00	Άρτα
Κατασκευή Βελτίωση οδού Ηγουμενίτσας Πρέβεζας	34.717.045,00	Θεσπρωτία
Κατασκευή Δικτύου αποχ. Κ επεξ. Λυμάτων Κοινότητας Δήμου Ζηρού	8.298.039,00	Πρέβεζα
Κατασκευή Πολυδύναμου Κέντρου Αντιμετώπισης Αλκοολικών και Χρηστών Ναρκωτικών	8.230.402,00	Ιωάννινα
Κατασκευή τμήματος επειγόντων περιστατικών Νοσοκομείου Φιλιατών	6.882.711,00	Θεσπρωτία
Κατασκευή Χώρου Υγειονομικής Ταφής Αποβλήτων	12.694.121,00	Ιωάννινα
Κατασκευή Μουσείου Αργυροτεχνίας Ιωαννίνων	6.758.514,00	Ιωάννινα
Νέος Λιμένας Ηγουμενίτσας 1η Φάση	81.250.000,00	Θεσπρωτία
Προμήθεια Γραμμικού Επιταχυντή ΠΓΝΙ	19.825.000,00	Ιωάννινα
ΣΥΝΟΛΟ	**220.547.307,00**	

Πηγή: ΑΝΑΠΤΥΞΗ.gov.gr

ΕΣΠΑ 2014-2020

Ο προϋπολογισμός του ΕΣΠΑ 2014-2020 ανέρχεται σε 25,8 δις ευρώ περιλαμβάνει 7 τομεακά προγράμματα ύψους 20,00 δις και 13 περιφερειακά ύψους 5,8 δις. Τα 7 τομεακά προγράμματα περιλαμβάνουν ένα ή περισσότερους τομείς και αφορούν όλη τη χώρα.

Τα 13 περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα είναι ένα για κάθε μια από τις Ελληνικές Περιφέρειες και περιλαμβάνονται δράσεις περιφερειακής εμβέλειας. (ΕΣΠΑ 2014 2020, 2023)

Το 80% προέρχεται από Διαρθρωτικούς πόρους και των Επενδυτικών Ταμείων της Ε.Ε. και το 20% από Εθνικούς πόρους.

Εικόνα 22:ΕΣΠΑ 2014-2020 ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ Δ.Δ.		ΗΠΕΙΡΟΣ ΠΟΣ.% ΣΥΝΟΛΟΥ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ
	ΕΛΛΑΔΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	
Έρευνα Τεχνολογία και Καινοτομία	520.264.107	40.051.795	2.86%
Τεχνολογίες Πληροφορικής κ Επικοινωνιών (ΤΠΕ)	656.146.000	71.857.083	5,14%
Ανταγωνιστικότητα Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	5.736.887.241	388.419.570	27,78%
Οικονομία Χαμηλών Ρύπων	2.640.725.445	79.758.650	5,70%
Κλιματική αλλαγή -Πρόληψη	349.006.677	10.106.637	0,73%
Προστασία Περιβάλλοντος	2.576.289.229	169.638.994	12,13%
Βιώσιμες Μεταφορές	2.257.965.804	89.264.742	6,38%
Απασχόληση	2.632.211.535	145.452.148	10,40%
Κοινωνική Ένταξη	2.498.077.427	113.000.286	8,08%
Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση	2.537.289.720	97587079	6,98%
Μεταρρύθμιση Δημόσιας Διοίκησης	199.984.137	23783850	1,70%
REACT EU	2.189.310.247	119.997.808	8,58%
Χωρίς θεματικό στόχο	653.521.012	49.531.233	3,54%
ΣΥΝΟΛΟ	25.447.678.582	1.398.449.875	100%

Πηγή: ΑΝΑΠΤΥΞΗ.GOV.GR ΠΟΣ % 5,50 ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Από την επισκόπηση της πιο πάνω εικόνας προκύπτει ότι ο θεματικός στόχος ανταγωνιστικότητα Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων απορρόφησε 27,78% ακολουθεί η προστασία του περιβάλλοντος με 12,13% απασχόληση με 10,40% κοινωνική ένταξη με 8,08%.

Εικόνα 23: Ενδεικτικά Έργα ΕΣΠΑ 2014-2020

Τίτλος έργου	Προϋπολογισμός ΔΔ/Επιχορήγηση	Πληρωμές	Ποσοστό απορρόφησης
Ιωάννινα			
Ολοκληρωμένη διαχείριση λυμάτων Δήμου Ιωαννιτών για την προστασία της Λίμνης Παμβώτιδας - Β Φάση (ολοκλήρωση)	29.870.955 €	23.761.494 €	79.55 %
Οδός Σταύρου Νιάρχου	26.737.722 €	19.299.990 €	72.18 %
Θεσπρωτία			
Νέος Λιμένας Ηγουμενίτσας Γ1΄Φάση	49.632.812 €	30.974.868 €	62,41%
Έργα συλλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων για την εξυπηρέτηση των οικισμών Συβότων, Πλαταριάς, Πέρδικας και Αρίλλα Δήμου Ηγουμενίτσας	13.136.582 €	12.778.664 €	97.28 %
Πρέβεζα			
Έργα συλλογής και μεταφοράς λυμάτων οικισμών του πρώην Δήμου Φιλοθέης και Καμπής Άρτας και επέκταση ΕΕΛ Φιλιππιάδος Δήμου Ζηρού της Περιφέρειας Ηπείρου	4.490.420 €	4.488.819 €	99,96%
Προστασία, συντήρηση και αποκατάσταση Μεγάλου Θεάτρου Νικόπολης (Β΄ Φάση)	3.405.180 €	3.004.144 €	88.22 %
Άρτα			
Έργα συλλογής και μεταφοράς λυμάτων οικισμών του πρώην Δήμων Αμβρακικού (νυν Δήμος Αρταίων) και Αράχθου (νυν Δήμου Νικολάου Σκουφά) της Περιφέρειας Ηπείρου	6.285.851 €	5.370.582 €	85,44%
Κατασκευή δικτύου αποχέτευσης και μονάδας επεξεργασίας λυμάτων για τους οικισμούς Κομποτίου, Αγ.Νικολάου και Σελλάδων (του τ. Δήμου Κομποτίου) και των οικισμών Πέτα και Αγ. Δημητρίου (του τ. Δήμου Πέτα) του Δήμου Νικολάου Σκουφά Ν. Άρτας-Β Φάση	2.183.116 €	1.926.529 €	88,25%

Πηγή: ΑΝΑΠΤΥΞΗ.GOV.GR

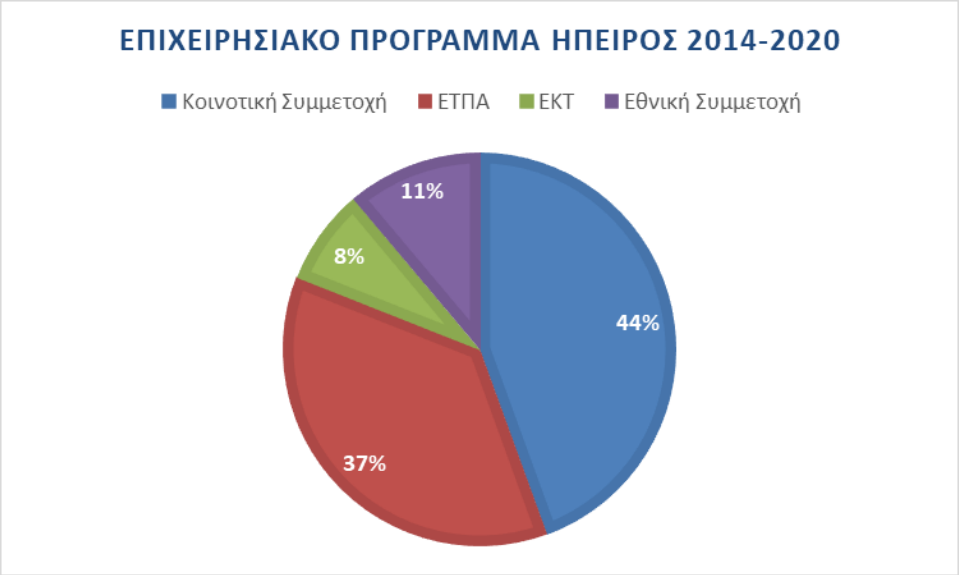
Ο προϋπολογισμός του Επιχειρησιακού προγράμματος Ήπειρος 2014-2020 ανέρχεται σε 295,5 εκατ.€. Έχουν εξειδικευτεί 91 δράσεις συνολικού προϋπολογισμού 411,91 εκατ. που αντιστοιχεί στο 139,4% των διαθέσιμων πόρων του προγράμματος. Έχουν εκδοθεί 103 προσκλήσεις και έχουν ενταχθεί 5154 έργα συνολικής επιλέξιμης

δαπάνης 478,4 εκ.€ που αντιστοιχεί στο 161,9 του προϋπολογισμού του προγράμματος. Οι πιστοποιημένες δαπάνες ανέρχονται σε 132,15 εκ. ευρώ και έχουν απορροφήσει σχεδόν το 44,8% του προγραμματικού προϋπολογισμού.

Όσον αφορά τα έργα κρατικών ενισχύσεων από τα 5154 ενταγμένα έργα του Ε.Π. Ήπειρος έχουν ολοκληρωθεί 102, προϋπολογισμού 943,8 χιλ. € και τα υπόλοιπα εκτιμάται ότι θα ολοκληρωθούν εμπρόθεσμα έως το τέλος του 2023.(ΕΥΔ Π «ΗΠΕΙΡΟΣ», 2021)

Ανάλυση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ήπειρος 2014-2020

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΠΕΙΡΟΣ 2014-2020

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	236.403.809,60 €
ΕΤΠΑ	194.341.094,40 €
ΕΚΤ	42.062.715,20 €
ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	59.100.952,40 €
ΣΥΝΟΛΟ	**295.504.762,00 €**

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	**ΔΔ**	
ΑΠ1 Ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με ανάπτυξη της καινοτομίας και των ΤΠΕ	73.269.987,00 €	ΕΤΠΑ

ΑΠ2 Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος ανάπτυξη	102.721.552,00 €	ΕΤΠΑ
ΑΠ3 Ενίσχυση υποδομών μεταφορών	31.141.712,00 €	ΕΤΠΑ
ΑΠ4 Ενίσχυση υποδομών εκπαίδευσης, υγείας και πρόνοιας	31.582.209,00 €	ΕΤΠΑ
ΑΠ5 Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Κοινωνική ένταξη και καταπολέμηση διακρίσεων	52.292.120,00 €	ΕΚΤ
ΑΠ6 Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ	286.274,00 €	ΕΚΤ
ΑΠ7 Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ	4.210.908,00 €	ΕΤΠΑ

Πηγή:ΕΥΔ Π «ΗΠΕΙΡΟΣ»

Εικόνα 24: Υλοποίηση Επιχειρησιακού Προγράμματος κατά έτος

Έτος	Προϋπολογισμός	Εντάξεις	Συμβάσεις	Δαπάνες
2015	89.311.083,00	17.719.077,98	8.840.312,00	4.287.690,59
2016	325.700.000,00	182.200.000,00	51.100.000,00	25.300.000,00
2017	337.100.000,00	177.200.000,00	83.500.000,00	42.700.000,00
2018	337.100.000,00	211.700.000,00	141.140.000,00	68.230.000,00
2019	337.100.000,00	283.400.000,00	193.040.000,00	98.130.000,00
2020	295.500.000,00	415.600.000,00	238.790.000,00	132.150.000,00

Πηγή: Έκθεση για τον Πολίτη (2015), (2016), (2017), (2018), (2019), (2020)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΠΕΙΡΟΣ 2014-2020

« ΕΝΕΡΓΕΙΑ & ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Χρηματοδότηση:146,5 εκ.€

Οδός Σταύρου Νιάρχου

Δρόμος που συνδέει το Κέντρο της πόλης των Ιωαννίνων με το Πανεπιστήμιο, το Νοσοκομείο και άλλες υπηρεσίες παρέχοντας ασφάλεια σε επιβατικά οχήματα, πεζούς και ποδηλάτες.

Οδός σύνδεσης της Ιόνιας Οδού (Α/Κ Τερόβου) με την περιοχή Τζουμέρκων (2η Επαρχιακή οδό) Ιωαννίνων-Γέφυρα Πλάκας.

3 χιλ. Νοικοκυριά αναβαθμίστηκαν ενεργειακά μέσω του προγράμματος "Εξοικονομώ κατ΄ οίκον"

25 χλμ. Κατασκευή νέων και ανακατασκευή υπαρχόντων οδών.

Μείωση κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων κατά 2.100MWh/έτος.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ & ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Χρηματοδότηση: 71εκ.€

Κέντρα Κοινότητας

Λειτούργησαν 10 Κέντρα Κοινότητας και εξυπηρέτησαν 25.000 άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Κοινωνικά παντοπωλεία

14 Δομές Βασικών Αγαθών λειτούργησαν και παρείχαν υπηρεσίες σε 7.000 άτομα.

9 Δομές Υποστήριξης ΑμεΑ

Υποστηριζόμενης Διαβίωσης ΑμεΑ λειτούργησαν και παρείχαν υπηρεσίες σε 72 άτομα.

9 Τοπικές Μονάδες Υγείας

Το πρώτο σημείο επαφής στην παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

Η Το. Μ.Υ. (Τοπική Μονάδα Υγείας) είναι η βάση του συστήματος υγείας με εγγεγραμμένο πληθυσμό ευθύνης.

Βασική μέριμνα είναι η δωρεάν παροχή υπηρεσιών πρόληψης και προαγωγής υγείας, η διασφάλιση της προσβασιμότητας στις υπηρεσίες και η συνέχεια της φροντίδας σύμφωνα

με τις ανάγκες, καθώς και η παροχή υπηρεσιών που άπτονται της δημόσιας υγείας, όπως οι εμβολιασμοί και άλλες.

11 ΚΗΦΗ

Λειτούργησαν και παρείχαν υπηρεσίες σε 399 άτομα.

11 Δομές

Αντιμετώπισης εξαρτήσεων και παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας δημιουργήθηκαν και παρέχουν τις υπηρεσίες τους.

4 Δομές

Δημιουργήθηκαν προς όφελος των γυναικών και παιδιών θυμάτων βίας που παρείχαν συμβουλευτικές υπηρεσίες σε 1.742 άτομα και φιλοξενία σε 139 άτομα.

14 χιλ. Voucher

Δόθηκαν για την παροχή φροντίδας σε παιδικούς/ βρεφονηπιακούς σταθμούς.

108 Παιδιά

Με αναπηρία η/ και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έλαβαν παράλληλη στήριξη.

ΥΓΕΙΑ-ΠΡΟΝΟΙΑ & ΠΑΙΔΕΙΑ

Χρηματοδότηση: 38,5 εκ.€

Δημιουργία Πρότυπου Νηπιαγωγείου

Ένας σύγχρονος χώρος εκπαίδευσης, δυναμικότητας 50 νηπίων ολοήμερης λειτουργίας, σχεδιασμένος με κύριο στόχο την ελεύθερη και ανεμπόδιστη προσβασιμότητα.

Κατασκευάστηκε στη θέση «Παλαιά Στρατιωτικά Αρτοποιεία» επί της οδού Ελένης Ζωγράφου στα Ιωάννινα.

Προσθήκη Νέας Πτέρυγας στο ΠΓΝΙ

Κατασκευή 5 ορόφου κτιρίου με προμήθεια του απαραίτητου ιατροτεχνολογικού, ξενοδοχειακού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού για τις ανάγκες κλινικής λειτουργίας.

69 νέες νοσηλευτικές μονάδες.

8 κλίνες ΜΕΘ καρδιοπαθών.

5 αίθουσες χειρουργείου.

5 αίθουσες επεμβάσεων.

5 αίθουσες ανάνηψης.

60 χιλ. Μαθητές και Φοιτητές ωφελούμενοι από τον εκσυγχρονισμό εργαστηρίων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

9 Κοινωνικά Φαρμακεία και Παντοπωλεία εξοπλίστηκαν πλήρως.

11 Ασθενοφόρα προμηθεύτηκαν για τις ανάγκες του ΕΚΑΒ.

3 Σχολεία δυναμικότητας 80 ατόμων κατασκευάστηκαν κυρίως για ΑΜΕΑ.

3 Δομές Υγείας κατασκευάστηκαν και εξοπλίστηκαν πλήρως.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Χρηματοδότηση:140,5 εκ. €

Συστήματα μεταφοράς επεξεργασίας & διάθεσης λυμάτων.

Ωφελούμενοι 10 Οικισμοί.

Κατασκευή μονάδων βιολογικού καθαρισμού σε 10 οικισμούς στα παράλια του Ιονίου (Σύβοτα, Πλαταριά, Βράχος, Λούτσα, Λυγιά, Ριζά, Καστροσυκιά, Κανάλι, Νέα Σινώπη, Νέα Σαμψούντα.)

68 χιλ. πολίτες ωφελούμενοι από βελτιωμένη επεξεργασία λυμάτων.

99 χιλ. τ.μ. δημιουργίας και ανάπλασης υπαίθριων χώρων σε αστικές περιοχές.

19 χιλ. Ωφελούμενοι από έργα αντιπλημμυρικής προστασίας συνολικής έκτασης προστατευόμενης περιοχής 22 χιλ. στρεμμάτων.

14 χιλ. Ωφελούμενοι από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Χρηματοδότηση: 106 εκ. €

Πρόγραμμα e business

Ωφελούμενες: **677**ΜΜΕ

Επιδότηση **80%** ποσού έως **15.000,00€,** για την ενσωμάτωση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στη λειτουργία των επιχειρήσεων μέσω της ανάπτυξης ηλεκτρονικού εμπορίου, ηλεκτρονικών κρατήσεων και ηλεκτρονικών πληρωμών.

45 Ερευνητικά έργα συνεργασίας επιχειρήσεων & ερευνητικού τομέα επιχορηγήθηκαν για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων.

80 επιχειρήσεις ενισχύθηκαν για παραγωγή καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.

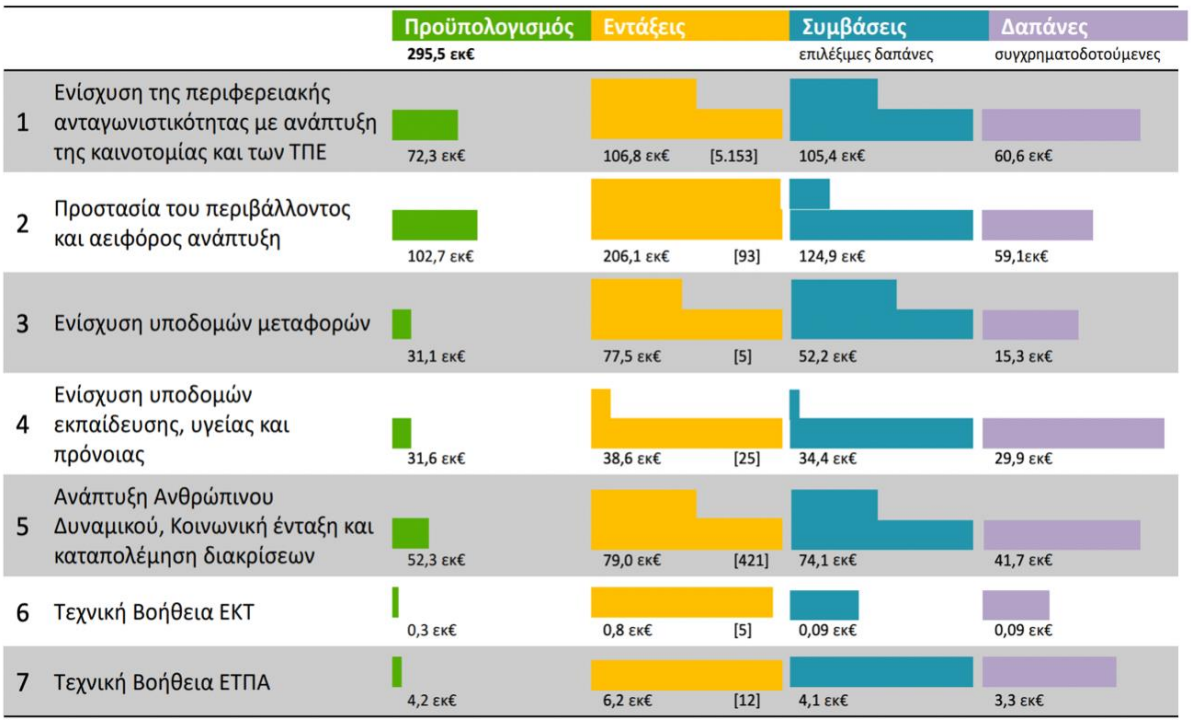
4 χιλ. Μικρές και πολύ Μικρές Επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19 ενισχύθηκαν με κεφάλαιο κίνησης.

263 Επιχειρήσεις ενισχύθηκαν για την δημιουργία **287** νέων θέσεων εργασίας.»

Πηγή: Φυλλάδιο εκδηλώσεων Άρτα, Πρέβεζα, Ηγουμενίτσα, Ιωάννινα «ΕΣΠΑ on the Road» 2023.

Σύμφωνα με πλήρη στοιχεία που αφορούν το έτος 2021, στην εικόνα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο προϋπολογισμός, οι εντάξεις, τα συμβασοποιημένα ποσά (επιλέξιμες δαπάνες), όπως επίσης και οι συγχρηματοδοτούμενες δαπάνες.

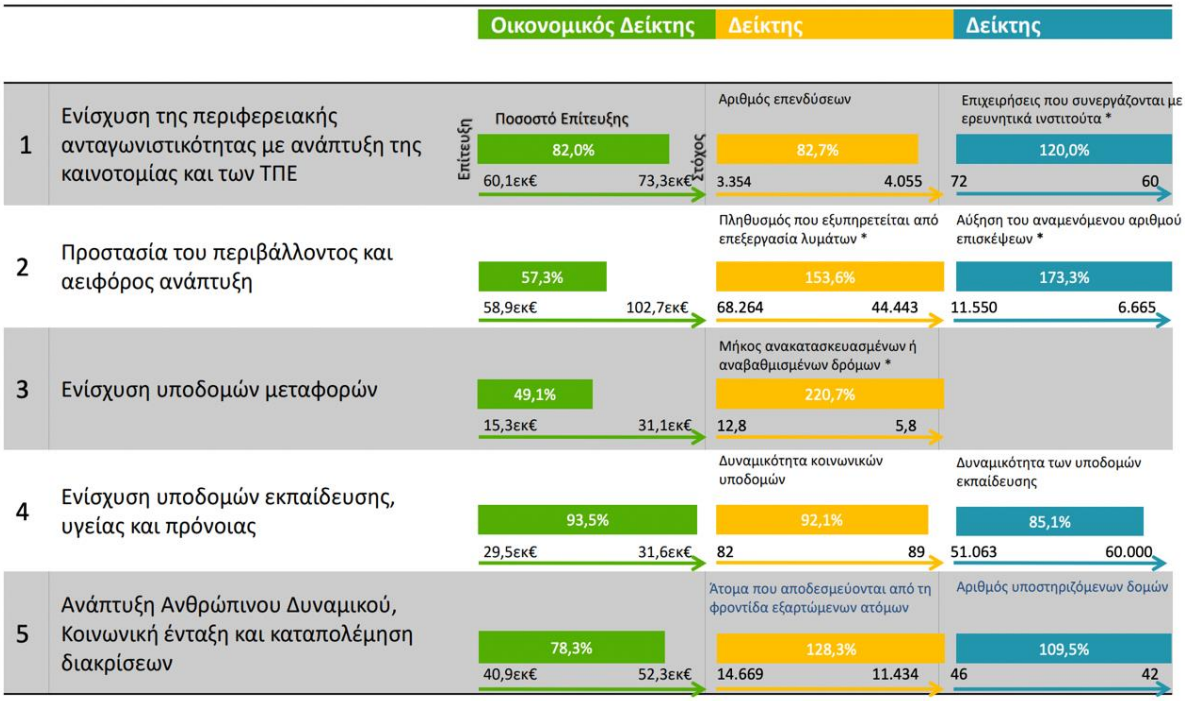
Εικόνα 25: Στοιχεία υλοποίησης του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 (στοιχεία 2021)

Όπως διαπιστώνεται από τα παραπάνω στοιχεία, ποσοστό που ξεπερνά το 1/3 του συνολικού προϋπολογισμού διοχετεύθηκε στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αειφόρο ανάπτυξη, με το ύψος αυτών να προσεγγίζει τα 103 εκατομμύρια ευρώ, ενώ αντίστοιχα περίπου 72 εκατομμύρια ευρώ είναι ο προϋπολογισμός των δράσεων ενίσχυσης της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με ανάπτυξη καινοτομιών και Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Η τρίτη κατηγορία ως προς τον διαθέσιμο προϋπολογισμό είναι η ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, η κοινωνική ένταξη και η καταπολέμηση των διακρίσεων, με περίπου 52,3 εκατομμύρια ευρώ προϋπολογισμό, ενώ σχεδόν ισόποσος είναι ο προϋπολογισμός των αξόνων προτεραιότητας που αφορά την ενίσχυση των υποδομών μεταφορών, όπως επίσης και του άξονα ενίσχυσης υποδομών εκπαίδευσης, υγείας και πρόνοιας (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2014-2020,2023).

Αντίστοιχα, στην εικόνα 26 παρουσιάζονται τα στοιχεία αξιολόγησης των επιδόσεων ανά άξονα προτεραιότητας.

Εικόνα 26: Πλαίσιο επίδοσης του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020 (στοιχεία 2021)

Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω οικονομικούς δείκτες, το μεγαλύτερο ποσοστό επίτευξης του οικονομικού δείκτη, επιτυγχάνεται στον άξονα προτεραιότητας τέσσερα που αφορά την ενίσχυση των υποδομών εκπαίδευσης, υγείας και πρόνοιας φθάνοντας στο 93,5%, ενώ πολύ χαμηλές επιδόσεις απαντώνται για τον άξονα προτεραιότητας που αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος ανάπτυξη, όπως επίσης και για τον άξονα ενίσχυση υποδομών και μεταφορών (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2014-2020,2023).

Περαιτέρω, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Περιφέρεια Ηπείρου, λόγω της τοποθεσίας της, που συνορεύει με την Αλβανία, αλλά και το Ιόνιο Πέλαγος συνδέεται με την Ιταλία, έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει και να αντλεί πόρους από διασυνοριακά προγράμματα. Η Περιφέρεια Ηπείρου συμμετείχε κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, στα ακόλουθα ευρωπαϊκά διασυνοριακά προγράμματα (ΕΣΠΑ 2014-2020,2023α):

- Διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδα-Ιταλία 2014-2020
- Διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδα-Αλβανία 2014-2020
- Πρόγραμμα Αδριατικής-Ιονίου (διακρατικό)
- MED (διακρατικό)

- Interreg Europe (διαπεριφερειακό)
- Balkan Mediterranean (διακρατικό)

Τα παραπάνω προγράμματα, ενισχύουν τις συνεργασίες φορέων της Περιφέρειας Ηπείρου, με φορείς που προέρχονται από τις γειτονικές χώρες, συμβάλλοντας ταυτόχρονα να διαμορφωθεί μια κοινή αντίληψη για ζητήματα που δεν θεωρείται ότι περιορίζονται σε εθνικό επίπεδο.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

Ν. 3299/2004

Στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια υλοποίησης του Ν. 3299/2004 εγκρίθηκαν:

Ελλάδα

Αριθ. Επενδυτικών Σχεδίων: 10.459

Ύψος Επενδύσεων (σε δισ. ευρώ) :22.308.321.774

Ύψος Ενισχύσεων (σε δισ. ευρώ) : 9.507.080.276

Θέσεις εργασίας (προβλεπ.): 39.669

Ύψος ενισχύσεων ως ποσ.: 42,6%

Πηγή: Συνδυασμός στοιχείων από τις εισηγητικές εκθέσεις των ΑΝ 3908/2011και Ν. 4399/2016 και Οικονόμου (2022).

Στην Περιφέρεια Ηπείρου

Ν. 3299/2004 Έχουμε 2 φάσεις την α΄ με συνολικό ύψος επένδυσης 288.898.494

και την β΄ φάση με συνολικό ύψος επένδυσης 633.116.784

Σύνολο 952.015.278

Εικόνα 27:Ανάλυση κατά Τομέα, επεν. Σχέδιο , ύψος επενδύσεων και ενισχύσεων, νέες θέσεις εργασίας

Ανάλυση Κατά Τομέα	Αριθ. Επεν Σχεδ.	Ύψος επενδύσεων σε €	Ύψος Ενισχύσεων σε €	Νέες Θέσεις Εργασίας
Δευτερογενής	384	355 378 640	170 541 593	969
Πρωτογενής	180	117 880 995	55 529 488	249
Τομέας Τουρισμού	226	403 192 958	202 320 802	819
Λοιποί Τομείς	32	75 562 685	40 173 383	254
ΣΥΝΟΛΟ	822	952 015 278	468 565 266	2 291

Πηγή:SPEED AE

Ακολουθεί εικόνα με ενδεικτικά σχήματα επενδύσεων στις Περιφερειακές Ενότητες της Ηπείρου.

Εικόνα 28:Ενδεικτικά Έργα Επενδύσεων Ν. 3299/2004

Αριθμός Φακέλου	Δραστηριότητα	Συνολικό Κόστος (€)
	Ιωάννινα	
Π07/5/00529/Ε	Βιοτεχνία Μετάλλου	1 932 275.97
Π07/5/00396/Ε	Ξενοδοχείο	1 536 000.00
Π07/5/00411/Ε	Μονάδα Παραγωγής προϊόντων από Κρέας	623 869.00
Π07/5/00488/Ε	Μονάδα Παραγωγής ξυλουργικών προϊόντων	616 000.00
Π07/5/00567/Ε	Τυποποίηση Κρέατος	1 250 000.00
Π07/5/00575/Ε	Παραγωγή τυρομαγιάς	1 722 033.00
Π07/5/00599/Ε	Αρτοποιία, Ζαχαροπλαστική	1 998 574.00
Π07/5/00501/Ε	Πτηνοτροφείο	1 865 000.00
Π07/5/00492/Ε	Αίγες	198 600.00
	Θεσπρωτία	
Π07/5/00517/Ε	Βιοτεχνία	1 995 000.00
Π07/5/00414/Ε	Όσπρια	659 000.00
Π07/5/00497/Ε	Βιοτεχνία	413 100.00
Π07/5/00450/Ε	Ενσίρωμα	134 080.00
Π07/5/00416/Ε	Ενσίρωμα	199 220.00
	Πρέβεζα	
Π07/5/00436/Ε	Αποθηκευτικοί χώροι μονάδα παραγωγής ζωοτροφές	1 072 614.00
Π07/5/00444/Ε	Πτηνοτροφική Μονάδα	1 699 042.00
Π07/5/00534/Ε	Ξενοδοχείο	638 000.00
	Άρτα	
Π07/5/00472/Ε	Ξενοδοχείο	924 000.00
Π07/5/00466/Ε	Πτηνοτροφική Μονάδα	199 000.00

Πηγή: Διαύγεια

Ν. 3908/2011

Με τον Αναπτυξιακό Νόμο 3908/2011 στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν:

Ελλάδα

Αριθ. Επενδυτικών Σχεδίων: 1.276

Ύψος Επενδύσεων (σε δισ. ευρώ) : 6.021.766.328

Ύψος Ενισχύσεων (σε δισ. ευρώ) : 1.991.038.154

Θέσεις εργασίας (προβλεπ.): 6.167

Ύψος ενισχύσεων ως ποσ.: 33,06%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης ΣΕΒ 8/3/2017

Περιφέρεια Ηπείρου Ν. 3908/2011

Αριθ. Επενδυτικών Σχεδίων	71	6% των επενδυτικών σχεδίων της χώρας
Ύψος Επενδύσεων (σε εκατ. ευρώ)	185	3% του συνολικού ύψους επενδύσεων της χώρας
Ύψος Ενισχύσεων (σε εκατ. ευρώ)	81	4% του συνολικού ύψους ενισχύσεων στη χώρα

Πηγή: Μελέτη SPEED Α.Ε.

Στην εικόνα που ακολουθεί αναφέρονται κάποιες επενδύσεις στις Περιφερειακές Ενότητες της Ηπείρου.

Εικόνα 29:Ενδεικτικά Έργα Επενδύσεων Ν. 3908/11

Κωδικός Φακέλου	Αντικείμενο	Συνολικό κόστος	Επιχορήγηση ή Φοροαπαλλαγή	Θέσεις εργασίας
	ΙΩΑΝΝΙΝΑ			
Π07/6/00029/Σ	Μονάδα εφοδιαστικής αλυσίδας με επενδύσεις ρομποτικής τεχνολογίας	1.196.765,00	538.544,25	
Π07/6/00042/Σ	Μονάδα παραγωγής ειδικών εύκαμπτων τεμαχίων θερμομόνωσης	864.994,25	516.296,55	5
Π07/6/00039/Σ	Μονάδα τυποποίησης και συσκευασίας ξηρών καρπων	1.007.347,86	604.408,72	
Π07/6/00007/Σ	Εμφιάλωση	2.804.442,90	1.402.221,45	10
ΥΠΕ/6/00278	Γαλακτοβιομηχανία	3.573.236,00	1.429.294,00	
Π07/6/00012/Σ	Ξενοδοχείο	726.025,70	685.151,28	
Π07/6/00013/Σ	Μεταφορές	320.000,00	128.000,00	
ΥΠΕ/6/00030	Ζωοτροφές	972.837,16	437.776,72	1
Π07/6/000037/Σ	Πτηνοτροφική Μονάδα	2.994.623,62	1.497.311,81	
Π07/6/00008/Σ	Αιολικό	2.706.882,30	1.353.441,15	0,5
Π07/6/00026/Σ	Μπρικέτες	673.859,00	401.940,00	5
	ΑΡΤΑ			
Π07/6/00021/Σ	Μονάδα αποθήκευσης οπωροκηπευτικών	2.138.055,00	1.068.874,15	
Π07/6/00019/Σ	Συσκευαστήριο Εσπεροειδών	419.650,00	209.825,00	
Π07/6/00027/Σ	Ασανσέρ	2.826.894,03	1.413.447,02	
Π07/6/00034/Σ	Τυροκομείο	2.405.895,00	1.082.652,75	
	ΠΡΕΒΕΖΑ			
Π07/6/00020/Σ	Τυροκομείο	449.912,19	224.956,10	5
Π07/6/00031/Σ	Παραγωγή Κρέατος	683.886,00	307.748,70	5
Π07/6/00011/Σ	Ξενοδοχείο	2.611.043,27	1.305.521,64	
Π07/6/00010/Σ	Ζωοτροφές	560.045,80	280.022,90	
Π07/6/00041/Σ	Χοιροτροφική Μονάδα	2.000.893,20	1.004.446,60	
	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ			
Π07/6/00009/Σ	Ξενοδοχείο	582.320,56	291.160,28	0,5
Π07/6/00064/Σ	Αιολικό	238.644,00	119.322,00	
Π07/6/00060/Σ	Αιολικό	284.542,00	142.271,00	

Πηγή:Διαύγεια

Το κοινό χαρακτηριστικό των Νόμων 3299/04 και 3908/11 ήταν η οικονομική ανάπτυξη της χώρας και κυρίως η ολοκλήρωση της αναδιοργάνωσης της Εθνικής οικονομίας, η ενίσχυση της Περιφερειακής Βιομηχανίας και ταυτόχρονα η καταπολέμηση της ανεργίας και η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Τα παρεχόμενα κίνητρα, είτε κεφαλαιακά είτε φορολογικά, αποσκοπούσαν στην περιφερειακή ανάπτυξη και συνοχή και οι αναπτυξιακοί νόμοι ακολουθούσαν τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τις περιφερειακές ενισχύσεις.

Επιλέξιμες ήταν, οι επενδύσεις όλων των παραγωγικών κλάδων και εξαιρούνται μόνο, ορισμένοι κλάδοι υπηρεσιών όπως το εμπόριο και οι χρηματοοικονομικές.

Το βασικό κριτήριο αξιολόγησης ήταν η απόδοση των επενδύσεων και ακολουθούσε η δημιουργία θέσεων εργασίας.

Ν.4399/16

Κωδικοποιημένος με τον Ν.4887/2022

Η κυβερνητική αλλαγή αλλά και η διαφοροποίηση των ορίων ενισχύσεων από πλευράς ΕΕ, επέβαλε την ανάγκη ψήφισης νέου νόμου, προκειμένου να αποτυπωθεί αφ' ενός μεν η τρέχουσα κυβερνητική πολιτική και αφ' ετέρου να ληφθούν υπόψη οι νέοι κανόνες της Ε.Ε. (Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων 2014-2020) και να εναρμονιστούν τα εθνικά καθεστώτα κινήτρων σε αυτά της Ε.Ε.

Με τους ποιο πάνω νόμους καθορίζεται το θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων ενισχύσεων ιδιωτικών επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας - Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις.

Για τον Ν.4399/2016 υπάρχει αριθμός ενταγμένων ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (αφορούν την χώρα).

ΕΛΛΑΔΑ ΕΝΤΑΓΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Εικόνα 30:Ενταγμένες επενδύσεις ανά τομέα

ΚΑΔ	Τομείς	Αρ.Έργων Ν. 4399/2016	Ποσοστό (%)	Ενισχύσεις Ν. 4399/16 εκ. €
01-09	Πρωτογενής Παραγωγή	99	8%	23
10-33	Μεταποίηση	579	44%	519
35-39	Ενέργεια-Περιβάλλον	24	2%	17
55	Τουριστικά Καταλύματα	550	42%	668
41-53, 56-99	Λοιποί Τομείς	64	5%	55
	ΣΥΝΟΛΟ	**1316**		**1281**

Πηγή:Speed AE

Εικόνα 31:Αριθμός ενταγμένων έργων ανά καθεστώς ενίσχυσης

Αριθμός ενταγμένων έργων και ύψος ανά καθεστώς ενίσχυσης Ν. 4399/2016

Καθεστώς	Αρ. Έργων	Ενισχύσεις (εκ. €)
Γενική Επιχειρηματικότητα	718	769
Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ	430	361
Ενισχύσεις Μηχανολογικού	168	151
ΣΥΝΟΛΟ	1316	1281

Πηγή:SPEED A.E.

Εικόνα 32:Ύψος ενισχύσεων ανά κατηγορία κινήτρων

Κίνητρα	Ενισχύσεις Ν.4399/16 (εκ.€)	Ποσοστό (%)
Φορολογική Απαλλαγή	616	48%
Επιχορήγηση	563	44%
Επιδότηση Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	17.9	1.40%
Επιδότηση Κόστους Απασχόλησης	4	0.30%
Μίγμα κινήτρων	80	6.00%
ΣΥΝΟΛΟ	**1281**	**100.00%**

Πηγή:SPEED A.E.

<u>Περιφέρεια Ηπείρου</u> (κατανομή ενισχύσεων) Αρ. Έργων

Αριθμός ενταγμένων έργων Ν. 4399/2016	80	6% στο σύνολο της χώρας
Ύψος Επενδύσεων (σε εκατ. €)	142	4% στο σύνολο της χώρας.
Ύψος Ενισχύσεων των έργων (σε εκατ. €)	97	4% στο σύνολο της χώρας

Μέσο ύψος ενίσχυσης 40%

Πηγή: Μελέτη SPEED AE

Εικόνα 33:Επενδύσεις ανά Περιφερειακή Ενότητα και Τομέα στην Περιφέρεια Ηπείρου

Ιωάννινα_Ν.4399/2016

Είδος Ενίσχυσης	Σύνολο Ενισχύσεων	Συνολικό Κόστος Επένδυσης	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Πρωτογενής Τομέας	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Δευτερογενής Τομέας	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Τριτογενής Τομέας
Επιχορήγηση	27.461.029,05				
Φοροαπαλλαγή	2.659.274,22				
Χρηματοδοτική Μίσθωση	3.347.650,45				
ΣΥΝΟΛΟ	**33.467.953,72**	**75.283.543,74**	**35.936.820,85**	**24.065.574,98**	**15.281.147,91**

Άρτα_Ν.4399/2016

Είδος Ενίσχυσης	Σύνολο Ενισχύσεων	Συνολικό Κόστος Επένδυσης	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Πρωτογενής Τομέας	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Δευτερογενής Τομέας	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Τριτογενής Τομέας
Επιχορήγηση	9.786.321,93				
Φοροαπαλλαγή	3.051.963,86				
Χρηματοδοτική Μίσθωση	896.326,95				
ΣΥΝΟΛΟ	**13.734.612,74**	**27.375.614,44**	**4.311.475,85**	**20.673.860,32**	**2.390.278,27**

Θεσπρωτία_Ν.4399/2016

Είδος Ενίσχυσης	Σύνολο Ενισχύσεων	Συνολικό Κόστος Επένδυσης	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Πρωτογενής Τομέας	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Δευτερογενής Τομέας	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Τριτογενής Τομέας
Επιχορήγηση	22.770.109,43				
Φοροαπαλλαγή					
Χρηματοδοτική Μίσθωση					
ΣΥΝΟΛΟ	**22.770.109,43**	**43.510.479,87**	**206.100,00**	**7.351.850,25**	**35.952.529,62**

Πρέβεζα_Ν.4399/2016

Είδος Ενίσχυσης	Σύνολο Ενισχύσεων	Συνολικό Κόστος Επένδυσης	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Πρωτογενής Τομέας	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Δευτερογενής Τομέας	Συνολικό Κόστος Επένδυσης Τριτογενής Τομέας
Επιχορήγηση	10.244.812,90				
Φοροαπαλλαγή					
Χρηματοδοτική Μίσθωση					
ΣΥΝΟΛΟ	**10.244.812,90**	**23.544.088,49**	**3.597.100,50**	**690.380,56**	**19.256.607,43**

Πηγή: Νέος Αναπτυξιακός Νόμος Ν. 4399/2016

Από την πιο πάνω εικόνα προκύπτει ότι από τις επενδύσεις που υλοποιήθηκαν με τον Ν. 4399/2016 στην Περιφέρεια Ηπείρου το 44,35% υλοποιήθηκε στην ΠΕ Ιωαννίνων (47,2% στον πρωτογενή, 31,97% στον δευτερογενή και 21,10 στον τριτογενή τομέα). Το 16,13% στην ΠΕ Άρτας (15,74% στον πρωτογενή τομέα 75,52% στον δευτερογενή και 8,74% στον τριτογενή τομέα). Το 25,64% στην ΠΕ Θεσπρωτίας (0,48% στον πρωτογενή, 16,89% στον δευτερογενή και 82,63% στον τριτογενή τομέα). Το 13,88% στην ΠΕ Πρέβεζας (15,28% στον πρωτογενή, 2,93% στον δευτερογενή και 81,79% στον τριτογενή τομέα).

Εικόνα 34 :Ενδεικτικά Έργα Επενδύσεων Ν. 4399/2016

Κωδικός	Αντικείμενο	Επιχορήγηση Συμβατικής Επένδυσης	Φοροαπαλλαγή	Επιδότηση χρηματοδοτικής Μίσθωσης	Επιδότηση Κόστους δημιουργούμενης Απασχόλησης	Σύνολο Ενισχυόμενου Κόστους Επένδυσης
ΙΩΑΝΝΙΝΑ						
Π07/7/00015/Γ	Εργοστάσιο εμφιάλωσης		363 905.25			1 039 729.30
Π07/7/00016/Γ	Τυποποίηση τροφίμων	742 326.95	572 326.09			2 390 278.27
Π07/7/00020/Α	Ξενοδοχειακή Μονάδα	1 537 500.00				2 800 000.00
Π07/7/00030/Γ	Βιομηχανία πρωτεινών		734 788.68			1 632 863.74
Π07/7/00053/Γ	Επεξεργασία ζωοτροφών	248 851.77		721 800.00		2 394 005.61
Π07/7/00001/Π	Πτηνοτροφική Μονάδα	500 000.00				1 195 853.00
Π07/7/00085/Π	Εφοδιαστική Αλυσίδα	1 220 126.36				2 218 411.56
Π07/7/00062/Γ	Βιομηχανία εμφιαλώσεων		8 750.00	1 039 617.95		2 995 337.00

Εικόνα 34 :Ενδεικτικά Έργα Επενδύσεων Ν. 4399/2016

Κωδικός	Αντικείμενο	Επιχορήγηση Συμβατικής Επένδυσης	Φοροαπαλλαγή	Επιδότηση χρηματοδοτικής Μίσθωσης	Επιδότηση Κόστους δημιουργούμενης Απασχόλησης	Σύνολο Ενισχυόμενου Κόστους Επένδυσης
ΑΡΤΑ						
Π07/7/00010/Γ	Μονάδα Παραγωγής Ανελκυστήρων	654 500.00				1 700 000.00
Π07/7/00052/Γ	Μονάδα Επεξεργασίας Γάλακτος		1 349 980.27			2 999 956.15
Π07/7/00010/Π	Επεξεργασία εσπεροειδών	1 614 222.50				2 934 950.00
Π07/7/00019/Π	Μονάδα τυποποίησης αγροτικών προϊόντων	741 273.94				1 347 770.80
Π07/7/00070/Π	Αγροτικός Συνεταιρισμός	1 541 797.82				2 805 359.67
Π07/7/00049/Π	Επεξεργασία Μετάλλων	815 546.10				1 482 811.10
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ						
Π07/7/000114/Π	Μονάδα Ζωοτροφών	994 450.00				1 809 000.00
Π07/7/00129/Π	Μονάδα εξόρυξης	1 033 000.00				1 880 000.00
Π07/7/00008/Α	Σφαγείο	1 102 510.64				2 009 110.25
Π07/7/00028/Α	Ξενοδοχειακή Μονάδα	1 225 907.11				2 233 467.47
Π07/7/00095/Π	Μονάδα βιομηχανικής κάναβης	909 057.00				1 653 740.00
Π07/7/00027/Π	Ξενοδοχειακή Μονάδα	1 273 893.07				2 317 987.41
ΠΡΕΒΕΖΑ						
Π07/7/00021/Α	Ξενοδοχειακή Μονάδα	761 250.00				1 980 000.00
Π07/7/00047/Α	Ξενοδοχειακή Μονάδα	697 261.42				1 812 159.54
Π07/7/00051/Π	Ξενοδοχειακή Μονάδα	584 417.82				1 062 577.85
Π07/7/00065/Π	Ξενοδοχειακή Μονάδα	882 644.22				2 294 127.85
Π07/7/00084/Π	Ξενοδοχειακή Μονάδα	885 536.38				2 223 990.60

Πηγή: Νέος Αναπτυξιακός Νόμος Ν. 4399/2016

3.4Εμβληματικά έργα που χρηματοδοτήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 2010-2020 στην Περιφέρεια Ηπείρου

Η Περιφέρεια Ηπείρου είναι μια Περιφέρεια που χαρακτηρίζεται για τη δυναμική της σε πολλούς τομείς. Έχει κάνει βήματα για την εξωστρέφεια που αναπτύσσεται στον πρωτογενή τομέα, στον τουρισμό και στην Δημόσια Υγεία.

Παράλληλα αναπτύσσεται σε κόμβο καινοτομίας. Μερικά από τα εμβληματικά έργα 2010-2020 είναι:

Περιφέρεια Ηπείρου

«1.Τίτλος Έργου: Εγκατάσταση επεξεργασίας αστικών στερεών αποβλήτων (Α.Σ.Α.) Περιφέρειας Ηπείρου

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη

Θεματικοί Στόχοι: Προστασία Περιβάλλοντος

Ταμείο: Ταμείο Συνοχής

Το παρόν έργο εντάσσεται στο πλαίσιο του αναθεωρημένου Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Ηπείρου, αφορά στη μελέτη, κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία των υποδομών της Εγκατάστασης Επεξεργασίας Αστικών Στερεών Αποβλήτων (ΑΣΑ) και θα εξυπηρετεί το σύνολο των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Περιφέρειας.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης	44.681.826 €
Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση	21.284.026 €
Πληρωμές	21.284.026 €
Ποσοστό απορρόφησης	100.00 %
Έναρξη	14/10/2016

Λήξη 29/11/2019

2.Τίτλος έργου: Δίκτυο Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (Σ.Μ.Α) Περιφέρειας Ηπείρου (Α ΦΑΣΗ)

Δικαιούχος: Περιφέρεια Ηπείρου

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη

Θεματικοί Στόχοι: Προστασία Περιβάλλοντος

Ταμείο: Ταμείο Συνοχής

Το παρόν έργο θα εξυπηρετεί το σύνολο των Περιφερειακών Ενοτήτων (ΠΕ) της Περιφέρειας Ηπείρου.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης	9.943.422 €
Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση	9.943.422 €
Πληρωμές	7.381.731 €
Ποσοστό απορρόφησης	74.24 %
Έναρξη	27/09/2017
Λήξη	31/12/2023

3. Αναβάθμιση κτιρίων και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης στον οικιακό κτιριακό τομέα- Γ Κύκλος

Δικαιούχος:Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα ΑΕ

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ήπειρος

Θεματικοί Στόχοι: Οικονομία Χαμηλών Ρύπων

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Η δράση Εξοικονόμηση κατ' οίκον ΙΙ που υλοποιείται στο πλαίσιο του έργου στοχεύει στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών της χώρας, συμβάλλοντας στην εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας για την επίτευξη του σχετικού εθνικού στόχου, σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης 25.000.000€

Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση 25.000.000€

Πληρωμές 19.435.824€

Ποσοστό απορρόφησης 77,74%

Έναρξη 27/11/2017

Λήξη 31/12/2023

Ιωάννινα

1.Τίτλος έργου: Οδός Σταύρου Νιάρχου

Δικαιούχος: Περιφέρεια Ηπείρου

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ήπειρος

Θεματικοί Στόχοι: Βιώσιμες Μεταφορές

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Χωρική ανάπτυξη: Στρατηγικό Σχέδιο για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη του Δήμου Ιωαννιτών

Η «Οδός Σταύρου Νιάρχου» μήκους 4,5 χλμ περίπου συνδέει την Ε.Ο. Ιωαννίνων-Άρτας (Στρατόπεδο Βελισαρίου) με την είσοδο στον οικισμό Πεδινή. Με την υλοποίηση του έργου έχει δημιουργηθεί μία οδός με βελτιωμένα επίπεδα ασφάλειας που εξυπηρετεί τις βασικές υφιστάμενες και μελλοντικά αναπτυσσόμενες χρήσεις (Νοσοκομείο, Πανεπιστήμιο, εμπορικές-επιχειρηματικές δραστηριότητες).

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης 26.737.722 €

Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση 26.737.722 €

Πληρωμές 19.299.990 €

Ποσοστό απορρόφησης 72.18 %

Έναρξη 19/09/2018

Λήξη 31/12/2023

2.Τίτλος Έργου: Συντήρηση, αποκατάσταση, ανάδειξη του θεάτρου και των άλλων μνημείων του Ιερού της Δωδώνης – Φάση Α

Δικαιούχος:Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ήπειρος

Θεματικοί Στόχοι: Προστασία Περιβάλλοντος

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Χωρική ανάπτυξη: Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου

Στο πλαίσιο του έργου πραγματοποιείται η στερέωση – αποκατάσταση τμήματος του αρχαίου θεάτρου με σκοπό την απόδοση της κατώτερης ζώνης (κερκίδες 7, 8 & 9 νοτιοδυτικός αναλημματικός τοίχος) και τμήματος του α΄ διαζώματος (διάδρομος μεταξύ κατώτερης και μεσαίας ζώνης).

Συνολ. Προϋ/σμός Επένδυσης 4.459.643€

Προϋπ/σμός Δ.Δ. /Επιχορήγησης 4.459.643€

Πληρωμές 4.071.952€

Ποσοστό απορρόφησης 91,31%

Έναρξη 19/06/2015

Λήξη 31/12/2023

3.Τίτλος Έργου: Προσθήκη πενταόροφου κτιρίου νοσηλευτικών μονάδων στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων

Δικαιούχος: Περιφέρεια Ηπείρου

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ήπειρος

Θεματικοί Στόχοι: Κοινωνική Ένταξη

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Το έργο αφορά την κατασκευή και την προμήθεια του απαραίτητου ιατροτεχνολογικού, ξενοδοχειακού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού για τις ανάγκες κλινικής λειτουργίας της προσθήκης πενταορόφου κτιρίου Νοσηλευτικών Μονάδων στο Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης	13.047.771 €
Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση	13.047.771 €
Πληρωμές	12.799.280 €
Ποσοστό απορρόφησης	98.10 %
Έναρξη	01/01/2014
Λήξη	30/01/2023

4. Τίτλος έργου: Μουσείο Αργυροτεχνίας Ιωαννίνων

Δικαιούχος: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία

Θεματικοί Στόχοι: Προστασία Περιβάλλοντος

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Το έργο αναφέρεται στη δημιουργία του Μουσείου Αργυροτεχνίας Ιωαννίνων και περιλαμβάνει τη διαμόρφωση του κελύφους και την εγκατάσταση σε αυτό της μόνιμης έκθεσης για την παροχή υπηρεσιών σύμφωνα με τις αρχές της σύγχρονης μουσειολογίας.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης	465.715 €
Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση	465.715 €
Πληρωμές	354.204 €
Ποσοστό απορρόφησης	76.06 %
Έναρξη	01/12/2015
Λήξη	30/06/2020

<u>Θεσπρωτία</u>

1.Τίτλος έργου: Νέος Λιμένας Ηγουμενίτσας Γ1΄ Φάση

Δικαιούχος: Ειδική Υπηρεσία Δημοσίων Έργων Κατασκευής και συντήρησης Συγκοινωνιακών Υποδομών

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη

Θεματικοί Στόχοι: Βιώσιμες Μεταφορές

Ταμείο: Ταμείο Συνοχής

Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση	49.632.812 €
Πληρωμές	30.974.868 €
Ποσοστό απορρόφησης	62.41 %
Έναρξη	01/01/2014
Λήξη	31/12/2023

2.Βασικές Υποδομές και εργασίες αποκατάστασης και ανάδειξης Αρχαίου Θεάτρου Γιτάνων (Α΄Φάση)

Δικαιούχος: Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας (Ηγουμενίτσα)

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ήπειρος

Θεματικοί Στόχοι: Προστασία Περιβάλλοντος

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Χωρική ανάπτυξη: Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου

Με το έργο συμπληρώνονται οι υποδομές στην περιοχή του αρχαίου θεάτρου και γενικότερα στον αρχαιολογικό χώρο Γιτάνων.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης 1.534.754€

Προϋπ/σμός Δ.Δ./Επιχορήγηση 1.534.754€

Πληρωμές 1.533.356€

Ποσοστό απορρόφησης 99,91%

Έναρξη 30/03/2015

Λήξη 21/10/2022

Άρτα

1.Τίτλος Έργου: Επέκταση του ΧΥΤ 3ης διαχειριστικής ενότητας Περιφέρειας Ηπείρου

Δικαιούχος: Αναγκαστικός Σύνδεσμος Διαχ/σης Στερεών Αποβλήτων Διαχ. Ενότητας Περιφέρειας Ηπείρου

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη

Θεματικοί Στόχοι: Προστασία Περιβάλλοντος

Ταμείο: Ταμείο Συνοχής

Το έργο αφορά στην κατασκευή της Β΄ φάσης - Κύτταρου του Χώρου Υγειονομικής Ταφής (ΧΥΤ) Βλαχέρνας Άρτας. Το έργο, σε συνδυασμό με τις μονάδες επεξεργασίας, συμβάλει στη συμμόρφωση των εξυπηρετούμενων Δήμων με τις απαιτήσεις και τους στόχους της κείμενης ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης 5.162.232 €

Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση 5.144.780 €

Πληρωμές 4.777.046 €

Ποσοστό απορρόφησης 92.85 %

Έναρξη 26/09/2019

Λήξη 31/05/2023

2. Τίτλος Έργου: Εργασίες ανάδειξης και διαμόρφωσης του αρχαιολογικού χώρου του Μικρού Θεάτρου της αρχαίας Αμβρακίας

Δικαιούχος:Εφορεία Αρχαιοτήτων Άρτας

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ήπειρος

Θεματικοί Στόχοι: Προστασία Περιβάλλοντος

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Χωρική ανάπτυξη: Πολιτιστική διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου

Το παρόν έργο προβλέπει την υλοποίηση εργασιών ανάδειξης, αντιστήριξης πρανών και διαμόρφωσης του αρχαιολογικού χώρου στο Μικρό Θέατρο της αρχαίας Αμβρακίας, ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της πόλης της Άρτας.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης 966.668 €

Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση 966.668 €

Πληρωμές	621.245 €
Ποσοστό απορρόφησης	64.27 %
Έναρξη	01/03/2017
Λήξη	31/12/2023

Πρέβεζα

1.Παράκαμψη Νικόπολης –Συγκοινωνιακά έργα ανάδειξης αρχαιολογικού χώρου Νικόπολης Περιφέρεια Ηπείρου

Δικαιούχος: Περιφέρεια Ηπείρου

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ήπειρος

Θεματικοί Στόχοι: Βιώσιμες Μεταφορές

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Χωρική ανάπτυξη: Πολιτιστική διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου

Το έργο αφορά στην κατασκευή / βελτίωση τμημάτων του εθνικού και του τοπικού οδικού δικτύου και αποτελεί βασική παρέμβαση για την ανάδειξη του Αρχαιολογικού πάρκου Νικόπολης.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης 18.016.746€

Προϋπ/σμός Δ.Δ. /Επιχορήγηση 18.016.746€

Πληρωμές	2.320.310€
Ποσοστό απορρόφησης	12,88%
Έναρξη	30/06/2021
Λήξη	31/12/2024

2. Τίτλος Έργου: Αποκατάσταση – Ανάδειξη Αρχαίου Θεάτρου Κασσιόπης (Α Φάση)

Επιχειρησιακό πρόγραμμα: Ήπειρος

Θεματικοί Στόχοι: Προστασία Περιβάλλοντος

Ταμείο: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Χωρική ανάπτυξη: Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου

Με το προτεινόμενο έργο πραγματοποιούνται οι απαραίτητες εργασίες και επεμβάσεις προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης του αρχαίου θεάτρου της Κασσιόπης.

Συνολ. Προϋπ/σμός Επένδυσης	1.903.800 €
Προϋπ/σμός Δ.Δ. / Επιχορήγηση	1.903.800 €
Πληρωμές	1.769.789 €
Ποσοστό απορρόφησης	92.96 %
Έναρξη	01/02/2017
Λήξη	31/12/2023»

Πηγή:Ανάπτυξη.gov.gr

3.5 Αναπτυξιακά προγράμματα και απασχόληση στην Περιφέρεια Ηπείρου

Παράθεση στατιστικών στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ που έχουν σχέση με την απασχόληση, ανεργία και τους οικονομικά μη ενεργούς

Εικόνα 35 :Απασχολούμενοι, άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί και ποσοστό ανεργίας: Ιούνιος 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Απασχολούμενοι	4.406.266	4.125.153	3.757.420	3.628.421	3.535.377	3.585.103
Άνεργοι	616.569	850.695	1.228.989	1.403.698	1.284.424	1.195.891
Οικονομικά μη ενεργοί	3.291.602	3.352.208	3.357.844	3.334.690	3.317.067	3.306.768
Ποσοστό ανεργίας	12,3	17,1	24,6	27,9	26,6	25

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ (2013,2019,2020)

Εικόνα 36:Απασχολούμενοι, άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί και ποσοστό ανεργίας: Ιούνιος 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Απασχολούμενοι	3 687 077	3 774 287	3 847 975	3 928 036.00	3 744 630.00
Άνεργοι	1 129 952	1 022 909	915 193	805 115.00	836 637.00
Οικονομικά μη ενεργοί	3 231 797	3 215 849	3 213 407	3 199 815.00	3 312 753.00
Ποσοστό ανεργίας	23.5	21.3	19.2	17	18.3

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ (2013,2019,2020)

Εικόνα 37:Απασχολούμενοι ανά έτος και Περιφέρεια

Περιφέρεια Ηπείρου

2011	2012	2013	2014	2015	
121.076	112.521	103.919	103.946	105.272	
2016	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
106.539	104.635	108.934	112.748	108.753	103.875

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ)

Στοιχεία από ΕΛΣΤΑΤ που αφορούν την ανεργία

Εικόνα 38 : ποσοστό (%) ανεργίας

Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου-Δυτικής Μακεδονίας

Περίοδος 2012

Μήνας	6ος	7ος	8ος	9ος	10ος	11ος	12ος
Ποσοστό	26.5	26.6	27.5	27.5	27.7	28.1	28

Περίοδος 2013

Μήνας	1ος	2ος	3ος	4ος	5ος	6ος
Ποσοστό	29	28.9	30	29.9	30.1	29.7

Περίοδος Απρίλιος 2018

Μήνας	4ος	5ος	6ος	7ος	8ος	9ος	10ος	11	12ος
Ποσοστό	24.7	23.4	23.7	23.3	23.2	22.8	21.7	21.3	21.2

Περίοδος Ιανουάριος 2019

Μήνας	1ος	2ος	3ος	4ος	5ος	6ος
Ποσοστό	21.4	21.2	20.8	20.2	19.9	19.3

Περίοδος Οκτώβριος 2019

Μήνας	10ος	11ος	12ος
Ποσοστό	19.4	19.9	20

Περίοδος Δεκέμβριος 2020

Μήνας	1ος	2ος	3ος	4ος	5ος	6ος
Ποσοστό	20.6	20.3	16.4	15.7	17.2	17.5
Μήνας	7ος	8ος	9ος	10ος	11ος	12ος
Ποσοστό	17.1	22.6	21.5	20.2	18.9	18

<u>Παρατηρήσεις</u> (Διακυμάνσεις)

Απασχολούμενοι

Κατ έτος 2011-2012= -7,07% 2017-2018= +4,11%

2012-2013= -7,64% 2018-2019= +3,5%

2013-2014= 0 2019-2020= -3,5%

2014-2015= +1,30% <u>και ΠΕΡΙΟΔΟΥ</u>

2015-2016= +1,20% 2011 121076 – 2020 108753= - 10,18%

2016-2017= -1,79% (2020-2021= - 4,95%)

<u>Παρατηρήσεις για την Ανεργία</u>

Της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου –Δυτικής Μακεδονίας

Περίοδος **2012** Από Ιούνιο –Δεκέμβριο έχουμε ανοδική τάση από **26,5%** στο **28,0%.**

Περίοδος **2013** Από Ιανουάριο-Ιούνιο έχουμε σταθερή πορεία **29,0%** έως **30,0%.**

Περίοδος **2018** Από Απρίλιο –Δεκέμβριο έχουμε πτωτική τάση από **24,7%**, **23,2%**, **22,8%** και τελικά **21,2%.**

Περίοδος **2019** Από Ιανουάριο –Ιούνιο έχουμε συνέχεια πτωτικής τάσης από το **21,4%** στο **19,3%.**

Περίοδος **2019** Από Οκτώβριο –Δεκέμβριο έχουμε ανεργία από **19%** στο **20%**

Περίοδος **2020** Από Ιανουάριο –Δεκέμβριο Η ανεργία παρουσιάζει πολλές διακυμάνσεις μεταξύ **20,6%**, στο **15,7%**, στο **17,2%** στο **21,5%, 22,6%, 20,2%** και καταλήγει στο **18,0%.**

Στην Περιφέρεια Ηπείρου το ποσοστό ανεργίας κυμαίνεται σε υψηλό ποσοστό το Δ τρίμηνο του 2020 ήταν 15,5% μειωμένο σημαντικά από το αντίστοιχο τρίμηνο του

προηγούμενου έτους στο οποίο ήταν 16,7%. Ο τριτογενής τομέας κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό με 60%. Ακολουθεί ο πρωτογενής τομέας με 20% και η βιομηχανία με 15% . Με την κρίση του 2008-2014 η απασχόληση είχε συνολική μείωση. Επίσης είχαμε αναδιάρθρωση στα μερίδια απασχόλησης ανά κύριο κλάδο της οικονομίας της περιφέρειας. Το μεγαλύτερο πλήγμα υπέστησαν οι κατασκευές, ακολούθησε η βιομηχανία ενώ αντίθετα ο πρωτογενής τομέας αύξησε το μερίδιό του στην απασχόληση. Επίσης το εμπόριο και ο τουρισμός βελτίωσαν το μερίδιό τους. Καμία διαφοροποίηση δεν παρατηρήθηκε στις χρηματοπιστωτικές και επαγγελματικές υπηρεσίες και στις λοιπές υπηρεσίες (Δημ. Διοίκηση). Μεγάλα ποσοστά συγκεντρώνει η ανεργία στην αυτοαπασχόληση. Παράλληλα έχει αυξηθεί η προσωρινή, μερική και εκ περιτροπής απασχόληση.

Στα πλαίσια του ΕΣΠΑ 2014-2020 χρηματοδοτήθηκε πλήθος παρεμβάσεων για την προώθηση στην απασχόληση επιμέρους μονάδων ενεργού πληθυσμού, όπως επιχορήγηση επιχειρήσεων για την απασχόληση ανέργων, ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενίσχυση και προώθηση της νεοφυούς επιχειρηματικότητας και εκπαίδευση και δια βίου μάθηση.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat όσον αφορά την αγορά εργασίας στην Περιφέρεια Ηπείρου το ποσοστό των ενεργών πολιτών ηλικίας 15-74 ετών ανέρχεται σε 59% κάτω του εθνικού μέσου όρου (59,4%) καθώς και του αντίστοιχου Ευρωπαϊκού (ΕΕ-28, 64,8%) συγκριτικά με τις άλλες Περιφέρειες της χώρας, η Ήπειρος βρίσκεται στη τελευταία θέση. (ESPA-EPIRUS,2019)

Η χώρα έχει ανάγκη οικονομικής ανάπτυξης η οποία επιτυγχάνεται με αύξηση των επενδύσεων και αύξηση του εργατικού δυναμικού της χώρας σε κλάδους της οικονομίας που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά, είτε για εξαγωγές, είτε για να ανταγωνίζονται τις εισαγωγές. Είναι επιβεβλημένο διότι μόνο οι οικονομίες με ισχυρή παραγωγική και εξαγωγική βάση αντέχουν στους υφεσιακούς κύκλους, προσφέροντας σταθερές και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

Τα τελευταία χρόνια περίπου 370 χιλιάδες άτομα μετανάστευσαν στο εξωτερικό. Το εργατικό δυναμικό μειώθηκε στους άνδρες περίπου 250 χιλιάδες. Αυτή η μείωση του εργατικού δυναμικού συντελεί κατά ένα βαθμό και στη μείωση της ανεργίας που

καταγράφεται τα τελευταία χρόνια. Ένας επίσης λόγος που μειώθηκε η ανεργία είναι τα μέτρα που ελήφθησαν στην αγορά εργασίας. Η μετανάστευση στο εξωτερικό απομειώνει το εργατικό δυναμικό και στερεί τη χώρα από άτομα υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Το έτος 2013 η ανεργία έφτασε κοντά στο 28% και η απασχόληση άρχισε να αυξάνει υποβοηθούμενη από την ευελιξία στις εργασιακές ρυθμίσεις. Η αύξηση της απασχόλησης μειώνει την ανεργία. Σε κάθε περίπτωση βιώσιμη ανάκαμψη και ανάπτυξη της οικονομίας, δεν προϋποθέτει μόνο αύξηση της απασχόλησης αλλά και αύξηση του εργατικού δυναμικού. (ΣΕΒ, 2018)

2010-2020 δέκα χρόνια κρίσης.

Η κορύφωση της ανεργίας το 2013 έφτασε στην κορυφή, η απασχόληση άρχισε να αυξάνει υπό συνθήκες μηδενικής ανάπτυξης υποβοηθούμενη κυρίως από την ευελιξία στις εργασιακές ρυθμίσεις.

Στην περίοδο αυτή έχουμε αξιοσημείωτες αλλαγές στα μεγέθη της ανεργίας, της απασχόλησης, στο ΑΕΠ, στο Εμπορικό ισοζύγιο κλπ. Είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί εάν κατά πόσο οι χρηματοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω όλων των αναπτυξιακών προγραμμάτων, σε όλους τους παραγωγικούς τομείς βοήθησαν ώστε οι επιμέρους δείκτες να έχουν θετικό πρόσημο.

Πρώτον συγκράτησαν την πτώση της οικονομίας σε επικίνδυνα μεγέθη, η οικονομία ισορρόπησε και άρχισε να ανακάμπτει .

π.χ. 2010 ΑΕΠ 224124 εκατ. €, 2014 177236 εκατ. € 2016 174494 εκατ.€, 2019 183351εκατ. €, 2020 165406εκατ. €.

Τα αναπτυξιακά προγράμματα και ιδιαίτερα τα έχοντα στόχο την απασχόληση βοήθησαν θετικά στην απασχόληση σε ποσοστό 2-3%.

3.6Προβλήματα στην εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου

Προβλήματα, εμπόδια ή και αστοχίες στα προγράμματα ΕΣΠΑ:

- Κατά την έναρξη της ΠΠ 2014-2020, δεν είχε ολοκληρωθεί η προηγούμενη προγραμματική περίοδος (2007-2013) με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλος όγκος εργασιών για τους εμπλεκόμενους (Φορείς διαχείρισης, δικαιούχοι). Σημαντική βαρύτητα δόθηκε στην ολοκλήρωση των έργων της περιόδου 2007-2013, δεδομένου ότι αποτελούσε και κανονιστική διαδικασία και επιπρόσθετα περιλάμβανε την οριστικοποίηση των έργων που θα μεταφέρονταν στην επόμενη προγραμματική περίοδο (2014-2020) και έπρεπε να ληφθούν υπόψη στα νέα προγράμματα.

- Τον Ιούνιο του 2015 πραγματοποιήθηκε η συγκρότηση των Επιτροπών Παρακολούθησης των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, ενώ η έγκριση του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου και της ΥΠΑΣΥΔ, όπως και η σταδιακή ενεργοποίηση του ΟΠΣ πραγματοποιήθηκαν το 2ο εξάμηνο του ίδιου έτους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να καθυστερήσει η ενεργοποίηση παρεμβάσεων στο πλαίσιο της ΠΠ 2014-2020.

- Στην ενεργοποίηση παρεμβάσεων στο σύνολο σχεδόν των τομέων πολιτικής της Περιφέρειας, έπρεπε να εκπληρωθούν μια σειρά από αιρεσιμότητες και αυτοδεσμεύσεις είτε σε εθνικό, είτε σε περιφερειακό επίπεδο (όπως η Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης, η Εθνική Ψηφιακή Στρατηγική, η Εθνική Στρατηγική για προσαρμογή κλπ).

- Για την ενεργοποίηση επιμέρους δράσεων έπρεπε να επιλυθούν θεσμικής φύσης θέματα ή και να προηγηθεί διαβούλευση με αρμόδιες Εθνικές Αρχές και Υπουργεία κλπ.

- Υπήρχαν καθυστερήσεις στην ενεργοποίηση παρεμβάσεων σε επιμέρους τομείς (όπως επιχειρηματικότητα, ΤΠΕ Περιβάλλον, μεταφορές, ανθρώπινοι πόροι) που οφείλονταν στην ανάγκη εκπόνησης και έγκρισης στρατηγικών στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων εδαφικών επενδύσεων και που η διαδικασία έπρεπε να προηγηθεί.

- Ο νέος νόμος για τις δημόσιες συμβάσεις (Ν. 4412/2016), καθώς και η υποχρεωτική εφαρμογή του Εθνικού συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ), επέφερε σοβαρές καθυστερήσεις στη δημοπράτηση και συμβασιοποίηση των έργων (επηρέασε κυρίως τα κατασκευαστικά έργα). Μετά την έκδοση του νόμου μεσολαβεί

κάποιο χρονικό διάστημα μέχρι την έκδοση των απαραίτητων εγκυκλίων, οδηγιών κλπ.

- Οι δυσκολίες/αδυναμίες των δικαιούχων, είτε λόγω υποστελέχωσης /έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού κλπ
- Έλλειψη ώριμων έργων (κυρίως στους τομείς του περιβάλλοντος και των υποδομών μεταφορών).
- Η διαδικασία των απαλλοτριώσεων επέφερε καθυστερήσεις στην ενεργοποίηση παρεμβάσεων στον τομέα των οδικών μεταφορών.
- Οι μεγάλες εκπτώσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της δημοπρασίας έργων (κυρίως κατασκευαστικών) δημιουργούν προβλήματα στην απορρόφηση των προβλεπόμενων πόρων με κίνδυνο απώλειας αυτών.

Στις δράσεις επιχειρηματικότητας υπήρξαν:

- Καθυστερήσεις στην ενεργοποίηση σχετικών δράσεων κυρίως ερευνητικών έργων.
- Για την προκήρυξη δράσεων κρατικών ενισχύσεων έπρεπε να επιλυθούν μια σειρά τεχνικών και διαχειριστικών θεμάτων.
- Από την ενεργοποίηση των σχετικών δράσεων προέκυψε ανάγκη μείωσης της γραφειοκρατίας. (ESPA-EPIRUS, 2019)

Για το Περιβάλλον:

- Έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού, χρήσεων γης και ξεκάθαρου ιδιοκτησιακού καθεστώτος (δασικές εκτάσεις, αναδασμοί κλπ) και κτηματολογίου αποτελεί την μεγαλύτερη δυσκολία στην ανάπτυξη και υλοποίηση των εκάστοτε σχεδίων.

Στις δράσεις για τους ανθρώπινους πόρους /κοινωνική ένταξη:

- Υπήρξε καθυστέρηση στην ενεργοποίηση δράσεων προώθησης ανέργων, στην αγορά εργασίας καθώς και στήριξης εργαζομένων και επιχειρηματικότητας.

- Υπήρξε καθυστέρηση στην ενεργοποίηση δράσεων στο πλαίσιο της Κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας.

- Υπήρξε καθυστέρηση στην ενεργοποίηση των δράσεων στον Τομέα Υγείας.

- Υπήρξε καθυστέρηση στην ενεργοποίηση των δράσεων για τους ΡΟΜΑ. (ESPA EPIRUS, 2019)

Προβλήματα, εμπόδια ή και αστοχίες στα προγράμματα του Αναπτυξιακού Νόμου

Αναπτυξιακός Νόμος έχει καθιερωθεί να αποκαλείται διαχρονικά ο νόμος του Ελληνικού Κράτους για την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων που γίνονται από τις επιχειρήσεις.

Α.Ν. είναι 1262/1982, Ν. 1892/1990, Ν.2601/1998, Ν.3299/2004, Ν. 3908/2011 και ο πρόσφατος Ν. 4399/2016, κατά το παρελθόν οι Νόμοι προέβλεπαν και θέσεις εργασίας οι οποίες χρόνο με το χρόνο μειωνόταν ο προβλεπόμενος αριθμός (Ν. 1262/1982 έως και Ν. 3908/2011) .

Ο Νέος Ν. 4399/2016 θέτει σε δεύτερη μοίρα την απασχόληση, έγινε στροφή του Νόμου προς την στήριξη μεγαλύτερων σε μέγεθος επιχειρήσεων.

Με βάση το ιστορικό των προηγούμενων νόμων «προέκυψε ότι είναι ανάγκη καλύτερης στοχοθεσίας με πιο σαφείς ποσοτικούς στόχους, η ανάγκη καλύτερου ελέγχου της επίτευξης των στόχων, βέλτιστου χρονικού προγραμματισμού και ελαχιστοποίησης των τροποποιήσεων του Νόμου (που περισσότερο συνέβαινε κατά το παρελθόν).

Η συστηματικότερη ενημέρωση και η πληροφόρηση σχετικά με τον νόμο παραμένει αναγκαία για τις επιχειρήσεις.

Στα θέματα προγραμματισμού διαπιστώθηκε, έλλειψη μιας αντικειμενικής βάσης για την αξιολόγηση αυτού του προγραμματισμού και την εφαρμογή του νόμου, τουλάχιστον με τη χρήση δεικτών που να είναι αποδεκτοί και να έχουν χρησιμοποιηθεί διαχρονικά.

Παντελής είναι και η έλλειψη κειμένων αξιολόγησης που να στηρίζουν τα αποτελέσματα της εμπειρικής διερεύνησής τους στη χρήση οικονομετρικών τεχνικών, ενώ

δεν υφίσταται καμιά ανάλυση των αποτελεσμάτων του Νόμου στο επίπεδο της επιχείρησης. (Οικονόμου, 2022)

Επισημάνσεις

Από την ενδεικτική ανάλυση του α σταδίου του Ν. 3299/2004 φάνηκε ότι είναι μεγάλη η χωρική συγκέντρωση των ενισχύσεων και αντίστοιχα των επενδύσεων – στον κλάδο του τουρισμού. Αυτό δεν είναι σίγουρο ότι συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη. Εξάλλου, φαίνεται ότι οι περιφερειακές ενισχύσεις του νόμου διατίθενται σε τομείς, στους οποίους έχουν ήδη εξειδικευτεί οι περιφέρειες και άρα το πιθανότερο είναι ότι το κεφάλαιο δεν μετακινείται σε άλλους κλάδους ή σε άλλες περιφέρειες.

Το ερώτημα της συμβολής του Νόμου στην Περιφερειακή ανάπτυξη και σύγκλιση είναι αναπάντητο και χρήζει ιδιαίτερης μέριμνας, γιατί οι ενδείξεις δεν οδηγούν με σαφήνεια σε θετικό αποτέλεσμα .(Οικονόμου, 2022)

Οι επενδύσεις πρέπει να μεταφέρονται σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας, με καινοτομίες και κλάδους της οικονομίας που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά είτε σε εξαγωγές, είτε για να ανταγωνίζονται τις εισαγωγές. Κλάδοι που έχουν κορεστεί δεν θα πρέπει να ενισχύονται εκτός εάν πρόκειται για εκσυγχρονισμό υφισταμένων.

Κατά την αξιολόγηση θα πρέπει να εκτιμηθεί η προοπτική της επένδυσης, η βιωσιμότητα της βάσει των στοιχείων που περιλαμβάνει η μελέτη, να ελεγχθεί ο υφιστάμενος ανταγωνισμός, η ικανότητα του Φορέα για κάλυψη της ίδιας συμμετοχής, το ύψος του Τραπεζικού Δανεισμού και η προσωπικότητά του, θέματα εμπειρίας κλπ.

Υπάρχουν περιπτώσεις και μεγάλων επενδύσεων που μετά την πάροδο ορισμένων ετών να πτωχεύσουν μια αιτία να αυξάνεται το ιδιωτικό χρέος κλπ

Σύμφωνα με τις εκθέσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη βελτίωση της θέσης της Χώρας στους διεθνείς πίνακες κατάταξης ως προς την ανταγωνιστικότητα και το Doing Business σε αυτές περιλαμβάνονται η εξάλειψη της περιττής γραφειοκρατίας, ο ψηφιακός μετασχηματισμός, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διοικητικών δομών της διοίκησης και της αυτοδιοίκησης, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δικαστηρίων,

η ολοκλήρωση του κτηματολογίου και η υιοθέτηση καλών πρακτικών άλλων κρατών – μελών της Ε.Ε. βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.(SPEED, 2021)

3.7Τομείς αιχμής και ο ρόλος των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου

Κατά την περίοδο του ΕΣΠΑ 2007-2013 πρωταρχικός στόχος της ΕΕ ήταν η σύγκλιση των ανισοτήτων των Περιφερειών των Κρατών - Μελών. Οι πόροι να κατευθυνθούν σε στοχευμένες δράσεις για την ελαχιστοποίηση των αποκλίσεων. Το ΕΣΠΑ 2014-2020 αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας, μέσω σημαντικών πόρων από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (ΕΣΠΑ 2014-2020)

Απαιτείται δηλαδή η ανάπτυξη μιας στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης RIS η οποία να υποστηρίζει μέτρα και δράσεις που εξυπηρετούν ξεκάθαρους αναπτυξιακούς σκοπούς τονίζοντας τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της κάθε Περιφέρειας, να υποστηρίζει την καινοτομία και να επικεντρώνει τις επενδύσεις ώστε με την συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος μετασχηματισμός της τοπικής κοινωνίας (Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας ,2023)

Για την Περιφέρεια Ηπείρου η ανάπτυξη μιας στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης αφορά τους τομείς αιχμής αυτής. Τα αναπτυξιακά προγράμματα επηρέασαν θετικά διάφορους τομείς αιχμής. Η Εγνατία Οδός και η Ιόνιος (η κατασκευή των οποίων απορρόφησε ευρωπαϊκά κονδύλια) έβγαλαν την Ήπειρο από την απομόνωση. Παράλληλα μείωσαν το κόστος μεταφοράς των προϊόντων από και προς την Ήπειρο και βοήθησαν στην ανάπτυξη επιχειρήσεων κατά μήκος αυτών. Συντείνουν επίσης στην διευκόλυνση της διαπεριφερειακής και διακρατικής κινητικότητας με προορισμό την Ήπειρο και τα Ιόνια Νησιά. Ο νέος Λιμένας Ηγουμενίτσας κατέστησε την Ήπειρο εμπορική και επιβατική πύλη στην Αδριατική. Η υπόγεια Ζεύξη Ακτίου-Πρέβεζας αύξησε τον τουρισμό στην παράκτια ζώνη της Ηπείρου. Οι μονάδες ταφής και επεξεργασίας στερεών και υγρών αποβλήτων που δημιουργήθηκαν συνέβαλαν στην προστασία του περιβάλλοντος. Οι εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης των Αρχαιολογικών Χώρων και θεάτρων συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στον τουρισμό. Ειδικότερα η

Περιφέρεια Ηπείρου διαθέτει εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (καθαρές ακτές, περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους, αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση κλπ) για την ανάδειξη τους σε κύρια εστία ανάπτυξης. Ο δυναμισμός του κλάδου του τουρισμού σκιαγραφείται από τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις που αναπτύσσονται τόσο στην παράκτια ζώνη όσο και στην ενδοχώρα και στις ορεινές περιοχές. Η Περιφέρεια Ηπείρου αποτελεί μια από τις σημαντικότερες περιφέρειες της χώρας στην παραγωγή ερευνητικής δραστηριότητας τόσο από το Πανεπιστήμιο όσο και από την ύπαρξη ερευνητικών υποδομών. Η συμμετοχή τους σε προγράμματα στον χώρο του πρωτογενή τομέα και του περιβάλλοντος προσφέρει χώρο συνεργασίας σε βασικούς άξονες προτεραιότητας για την βιώσιμη ανάπτυξη της Ηπείρου.

Μέσω των αναπτυξιακών προγραμμάτων έχουν ενισχυθεί οι κλάδοι της αγροδιατροφής (πρωτογενής τομέας, μεταποίηση, γαστρονομία) δημιουργήθηκαν σύγχρονες μονάδες εκτροφής πιστοποιημένων μεθόδων παραγωγής στην κτηνοτροφία, νέες ή και βιολογικές καλλιέργειες, παραγωγή νέων καινοτόμων προϊόντων στον τομέα των τροφίμων, ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων για την εσωτερική και διεθνή αγορά. Το Ινστιτούτο Γάλακτος Ιωαννίνων με αντικείμενο την έρευνα κάθε θέματος σε σχέση με το γάλα και τα προϊόντα γάλακτος με το ερευνητικό, εκπαιδευτικό και ενημερωτικό του έργο έχει ουσιαστική προσφορά στην Ελληνική γαλακτοκομία και παραδοσιακή τυροκομία.

Τα αναπτυξιακά προγράμματα στην Ήπειρο βοήθησαν στην ανάπτυξη των απαραίτητων δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, στην αναβάθμιση δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων με σκοπό την εξοικονόμηση ενέργειας.

Συνολικά τα αναπτυξιακά προγράμματα έχουν επιφέρει θετικές αλλαγές στην Ήπειρο, ενισχύοντας τους τομείς αιχμής και συμβάλλοντας στην βελτίωση της ποιότητας ζωής και των ευκαιριών για τους κατοίκους της περιοχής. Αξίζει να σημειωθεί ότι η οικονομία μιας περιοχής είναι συνήθως πολυδιάσπαρτη και ποικίλη και οι παραπάνω τομείς αντικατοπτρίζουν μόνο κάποιες από τις κύριες πτυχές της οικονομίας της Ηπείρου.

3.8 Προτάσεις για βελτιστοποίηση της απόδοσης των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου

Η Ελλάδα βίωσε τη δεκαετία 2010-2020 μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές κρίσεις στη νεότερη ιστορία της. Για την σύνταξη των προτάσεων για την βελτιστοποίηση της απόδοσης των αναπτυξιακών προγραμμάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου , απαιτούνται :

Πρώτον μελέτη βάσει στοιχείων εάν τα Αναπτυξιακά Προγράμματα βοήθησαν και κατά πόσο θετικά, ουδέτερα ή αρνητικά την δύσκολη περίοδο των κρίσεων της δεκαετίας 2010-2020 την Περιφέρεια Ηπείρου.

Δεύτερον ποιό είναι το αναπτυξιακό πρόγραμμα και οι στόχοι για τα έτη 2021-2027 έτσι ώστε με βάση το νέο πρόγραμμα θα προκύψουν και βελτιωμένες προτάσεις και για τα αναπτυξιακά έργα που πάντα βαδίζουν παράλληλα.

Μελέτη –Η αναπτυξιακή εικόνα των Ελληνικών Περιφερειών

«1.Πληθυσμός περίοδος 2011-2021 Ήπειρος: -4,5%, Σύνολο Χώρας:-4,0%

2.Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και Εισόδημα στην

Ήπειρο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν το 2011 4.548,25 (εκατ. € τρέχουσες τιμές)

Ήπειρο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν το 2020 3.715,50 (εκατ. € τρέχουσες τιμές)

Μεταβολή:-18,3%

Το διαθέσιμο εισόδημα είναι το εισόδημα που έχουν τα άτομα στη διάθεσή τους και μπορούν είτε να το καταναλώσουν είτε να το αποταμιεύσουν.

Ήπειρος ανά κάτοικο :11.100 ευρώ , σε Ελλάδα: 12.700 ευρώ και ΕΕ 27: 20.100 ευρώ.

3.Επενδύσεις και Εξαγωγές (Μεταβολή δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων (2011-2019) κατά περιφέρεια)

Ήπειρος :-34,8% Ελλάδα: -30,3%

Μεταβολή εξαγωγών ανά Περιφέρεια άνευ πετρελαιοειδών Ήπειρος:6,3%, Ελλάδα: 5,2%.

Οι ιδιωτικές και οι δημόσιες επενδύσεις μειώθηκαν δραματικά την τελευταία δεκαετία τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και περιφερειακό επίπεδο.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ οι επενδύσεις στην Πελοπόννησο και στην Στερεά Ελλάδα από 2011 μέχρι το 2019 σημείωσαν πτώση άνω του 40%. Αποκαρδιωτική είναι η εικόνα στις υπόλοιπες περιφέρειες η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας όπου οι επενδύσεις σημείωσαν πτώση περίπου 10%. Σχετικά με την εξαγωγική δραστηριότητα μεταξύ 2015 και 2019 οι εξαγωγές δείχνουν να έχουν εισέλθει σε φάση ανάκαμψης για πέντε περιφέρειες (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρος, Θεσσαλία και Ελλάδα οι υπόλοιπες έχουν αρνητικό πρόσημο (από -2,7% μέχρι 33,2%).

4.Απορρόφηση Κεφαλαίων ΕΣΠΑ και Ανταγωνιστικότητα

Ήπειρος :71% στις λοιπές Περιφέρειες το ποσοστό κυμαίνεται από 89% έως 51% Εδαφικής Συνεργασίας:51%.

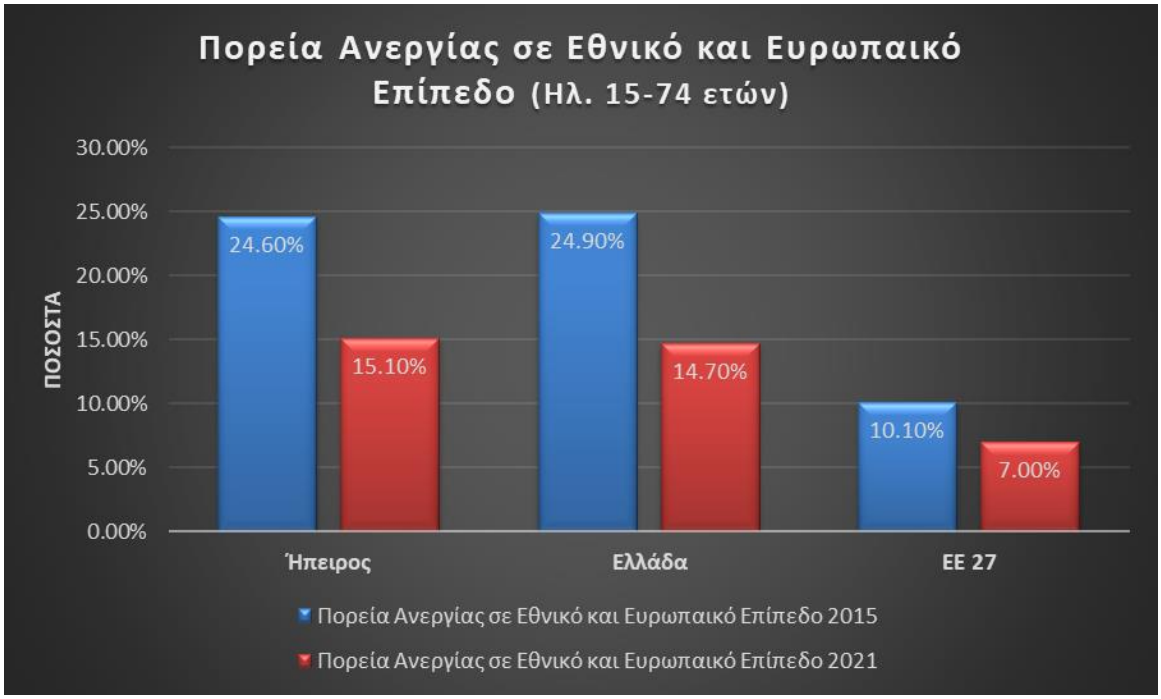
Απορρόφηση κεφαλαίων ΕΣΠΑ την 31/12/2021 (στοιχεία 05/2022) Ήπειρος 251 εκ€.

5.Ανεργία , φτώχεια και εξειδίκευση

Εικόνα 39: Εξέλιξη Ανεργίας σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό Επίπεδο

	2015	2021	Μεταβολή 2015-2021
Ήπειρος	24,60%	15,10%	-9,50%
Ελλάδα	24,90%	14,70%	-10,20%
ΕΕ 27	10,10%	7,00%	-3,10%

Αφορά ηλικίες 15-74 ετών

Εξέλιξη του ποσοστού πληθυσμού που κινδυνεύει με φτώχεια στις Ελληνικές Περιφέρειες (2018-2020)

Ήπειρος : 17,4% , Ελλάδα:17,7% χαμηλό ποσοστό με κίνδυνο φτώχειας, καλύτερη εικόνα έχουν τα Ιόνια Νησιά, η Αττική, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη.

6.Οι νέες προκλήσεις και ευκαιρίες για τις Περιφέρειες.

Από τον Φεβρουάριο του 2020 η Ελλάδα και ο κόσμος εισήλθαν σε μια νέα πραγματικότητα, αυτή της πανδημίας κορωνοϊού. Λίγο αργότερα μετά από 2 χρόνια η πανδημία φθίνει, το ΑΕΠ και ο τουρισμός ανακάμπτουν, ενώ η χώρα έχει στη διάθεσή της πληθώρα χρηματοδοτικών εργαλείων της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027. (Παρατηρητήριο Ελληνικών Περιφερειών, 2023)»

Δείκτες Περιφέρειας

Εικόνα 40: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Ηπείρου

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013-2018
Θεσπρωτία	12 849	12 863	12 122	11 685	12 027	12 351	-4%
Πρέβεζα	11 746	12 226	12 182	11 789	11 768	11 859	1%
Ιωαννίνων	11 646	11 372	11 417	11 624	11 559	11 684	0%
Άρτας	11 600	11 410	11 270	11 181	11 129	11 530	-1%
Ήπειρος	11 812	11 723	11 614	11 574	11 576	11 775	0%

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία Insete Intelligence

Εικόνα 41:ΑΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου σε εκατ.€

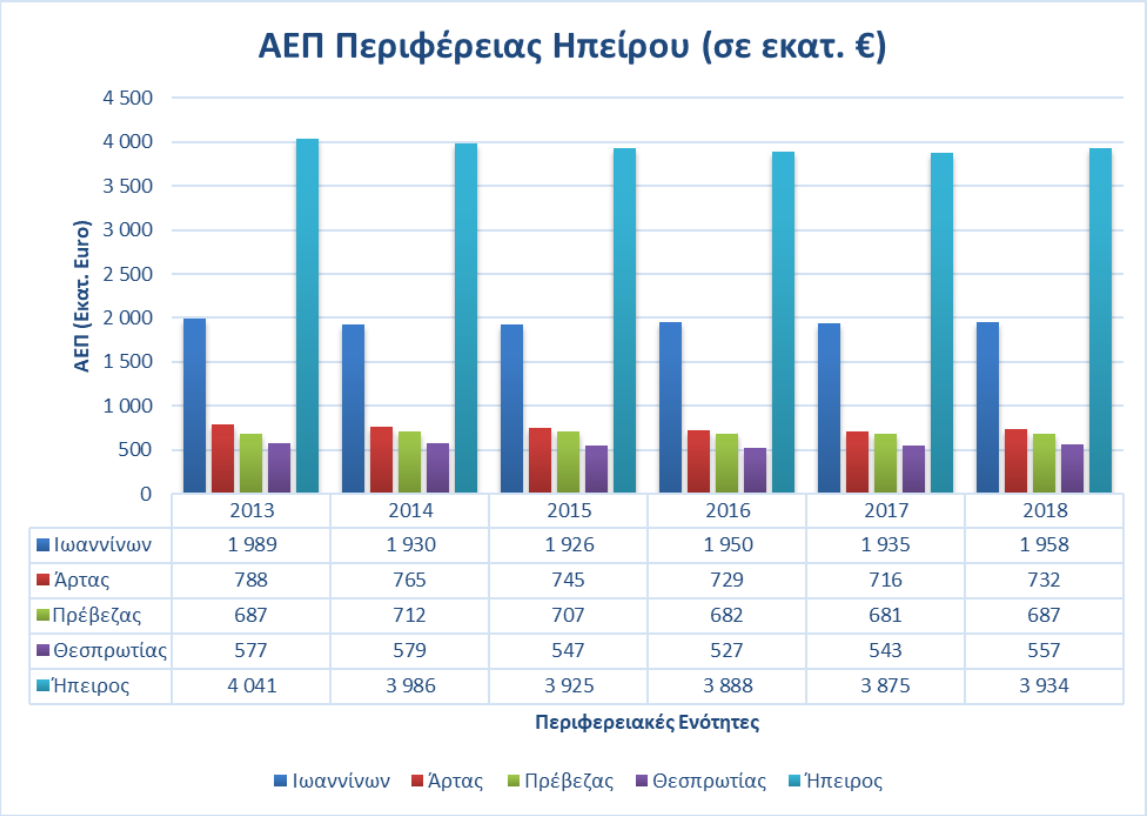
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013-2018
Ιωαννίνων	1 989	1 930	1 926	1 950	1 935	1 958	-2%
Άρτας	788	765	745	729	716	732	-7%
Πρέβεζας	687	712	707	682	681	687	0%
Θεσπρωτίας	577	579	547	527	543	557	-3%
Ήπειρος	4 041	3 987	3 925	3 889	3 875	3 933	-3%

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ- Επεξεργασία Insete Intelligence

Εικόνα 42:Εξωτερικό Εμπόριο Περιφέρεια Ηπείρου

Ποσό σε εκατ.€	2013	2014	2015	2016	2017
Εξαγωγές	193.4	209.4	316	263.9	270.3
Εισαγωγές	223.7	207.4	198.8	235.5	289.2
Εμπορικό Ισοζύγιο	-30.3	2	117.8	28.4	-18.8
Εξαγωγές/Εισαγωγές	86.50%	101.00%	159.40%	112.10%	93.50%

Πηγή: www.epiruspost.gr

Εικόνα 43:Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Κατά Κλάδο

Παραγωγικοί Κλάδοι

ΓΕΩΡΓΙΑ-ΔΑΣΟΚΟΜΕΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ

Σε εκατ. €	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Άρτα	88	93	89	97	100	102	90	85	82	91	92
Πρέβεζα	78	71	70	63	84	91	77	85	81	86	86
Θεσπρωτία	61	46	44	41	47	49	43	53	54	53	53
Ιωάννινα	93	88	103	107	97	100	94	98	100	104	104
Ήπειρος	319	297	307	307	328	343	304	321	317	334	335

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ

ΟΡΥΧΕΙΑ, ΛΑΤΟΜΕΙΑ,ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ,ΠΑΡ.ΗΛΕΚΤ.ΡΕΥΜ.ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ

Σε εκατ. €	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Άρτα	104	88	99	108	96	98	106	90	98	97	91
Πρέβεζα	54	54	52	48	48	49	48	47	47	47	47
Θεσπρωτία	32	31	29	26	28	26	27	28	27	28	29
Ιωάννινα	257	245	227	221	212	220	226	221	222	229	226
Ήπειρος	447	417	408	403	403	331	393	408	386	394	401

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ

Εικόνα 43:Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Κατά Κλάδο

Παραγωγικοί Κλάδοι

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Σε εκατ. €	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Άρτα	62	48	44	45	27	21	14	15	22	21	22
Πρέβεζα	52	41	34	44	41	37	31	20	18	15	19
Θεσπρωτία	45	31	30	37	30	24	21	14	15	19	18
Ιωάννινα	139	124	105	125	77	75	87	48	47	55	55
Ήπειρος	297	245	212	252	174	157	154	97	102	111	114

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ

Εικόνα 43:Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Κατά Κλάδο

Παραγωγικοί Κλάδοι

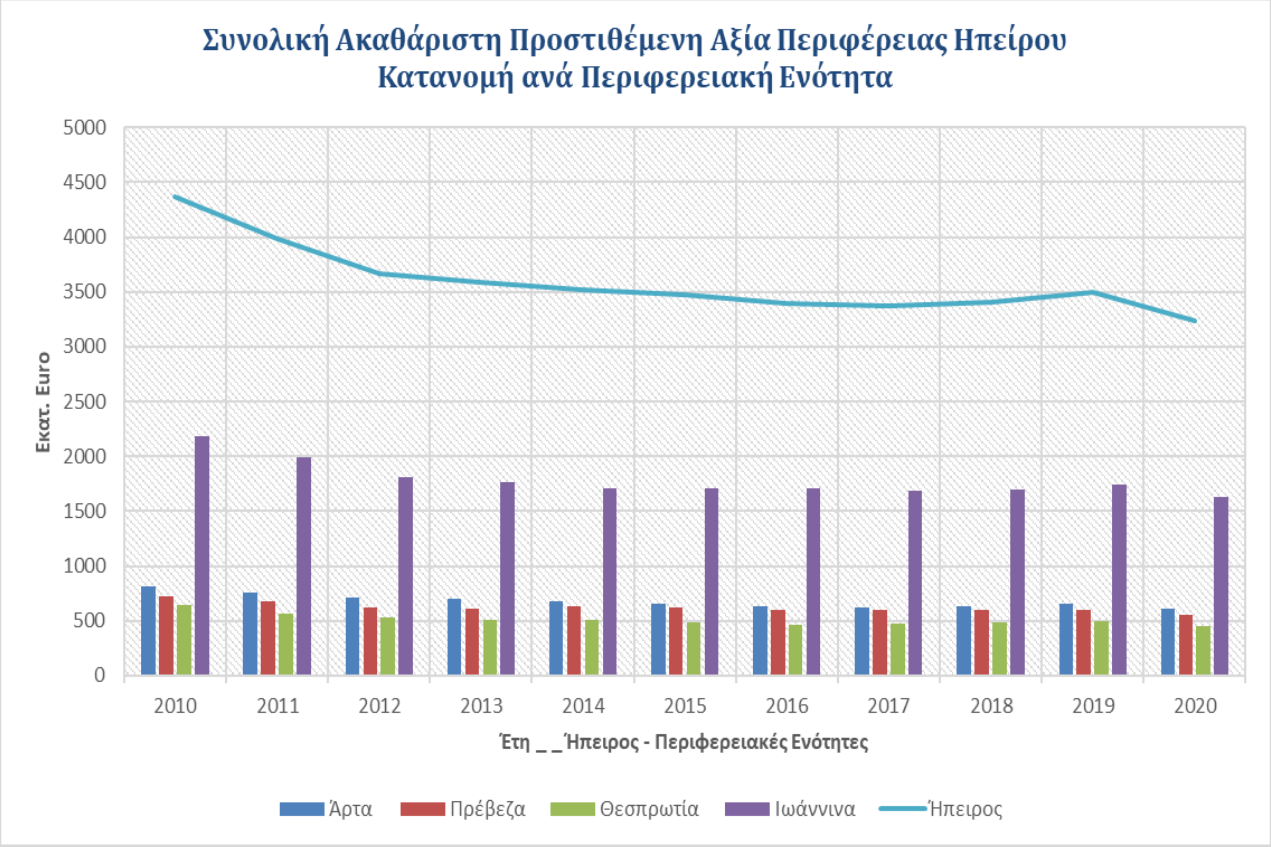
ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΗΠΕΙΡΟΥ σε εκ. €	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Επαγγελματικές Επιστημονικές Τεχνικές δραστηρ.	145	98	88	91	104	87	100	100	90	101	88
Χονδρικό-Λιαν. Εμπόριο Επισκευή Μηχ/των Οχήματων	1078	915	811	807	822	803	769	794	823	842	666
Λ/σμος νερού, επεξ. Λυμάτων Διαχείριση αποβλήτων	315	306	286	264	260	277	270	274	275	268	270
Διαχείριση ακιν. Περιουσίας	649	624	639	586	564	544	521	507	499	515	456
Δημόσια Διοίκηση και άμυνα, Υποχρ. Κοιν. Ασφαλ. Εκπαίδευση, Ανθρ. Υγεία Κοινωνική Μέριμνα	1134	1110	983	912	909	891	863	879	895	896	922
Ενημέρωση και Επικοινωνία	59	53	50	46	41	40	41	43	43	45	47
Χρηματοπ.Ασφ. Δραστηρ.	137	117	68	86	103	114	132	137	124	115	108
Τέχνη Διασκέδαση	97	111	98	94	92	99	104	113	123	136	103
Συνολικά	293	281	216	226	236	258	282	298	290	296	258

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ

Εικόνα 44: Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

ΣΕ ΕΚΑΤ. €	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Άρτα	819	753	711	699	675	659	637	624	635	656	614
Πρέβεζα	719	678	616	609	629	625	595	593	594	603	548
Θεσπρωτία	644	566	531	512	512	484	460	474	483	493	447
Ιωάννινα	2181	1989	1806	1765	1703	1704	1703	1686	1699	1743	1624
Ήπειρος	4363	3986	3664	3585	3519	3471	3395	3377	3411	3495	3233

Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ

Εικόνα 45: Συμμετοχή % στην Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Άρτα	18,77	18,89	19,41	19,5	19,18	18,99	18,76	18,48	18,62	18,77	18,99
Πρέβεζα	16,48	17,01	16,81	16,99	17,87	18,01	17,53	17,56	17,47	17,25	16,95
Θεσπρωτία	14,76	14,2	14,49	14,28	14,55	13,94	13,55	14,04	14,16	14,11	13,83
Ιωάννινα	49,99	49,9	49,29	49,23	48,4	49,09	50,16	49,93	49,8	49,87	50,23
Ήπειρος	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Στην Περιφέρεια Ηπείρου και συγκεκριμένα στην ΠΕ Ιωαννίνων και Άρτας παράγουν από συστηματικές εκτροφές κάτι παραπάνω από το μισό κρέας κοτόπουλου που παράγεται σε όλη τη χώρα.

Το ποσοστό που κατέχει η ΠΕ Ιωαννίνων ανέρχεται στο 43,6% και βρίσκεται στην πρώτη θέση της σχετικής εικόνας ενώ η ΠΕ Άρτας με το 9,3% της συνολικής παραγωγής βρίσκεται στην τέταρτη θέση. Επίσης έχει αναπτυγμένη και αυγοπαραγωγής πτηνοτροφία.

- Πτηνοτροφεία που καλύπτουν πολλές χιλιάδες τετραγωνικών μέτρων.
- Εκκολαπτήρια νεοσσών
- Εργοστάσια παραγωγής ζωοτροφών
- Πτηνοσφαγεία σφαγής πουλερικών και μονάδες παραγωγής αυγών.
- Εργοστάσια επεξεργασίας υποπροϊόντων καθώς και παρασκευής ετοίμων προψημένων προϊόντων από κοτόπουλο.
- Στα Ιωάννινα, Άρτα και Θεσπρωτία είναι ανεπτυγμένη η κτηνοτροφία (αιγοπρόβατα) παράγεται γάλα, κρέας και όλων των ειδών τυριά και λοιπά προϊόντα με πρώτη ύλη το γάλα. Στην Πρέβεζα έχει αιγοπρόβατα , αγελάδες για γάλα και προϊόντα αυτού τυριά κλπ. Στην περιοχή της Φιλιππιάδας είναι ανεπτυγμένη σε μεγάλο βαθμό η εκτροφή χοίρων.

Εικόνα 46: κατά κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας Ηπείρου

Η μέση τιμή των εισοδημάτων της περιόδου (2013-2018) έτη 6 είναι για:		
Θεσπρωτία:	12.316	$1^{η}$ θέση
Πρέβεζα:	11.928	$2^{η}$ θέση
Ιωαννίνων:	11.550	$3^{η}$ θέση
Άρτας:	11.353	$4^{η}$ θέση
Ηπείρου:	11.787	

Από την εικόνα συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία προκύπτει Μέση τιμή των ποσοστών για την περίοδο (2010-2020) έτη 11 είναι για:	
Θεσπρωτία:	14,17%
Πρέβεζα:	17,26%
Ιωαννίνων	49,63%
Άρτας:	18,94%
Ηπείρου:	100,00%

Εικόνα 46: κατά κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας Ηπείρου

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Ιωαννίνων.:	49,63%
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Θεσπρωτίας Πρέβεζας και Άρτας:	50,37%
Ηπείρου:	100.00%

Πίνακας ΑΕΠ Περιφερειακών Ενοτήτων και Περιφέρειας σε εκατ. €		
Ιωαννίνων:	1948	49,42%
Άρτας:	746	18,92%
Πρέβεζας:	693	17,58%
Θεσπρωτίας:	555	14,08%
Ήπειρος:	3942	100,00%

Συμπέρασμα

Η ΠΕ Ιωαννίνων κατέχει το 49,63% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της Περιφέρειας. Στο ΑΕΠ των ΠΕ το 49,42% και στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ η ΠΕ Ιωαννίνων κατέχει την 3^{η} θέση.

Μεταβολή της παραγωγικότητας σε βασικούς κλάδους της Οικονομίας (2008-2018)

Πηγή:EUROSTAT (επεξεργασία ΓΣΕΕ)

Για το σύνολο της οικονομίας της χώρας η μείωση της παραγωγικότητας κατά την περίοδο 2008 -2018 εκτιμάται -15,89% (χωρίς τον κλάδο διαχείρισης ακίνητης περιουσίας).

Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας Ελλάδας

Κλάδοι με θετικό πρόσημο	Μεταβολή 2008-2018
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	29,56%
Βιομηχανία (πλην κατασκευών)	11,54%
Μεταποίηση	14,81%

Κατασκευές	19,06%
<u>Κλάδοι με αρνητικό πρόσημο</u>	
Υπηρεσίες	-23,13%
Εμπόριο, Μεταφορές, καταλύματα και εστίαση	-26,91%
Ενημέρωση Επικοινωνία	-41,39%
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	-13,39%
Επαγγελματικές Επιστημονικές Τεχνικές & Διοικητ. Δρασ.	-43,50%
Δημόσια Διοίκηση και άμυνα, Εκπαίδ., υγεία και κοιν. Μέριμνα	-9,34%
Τέχνες διασκέδαση και ψυχ., άλλες δραστ. Υπηρεσιών, οικιακό προσ.	-13,66%

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας κρίσης δεν παρατηρείται κάποια αναδιάρθρωση του παραγωγικού συστήματος.

Έγινε παράθεση των πιο πάνω οικονομικών στοιχείων που αφορά την χώρα αλλά και η Ήπειρος ανήκει στην χώρα και τα δυσμενή αυτά αποτελέσματα την επηρέασαν και την επιβάρυναν στην μικρή αναλογία της. Άλλωστε είναι από τους πιο χρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν αλήθειες και προβληματισμούς και σε οδηγούν στην λήψη μέτρων για την επαναφορά της οικονομίας σε ανοδική τροχιά και την ανάπτυξη.

Η Ήπειρος είναι στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των 13 Περιφερειών της χώρας, όσον αφορά στον πίνακα Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας σε εκατ. ευρώ συμμετέχει με ποσ. 2,2% σε όλη την περίοδο 2012-2019 του πίνακα. Στην πρώτη θέση είναι η Π. Αττικής με 47,7% η Κεντρική Μακεδονία με 13,7%, η Κρήτη με 5%, η Θεσσαλία με 5,1%, η Στερεά Ελλάδα με 4,7%, η Πελοπόννησος 4,5%, η Δυτική Ελλάδα 4,4%. Ακολουθούν Νότιο Αιγαίο 3,5%, Ανατολική Μακεδονία 3,8%. Στο τέλος του πίνακα βρίσκονται η Ήπειρος με 2,2%, η Δυτική Μακεδονία με 2,1%, τα Ιόνια Νησιά 1,8% και το Βόρειο Αιγαίο με 1,4%.

Συμπέρασμα για να επιτευχθεί η επιθυμητή σύγκλιση των Περιφερειών θα πρέπει οι Περιφέρειες που υστερούν να βοηθηθούν μέσω των αναπτυξιακών προγραμμάτων εκτός των γενικών προγραμμάτων που γίνονται στην χώρα για υποδομές και τόσα άλλα προγράμματα, να ενισχυθούν στους τομείς που πλεονεκτούν σε συγκριτικά προτερήματα έτσι ώστε να έχουμε μεγιστοποίηση του αποτελέσματος.

Ο ΟΟΣΑ παρουσιάζει τέσσερα είδη περιφερειών στην Ελλάδα καθένα με συγκεκριμένα δυνατά και αδύνατα σημεία που χρειάζονται διαφορετικές απαντήσεις πολιτικής. Υπάρχουν :

- «Μητροπολιτικές περιοχές με ανεπτυγμένες δυνατότητες έρευνας και τεχνολογίας και με προοπτικές περαιτέρω επέκτασης προς Βιομηχανίες και Υπηρεσίες έντασης γνώσης. (Αττική, Κεντρική Μακεδονία)
- Περιφέρειες με μεταποιητική βάση, οι οποίες συγκεντρώνουν παραδοσιακούς βιομηχανικούς τομείς με χαμηλό επίπεδο δυνατοτήτων καινοτομίας (Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα)
- Αγροτικές Περιφέρειες με τοπικές υπηρεσίες και πρωτογενείς δραστηριότητες, καθώς και δυνατότητες καινοτομίας στον τομέα γεωργικών προϊόντων διατροφής, ο οποίος επίσης συνδέεται με τον τουρισμό (Ήπειρος, Πελοπόννησος, Θεσσαλία και Δυτική Ελλάδα)
- Νησιωτικές περιφέρειες με δυνατά σημεία στον ποιοτικό τουρισμό και εξειδικευμένα γεωργικά προϊόντα (Κρήτη, Ιόνια Νησιά, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο).» (ΣΕΓΜ,2020)

Η εξισορρόπηση και εκτεταμένη ανάπτυξη όλων των Ελληνικών Περιφερειών είναι απαραίτητη.

Οι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία ανάπτυξης: εκφράζουν ποσοστό μεγαλύτερο από το 80% των Ελληνικών Δημόσιων Επενδύσεων και εκτιμάται ότι μεταξύ του 2009 και του 2018 κάθε ευρώ των Διαρθρωτικών Ταμείων στην Ελλάδα παρήγαγε επι πλέον 64 λεπτά του ΑΕΠ. (ΣΕΓΜ, 2020)

Την δύσκολη περίοδο της τελευταίας δεκαετίας που επικρατούσε βαθειά κρίση σε όλους τους τομείς η Ευρωπαϊκή Ένωση βοήθησε την χώρα μας που τυγχάνουμε μέλος της

με τα αναπτυξιακά προγράμματα να αποφύγουμε τα χειρότερα συγκράτησε την μεγάλη οικονομική καθίζηση και με την βοήθειά της σε συνδιασμό με τις παρεμβάσεις δημοσιονομικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της κρίσης σιγά σιγά άρχισε η ανάκαμψη, η σταθερότητα και η πρόοδος με πορεία ανάπτυξης της οικονομίας.

Πορεία ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές σε εκατ. ευρώ

ΑΕΠ σε εκατ. €

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
224.124	203.308	188.381	179.884	177.235	176.369	174.494	176.903	179.558

2019	2020	2021	2022
183.347	165.016	181.5	206.62

Η Ήπειρος είναι στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης των Ελληνικών Περιφερειών, επίσης η Ήπειρος βρίσκεται επί σειρά ετών στις τελευταίες θέσεις των Περιφερειών της Ε.Ε.

Τα προηγούμενα όπως και τα τωρινά χρόνια είχε πρόβλημα μετανάστευσης ενεργού πληθυσμού στο Εξωτερικό και στην ενδοχώρα στα μεγάλα αστικά κέντρα. Η Ήπειρος ήταν απομονωμένη . Η κατασκευή της Εγνατίας οδού και της Ιόνιας έλυσαν πολλά προβλήματα άρχισε η ανάπτυξη της Οικονομίας (τουρισμός, Βιομηχανία, Εμπόριο, Υπηρεσίες). Έγιναν πολλά έργα υποδομής, Νοσοκομεία, Πανεπιστήμιο κλπ. Δυστυχώς τα παλαιότερα χρόνια έγιναν λάθη πολιτικής άφησαν πληθυσμό να μεταναστεύσει αντί να δημιουργήσουν κέντρα ανάπτυξης σε κάθε παλαιά επαρχία ιδρύοντας επιχειρήσεις που μπορούσαν να επιβιώσουν σε τομείς που η Ήπειρος έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα. Ο τόπος ερήμωσε και τώρα ο πληθυσμός συγκεντρώθηκε σε μεγάλες πόλεις των επιμέρους ΠΕ Ιωάννινα, Άρτα, Πρέβεζα, Ηγουμενίτσα, αφήνοντας κάθε παραγωγική δραστηριότητα. Τελευταία υπάρχουν προβλήματα και στην κτηνοτροφία. Καταλήγοντας η εύρεση απασχόλησης είναι δύσκολη λειτουργούν ορισμένες μονάδες σε όλους τους τομείς αλλά ο πληθυσμός των πόλεων είναι μεγάλος και οι θέσεις εργασίας είναι δύσκολες.

Τα Ευρωπαϊκά προγράμματα είναι απαραίτητα, χρήσιμα, δημιουργούν προστιθέμενη αξία και γενικά συμβάλλουν στην Οικονομική Ανάπτυξη και στην βελτίωση της Ευημερίας των Πολιτών της Περιφέρειας.

Το πρόβλημα είναι τα προγράμματα αυτά τι στόχους έχουν και ποια προγράμματα ταιριάζουν στις ανάγκες της περιοχής και τις δυνατότητες που έχει η κάθε περιοχή να αναπτύξει τους τομείς δραστηριότητας που επιδιώκει πχ επειδή την τελευταία δεκαετία υπήρξε ισχυρή αποεπένδυση στην Ελληνική Οικονομία κρίνεται ότι είναι σημαντικός ο προσανατολισμός των Επενδύσεων σε δραστηριότητες υψηλότερου τεχνολογικού επιπέδου και έντασης γνώσης. Ο κλάδος αυτός απαιτεί μεγάλες επενδύσεις αλλά και σταθερό και υγιές μακροοικονομικό περιβάλλον, σταθερή φορολογική νομοθεσία και ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου που θα βοηθήσει για την καινοτομία, την τεχνολογική ανάπτυξη και την μακροχρόνια μεγέθυνση.

Τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες η Ήπειρος να μετατραπεί στη Silicon Valley της Ελλάδας, καθώς έχει καταφέρει να προσελκύσει πληθώρα κραταιών εταιρειών τεχνολογίας και παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, αλλά και startups οι οποίες αναζητούν εξειδικευμένο προσωπικό. Μικρές startup μετατρέπονται σε διεθνείς προμηθευτές λογισμικών, ενώ πολυεθνικές γίγαντες βρίσκουν ταλέντα και συνεργασίες ανάπτυξης.(Φωκιανός,2023)

Μέσω των Προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2007-2013 και ΕΣΠΑ 2014-2020 υλοποιήθηκαν πληθώρα προγραμμάτων, η εξέταση των στοιχείων δείχνει ότι η Ελλάδα κατατάσσεται αρκετά υψηλά στην αξιοποίηση των πόρων και τα προγράμματα άμεσης χρηματοδότησης με βάση το ύψος χρηματοδότησης προς το Ακαθάριστο Εγχώριο Εισόδημα κάθε χώρας. Ωστόσο, το μερίδιο των ιδιωτικών επιχειρήσεων είναι σχετικά χαμηλό στην Ελλάδα, ενώ παρατηρείται και υψηλή συγκέντρωση των χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Αττικής.

Στην Περιφέρεια Ηπείρου αναπτύχθηκαν οι παραγωγικοί κλάδοι δραστηριοτήτων, παρατέθηκαν πίνακες, δείκτες κλπ.

Σκοπός είναι τι είδους προγράμματα θα μπορούσαν να βοηθήσουν την τοπική κοινωνία της Περιφέρειας και ειδικότερα των επιχειρήσεων. Είναι ανάγκη να στηριχθούν

οι επιχειρήσεις διότι οι βιώσιμες επιχειρήσεις παράγουν έργο, συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οικονομίας, βοηθούν την απασχόληση με αποτέλεσμα να μειώνεται η ανεργία, συμβάλλουν στο Εμπορικό Ισοζύγιο να αποκτήσει στην περίπτωση μας θετικό πρόσημο με τις εξαγωγές αποδίδουν τους Φόρους που τους αναλογεί στο Κράτος. Εάν σταματήσουν να επιχειρούν οι επιχειρήσεις και κλείσουν θα υπάρξουν προβλήματα ανεργίας και επιβίωσης.

Στην περίπτωση της Περιφέρειας Ηπείρου οι προτάσεις σε προγράμματα του κ. Πισσαρίδη είναι προτιμητέες όπως:

- «Προγράμματα ενίσχυσης μικρομεσαίων επιχειρήσεων κυρίως στην κατεύθυνση της πρόσβασής τους σε χρηματοδότηση για επενδύσεις που αφορούν ψηφιακή αναβάθμιση, καινοτομία ή εξωστρέφεια ή που να προάγουν την κοινωνική συνοχή ή την προστασία του περιβάλλοντος.
- Προγράμματα ενίσχυσης της ποιότητας των υπηρεσιών στον τουρισμό μέσα από προγράμματα ενίσχυσης των βασικών υποδομών και της ψηφιοποίησης υπηρεσιών, της εκπαίδευσης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού και της διεθνούς εικόνας και αναγνωρισιμότητας, έμφαση στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.
- Μεγέθυνση και εκσυγχρονισμός των εκμεταλλεύσεων στον αγροτοδιατροφικό τομέα, κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, ενίσχυση της συμβολής της τεχνολογίας και της έρευνας και αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων.
- Ανθρώπινο Κεφάλαιο. Νέα προγράμματα και δομές κατάρτισης εργαζομένων ανέργων.

  Διευκόλυνση της πληρέστερης ένταξης των γυναικών στην αγορά εργασίας.
- Δημόσιος τομέας και Διοίκησης,

  Επιτάχυνση της ψηφιοποίησης υπηρεσιών του Δημοσίου τομέα, ενίσχυση πρωτοβάθμιας βαθμίδας υγείας και νοσοκομειακών μονάδων με ισχυρό ρόλο σε συστήματα παρακολούθησης».

  Με το νέο ΕΣΠΑ 2021-2027 θα υπάρξουν πολλά προγράμματα αναπτυξιακά και ίσως στηρίχθηκαν σε νέα δεδομένα, νέες ανάγκες και εμπειρίες του παρελθόντος.
- Προκύπτει κάτι νέο, η χρήση συστημάτων δεικτών είναι αναγκαία και πλέον αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των χρηματοδοτούμενων αναπτυξιακών προγραμμάτων.

- Ο τρόπος σχεδιασμού και υλοποίησης αυτών των προγραμμάτων επηρεάζει σημαντικά το γίγνεσθαι της χώρας.
- Το Κράτος φροντίζει να εξορθολογικοποιηθεί η χρήση των διαθέσιμων πόρων. Πρέπει να υπάρχει η ολοκληρωμένη ένταξη του σχεδιασμού, της παρακολούθησης και της αξιοποίησης των αναπτυξιακών προγραμμάτων σε συνδυασμό μέσω, των συστημάτων των δεικτών.

Με τα νέα συστήματα ευελπιστούν μια ώθηση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για τα ζητήματα αυτά. Πολύ δύσκολη προσπάθεια, αλλά αν πετύχει τα αποτελέσματα θα είναι θεαματικά θα προκύψουν έργα αρτιότερα, ποιοτικά, θα έχουμε μεγιστοποίηση του αποτελέσματος και ελαχιστοποίηση του κόστους, θα εκλείψουν οι μεγάλες καθυστερήσεις κλπ διότι κάποια ομάδα θα αναλάβει ένα έργο από την αρχή, μέχρι το τέλος, θα ακολουθεί το πρόγραμμα υλοποίησης του έργου κατά γράμμα, ακολουθώντας τις προδιαγραφές με στόχο το έργο να περατωθεί στον προϋπολογισμένο χρόνο, το έργο να τηρεί τις προδιαγραφές του, να έχουμε ένα άριστο έργο από πλευράς κατασκευής και απόδοσης και το κυριότερο το τελικό κόστος να πλησιάσει το προϋπολογισμένο χωρίς αποκλίσεις και αναθεωρήσεις.

3.9 Θεωρίες Περιφερειακής Ανάπτυξης

Η ιστορική διαδρομή της Περιφερειακής Ανάπτυξης εντοπίζεται κυρίως στις παραμέτρους και διαστάσεις της οικονομικής μεγέθυνσης. Ιστορικά η Περιφερειακή Ανάπτυξη ασχολήθηκε με μια σειρά ζητημάτων που ξέφευγαν από το στενό πλαίσιο της οικονομικής μεγέθυνσης (π.χ. πιο πρόσφατα: οικολογία, κοινωνικό κεφάλαιο, εκπαίδευση, πολιτική συμμετοχή). Η σταδιακή διεύρυνση βασίζεται κυρίως στην εξέταση των περιφερειακών ανισοτήτων, καθώς διαπιστώθηκε πως η οικονομική δραστηριότητα αποτελεί μόνο ένα μέρος της. Αυτό με τη σειρά του καθόρισε το πλαίσιο ανάλυσης των βασικών θεωριών της περιφερειακής ανάπτυξης, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται προσεγγίσεις που εστιάζουν αποκλειστικά στην οικονομική σφαίρα της τοπικής δραστηριότητας αλλά και θεωρίες οι οποίες εξετάζουν την περιφερειακή ανάπτυξη με ένα περισσότερο διευρυμένο τρόπο.

Νεοκλασική Θεωρία

Η νεοκλασική θεωρία αναλύει την περιφερειακή ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την σύγκλιση των περιφερειών μιας χώρας ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση ορισμένες αρχές, παραμέτρους, στόχους και θεωρίες.

Σύμφωνα με την νεοκλασική θεωρία, η περιφερειακή ανάπτυξη και η ανταγωνιστικότητα εξαρτώνται κυρίως από την αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς και τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και τεχνολογία. Βασικές αρχές της θεωρίας είναι οι ελεύθερες αγορές και ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης. (Martin και Sunley,1996). Η ευελιξία των παραγόντων παραγωγής (εργασία, κεφάλαιο, επιχειρηματικότητα) και αγοράς εργασίας και κεντρική σημασία της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, της ελεύθερης αγοράς και του κερδοσκοπικού σκοπού (Bilen,2007;Pike k.a., 2006)

Στόχος της νεοκλασικής θεωρίας είναι η οικονομική ανάπτυξη και δημιουργία πλούτου. Επίτευξη ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης και μείωση της ανεργίας και αύξηση του επιπέδου διαβίωσης.

Αναπτύσσεται με βάση το κεφάλαιο. Υπολογίζει ότι η ανάπτυξη των περιφερειών εξαρτάται από την επένδυση σε κεφάλαιο και την τεχνολογική πρόοδο. Επικεντρώνεται στην ανάπτυξη των ανθρώπινων δυνατοτήτων μέσω εκπαίδευσης, κατάρτισης και υγειονομικής περίθαλψης.

Όσον αφορά τη σύγκλιση υποστηριχτές της νεοκλασικής θεωρίας στηριζόμενοι στο μοντέλο Solow θεωρούν ότι επειδή το κεφάλαιο και η εργασία είναι κινητικοί παράγοντες, πλούσιες και φτωχές χώρες ή περιοχές σταδιακά θα συγκλίνουν. (Λιαργκόβας κ.α., 2023) Συντελεστές παραγωγής είναι η γη, η εργασία και το κεφάλαιο. Εκεί που υπάρχει προσφορά εργασίας και λίγο κεφάλαιο η αμοιβή της εργασίας είναι χαμηλή και η αντίστοιχη απόδοση του κεφαλαίου είναι μεγάλη λόγω μειουμένου κόστους εργασίας. Σε μια ελεύθερη αγορά λειτουργεί ο κανόνας της προσφοράς και ζήτησης. Υπό το πρίσμα της πλήρους κινητικότητας των συντελεστών παραγωγής χωρίς κόστος, της ανταγωνιστικής λειτουργίας των αγορών αριθμός εργαζομένων θα μετακομίσει προς τις Χώρες ή Περιφέρειες όπου η εργασία είναι σε στενότητα για να πετύχει υψηλότερες αμοιβές. Υπό την ίδια έννοια το κεφάλαιο θα μετακινηθεί από χώρες ή περιφέρειες που είναι σε αφθονία σε αντίστοιχες με στενότητα κεφαλαίου και στις οποίες οι αποδόσεις είναι υψηλές. Αυτό συνεχίζεται μέχρι να υπάρξει εξίσωση των αμοιβών εργασίας και του κεφαλαίου σε διαφορετικές περιοχές .(Λιαργκόβας κ.α., 2023)

Σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο έχει εφαρμοστεί τα τελευταία πενήντα χρόνια μείγμα περιφερειακών πολιτικών. Αποδείχθηκε ανίσχυρο να εξουδετερώσει χωρικά τον δυναμισμό της αγοράς. Δεν έχουν μεταβάλλει ιδιαίτερα το status quo της χωρικής κατανομής των δραστηριοτήτων και της ευημερίας στην Ε.Ε. (Πετράκος & Ψυχάρης 2004:150)

Νέα οικονομική Γεωγραφία

Θεωρία της νέας οικονομικής γεωγραφίας στηρίζεται στην πρωτοποριακή εργασία του (Krugman, 1991) ”Increasing returns and economic geography”

Η εργασία αναπτύσσει ένα απλό ενδεικτικό μοντέλο που έχει σχεδιαστεί για να ρίξει φως σε ένα από τα βασικά ερωτήματα της τοποθεσίας:

Γιατί και πότε η ανθρώπινη βιομηχανία συγκεντρώνεται σε λίγες περιοχές, αφήνοντας άλλες σχετικά μη ανεπτυγμένες.

Η γεωγραφική θέση συγκέντρωσης της μεταποίησης θα εξαρτηθεί από την μελέτη της αλληλεπίδρασης των οικονομιών κλίμακας με το κόστος μεταφοράς.

Υποστηρίζει ότι όταν το μεταφορικό κόστος είναι υψηλό οι επιχειρήσεις συνήθως εγκαθίστανται σε περιφερειακές αγορές. Οι περιοχές μπορούν να ενισχύσουν την ανάπτυξη τους μέσω των συγκεντρώσεων εταιρειών από τον ίδιο κλάδο που οδηγεί στην

δημιουργία «τοπικού brand» (Λιαργκόβας κ.α., 2023). Λειτουργούν ως μονοπώλια και οι ανισότητες περιορίζονται. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή οι περιοχές μπορούν να ενισχύσουν την ανάπτυξη τους συγκεντρώνοντας εταιρείες από τον ίδιο κλάδο (χωρικές οικονομίες, Localization). (Λιαργκόβας κ.α., 2023)

Όταν το μεταφορικό κόστος είναι χαμηλό οι επιχειρήσεις εγκαθίστανται σε μεγαλύτερες αγορές λόγω κάποιων πλεονεκτημάτων και οι ανισότητες αυξάνονται.(Davies et all,2002) Το μέγεθος της αγοράς λειτουργεί σωρευτικά. Οι μεγάλες αγορές δεν χαρακτηρίζονται μόνο από τον όγκο αλλά και από την ποικιλία των παραγομένων προϊόντων. Δημιουργείται ποικιλομορφία και διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού και της αγοράς. Ωστόσο αυτή η διαδικασία μπορεί να οδηγήσει στην απομόνωση ορισμένων περιοχών, ενισχύοντας έτσι τις αποκλίσεις, τις ανισότητες, διότι οι μεγάλες πόλεις τείνουν να συγκεντρώσουν δυσανάλογα τμήματα πληθυσμού και δραστηριοτήτων.

Στην θεωρία του Krugman προτείνονται πολιτικές που ενισχύουν την καινοτομία και την επαγγελματική συγκέντρωση. Η θεωρία του Krugman αν και εστιάζει στην καινοτομία και την συγκέντρωση δεν λαμβάνει πλήρως υπόψη τις κοινωνικές ανισότητες που μπορούν να προκύψουν από αυτήν την διαδικασία. Υπό το πρίσμα της νέας οικονομικής γεωγραφίας οι λιγότερες αναπτυγμένες χώρες / περιφέρειες χρειάζονται σημαντική υποστήριξη με την μορφή μεταφοράς πόρων από τις περισσότερες στις λιγότερες ανταγωνιστικές για να βελτιώσουν καταρχήν τις άυλες και υλικές υποδομές τους, ώστε τα οφέλη να αυξάνονται και να μοιράζονται με αμοιβαίο όφελος. (Τσιπούρη, (2010)

Συμπερασματικά κατά τη θεωρία του Krugman οι επαγγελματικές συγκεντρώσεις μπορούν να οδηγήσουν σε ανισότητες, καθώς οι περιοχές με καλύτερες συνθήκες για την καινοτομία είναι πιθανόν να επωφεληθούν περισσότερο.

Κριτική της πολιτικής οικονομίας

Η θεωρία του Κάρλ Μάρξ στο έργο του «Κεφάλαιο» (Das Kapital) που σχετίζεται με την σύγκλιση ή την απόκλιση των περιφερειών, είναι γνωστή ως θεωρία της ανάπτυξης του κεφαλαίου και της ανισότητας μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών σχέσεων (Martin και Sunley, 1998). Σύμφωνα με τον Μάρξ η καπιταλιστική οικονομία έχει την τάση να δημιουργεί ανισότητα μεταξύ των περιφερειών. Αυτό οφείλεται στην επέκταση του

κεφαλαίου, όπου οι περιοχές με περισσότερα κεφάλαια έχουν την τάση να επωφελούνται περισσότερο από τις ευκαιρίες της οικονομίας (Dawkins,2003). Ωστόσο ο Μάρξ δεν προέβλεψε μια απολύτως ομοιόμορφη σύγκλιση όλων των περιφερειών. Εξέτασε την τάση για τη δημιουργία πλούτου σε ορισμένες περιοχές ενώ άλλες περιοχές θα μπορούσαν να παραμείνουν σε κατάσταση φτώχειας ή εκμετάλλευσης. Ο Μάρξ εξηγεί πως οι δομές παραγωγής όπως οι ιδιοκτησίες παραγωγικών μέσων (γη, εργοστάσια, μέσα παραγωγής) και οι σχέσεις παραγωγής όπως οι σχέσεις εργατικής εκμετάλλευσης συμβάλλουν στη διαμόρφωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Επιπλέον οι περιφερειακές ανισότητες συνδέονται ,με την κοινωνική και πολιτική δομή. Οι περιοχές που κατέχουν τα μέσα παραγωγής και το κεφάλαιο είναι σε θέση να επηρεάζουν τις υπόλοιπες περιοχές (Martin, 1989).

Συνεπώς οι ιδέες του Μάρξ περί περιφερειακών ανισοτήτων είναι συνδεδεμένες με την καπιταλιστική δομή της παραγωγής, τη συγκέντρωση του κεφαλαίου, καθώς και τις σχέσεις εργατικής εκμετάλλευσης.

3.10 Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (RCI)

Η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα της Περιφέρειας να προσφέρει στις επιχειρήσεις και τους κατοίκους ένα ελκυστικό Βιώσιμο Περιβάλλον διαβίωσης και εργασίας.(Dijkstra et all, 2011) Ως εκ τούτου ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα μιας περιφέρειας να δημιουργήσει ή και να διατηρήσει (διαδικασία της ανταγωνιστικότητας) ένα ελκυστικό μικρό – περιβάλλον για την ανάπτυξη οικονομικό - κοινωνικών δραστηριοτήτων, υπό συνθήκες ανταγωνισμού (εγχώριου και διεθνούς). (Schwab, 2012, Schwab and Porter,2007) Τα συστήματα μέτρησης της Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας χρησιμοποιούνται κυρίως για διαπεριφερειακές συγκρίσεις σε όρους εισροών - προσδιοριστικών παραγόντων της χωρικής ανταγωνιστικότητας - και εκροών - επιπέδων εισοδήματος, προστιθέμενης αξίας ή γενικότερα ευημερίας. (Podobnic et al, 2012) Οι περισσότερες μελέτες αναφέρονται σε ένα δείκτη (συνολικής ανταγωνιστικότητας) και σε υποδείκτες (ομαδοποιήσεις δεικτών). (Papadimitriou et al, 2022) Μέσω των δεικτών παρακολουθούν την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων που τίθενται σε κάθε προγραμματική περίοδο, ώστε να είναι δυνατή και η επισήμανση των

επιτυχημένων παρεμβάσεων, αλλά και η έγκαιρη αναπροσαρμογή των αναπτυξιακών πολιτικών όταν αυτές δεν επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Ένα παράδειγμα Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας,

Δείκτης Αγοράς

Το 2016 ήταν 46 και το 2022 ήταν 20.

Η μείωση δηλώνει σημαντική πτώση στο μέγεθος της αγοράς για τη συγκεκριμένη περιοχή.

Το μέγεθος της αγοράς συχνά σχετίζεται με την οικονομική δραστηριότητα, τη ζήτηση, την παραγωγή και το επίπεδο καταναλωτικής δραστηριότητας σε μια περιοχή. (Schwab and Porter, 2007)

Η μείωση αυτού του Δείκτη μπορεί να υποδηλώνει Οικονομική ύφεση, μείωση της ζήτησης, αντιμετώπιση προβλημάτων στον τομέα εμπορίου ή της επιχειρηματικότητας ή άλλες παραμέτρους που επηρεάζουν την οικονομία μιας χώρας. Είναι σημαντικό να εξετάζονται και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα για μια πλήρη κατανόηση του πλαισίου και των πιθανών αιτιών πίσω από αυτή τη μείωση.

Η περιφερειακή ανταγωνιστικότητα είναι πάνω από το μέσο όρο της Ε.Ε. για τις περισσότερες χώρες του Βορρά, όλες οι ανατολικές περιφέρειες εκτός από τις περισσότερες περιφέρειες των πρωτευουσών βαθμολογούνται κάτω από το μέσο όρο της Ε.Ε. (Annoni and Dijkstra,2019) Οι νότιες περιφέρειες της Ε.Ε. τείνουν να σημειώνουν βαθμολογία κάτω από το μέσο όρο της Ε.Ε. με εξαιρέσεις την Καταλονία, Μαδρίτη και Pais Vasco την Ισπανία, Λομβαρδία στην Ιταλία και Λισσαβόνα στην Πορτογαλία. Στα περισσότερα κράτη μέλη της Ε.Ε. η Περιφέρεια της πρωτεύουσας είναι η πιο ανταγωνιστική περιοχή.

Σύμφωνα με τον Porter (1990) η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας συνδέεται με την αύξηση της εθνικής παραγωγικότητας ενώ ο Krugman (1994) υποστηρίζει ότι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας πρέπει να συνδέεται με την ενδυνάμωση της ευημερίας.

Τα άνισα επίπεδα ανάπτυξης μπορούν να οφείλονται σε παράγοντες όπως το ανθρώπινο κεφάλαιο ο καθοριστικός ρόλος των οικονομιών κλίμακας (Krugman και Venables,1990)

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ 2016-2022

Κράτος Μέλος	Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά	Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας 2-0		Βασικός Υποδείκτης		Υποδείκτης Αποδοτικότητας		Υποδείκτης Καινοτομίας	
		2016	2022	2016	2022	2016	2022	2016	2022
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	1	140,3	136,9	134,6	133,7	138,7	137,3	149,3	144,3
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	7	127,9	117,5	126,1	126,1	119,1	105,0	140,1	135,4
ΕΣΘΟΝΙΑ	11	104,8	106,0	116,3	116,3	94,3	96,9	102,0	113,7
ΕΛΛΑΔΑ	25	60,0	73,1	51,0	64,4	64,0	73,9	67,1	81,1
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	26	54,4	65,9	52,0	55,0	69,1	79,0	41,0	44,5
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	27	43,1	56,4	46,9	40,4	64,4	73,3	31,6	33,1
Ελλάδα Βελτίωση 2016- 2022			**21,83%**		**26,27%**		**15,46%**		**20,86%**

Πηγή: https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/EL/EL54

ΠΥΛΩΝΕΣ ΔΕΙΚΤΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Κράτος Μέλος	Κατάταξη κατά φθίνουσα σειρά	Πυλώνας Μακροοικονομικής Σταθερότητας		Πυλώνας Υποδομής		Πυλώνας Υγείας		Πυλώνας Εξειδίκευσης Επιχειρήσεων	
		2016	2022	2016	2022	2016	2022	2016	2022
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	1	125,9	146,9	204,0	150,8	113,5	109,6	160,1	141,8
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	7	118,2	117,7	47,5	83,9	111,1	111,8	112,6	138,1
ΕΣΘΟΝΙΑ	11	171,6	130,2	10,5	79,1	85,0	84,4	85,0	130,7
ΕΛΛΑΔΑ	25	3,0	33,6	33,6	72,3	104,4	102,1	102,8	133,2
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	26	126,0	125,1	17,2	53,4	58,9	58,1	57,8	45,8
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	27	97,9	45,1	19,5	36,1	56,0	58,7	27,8	22,2
Ελλάδα Βελτίωση 2016-2022			**1020%**		**115%**		**-0,02%**		**30%**

Πηγή: https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/EL/EL54

ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΛΛΑΔΑ 2016- 2022

	Κατάταξη κατά Φθίνουσα σειρά Περιφέρεια	Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας		Βασικός Υποδείκτης		Υποδείκτης Αποδοτικότητας		Υποδείκτης Καινοτομίας	
		2016	2022	2016	2022	2016	2022	2016	2022
Αττική	134	77,3	92,3	54,6	72	86,9	98,8	95,4	102,7
Κεντρική Μακεδονία	199	55,3	69,8	50,5	62,9	55	68,7	61,6	81,2
Θεσσαλία	208	52,3	65,9	50,2	63,7	55,2	62,9	53,5	73,8
Κρήτη	209	51	63,8	49,3	58,9	52,1	60,1	51,9	79,5
Ήπειρος	213	50,9	61,6	48,5	58	55,7	62,3	48,7	61,8
Πελοπόννησος	215	45,7	61,4	48	60,7	46,1	60,4	42,2	61,4
Δυτική Μακεδονία	216	48,8	60,9	49,1	57,2	52	62,1	45	59,9
Βόρειο Αιγαίο	217	53,9	60,5	49,8	62,6	57,1	56,3	55,6	64,4
Ιόνια Νησιά	218	52,6	60,3	50,4	58,1	58,1	60,3	49,3	60,3
Δυτική Ελλάδα	220	47,9	59,4	45,1	56,7	46,5	55,5	53,1	71,5
Νότιο Αιγαίο	224	51,1	57,4	48,8	58,1	62,4	58,3	41,7	49,5
Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	225	43,7	56,2	46,7	57,3	40,5	53,4	43,6	58,3
Στερεά Ελλάδα	228	44,3	53,2	50	59,2	42,2	45,6	41,3	59,6

Πηγή: https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/EL/EL54

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΔΕΙΚΤΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ 2016-2022

	Μεταβολή Δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας 2016-2022	Μεταβολή Βασικός Υποδείκτης 2016-2022	Μεταβολή Υποδείκτης Αποδοτικότητας 2016-2022	Μεταβολή Υποδείκτης Καινοτομίας 2016-2022	2016	2022
Αττική	19,40%	31,86%	13,60%	7,60%	TR	TR
Κεντρική Μακεδονία	26,20%	24,50%	24,90%	31,80%	LD	LD
Θεσσαλία	26,00%	26,81%	13,90%	37,90%	LD	LD
Κρήτη	25,00%	19,40%	15,30%	53,10%	LD	LD
Ήπειρος	21,00%	19,58%	11,80%	26,80%	LD	LD
Πελοπόννησος	34,30%	26,45%	31,00%	45,40%	LD	LD
Δυτική Μακεδονία	24,70%	16,49%	19,40%	33,10%	TR	LD
Βόρειο Αιγαίο	12,20%	25,70%	-1,40%	15,80%	LD	LD
	Μεταβολή Δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας 2016-2022	**Μεταβολή Βασικός Υποδείκτης 2016-2022**	**Μεταβολή Υποδείκτης Αποδοτικότητας 2016-2022**	**Μεταβολή Υποδείκτης Καινοτομίας 2016-2022**	**2016**	**2022**
Ιόνια Νησιά	14,60%	15,20%	3,70%	22,30%	LD	LD
Δυτική Ελλάδα	24,00%	25,70%	19,30%	34,60%	LD	LD
Νότιο Αιγαίο	12,30%	19,10%	-0,06%	18,70%	TR	LD
Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	38,60%	22,60%	31,80%	33,70%	LD	LD
Στερεά Ελλάδα	20,10%	18,41%	8%	44,30%	LD	LD

Πηγή: https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/EL/EL54
(Ιδία Επεξεργασία)

Ο Δείκτης Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας εμφανίζει μια βελτίωση μεταξύ του 2016 και 2022 τόσο για την Ελλάδα όσο και των Περιφερειών. Μέσω του δείκτη επιχειρείται ο προσδιορισμός της ανταγωνιστικότητας των κρατών και των περιφερειών τους μέσα από μια σειρά από μακροοικονομικούς και μικροοικονομικούς δείκτες των εθνικών οικονομιών.

Στους δείκτες αυτούς παρουσιάζονται διάφορες πτυχές της οικονομικής δραστηριότητας των χωρών σε πεδία όπως: οι μακροοικονομικές πολιτικές, το θεσμικό περιβάλλον, οι υποδομές, η καινοτομία, η επιχειρηματικότητα, η αειφορία.

Για την Ελλάδα η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της χώρας οφείλεται:

-Στη μεγάλη επιδείνωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντός της.

-Τη «φτωχή» λειτουργία των θεσμών και τη χαμηλή αποδοτικότητα των αγορών.

-Στη δημοσιονομική κρίση της περιόδου 2016-2022.

Συμπεράσματα:

Η Ελλάδα στο Δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας ΔΠΑ 2.0 κατέχει την 25η θέση επί συνόλου 27 κρατών μελών της Ε.Ε.

Η Περιφέρεια Ηπείρου κατέχει την 5η θέση σε σύνολο 13 Περιφερειών της Χώρας.

Από πλευράς ανταγωνιστικότητας μέσω του Δείκτη ανταγωνιστικότητας προκύπτει ότι υπάρχει τάση βελτίωσης της εικόνας.

Παρόλα αυτά, η 25η θέση της χώρας στην Ε.Ε. σε σύνολο 27 κρατών μελών και η 213 θέση της Περιφέρειας Ηπείρου σε σύνολο περιφερειών 234 της Ε.Ε., υποδηλώνουν ότι βρισκόμαστε στις τελευταίες θέσεις της Ε.Ε. και απαιτείται μεγάλη προσπάθεια να βελτιώσουμε την εικόνα.

Η βελτίωση στον δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας την περίοδο 2016-2022 που έμμεσα οδηγεί σε βελτίωση της Οικονομίας της χώρας φαίνεται εάν ανατρέχουμε για την περίοδο 2016-2022 στους Δείκτες :

ΑΕΠ Ελλάδας έτους 2016 :174.494 (σε τρέχουσες τιμές σε εκατ. €)

ΑΕΠ έτους 2022 :206.620 εκατ. €

ΑΕΠ κατά κεφαλή Ελλάδας το 2016 :16.193€ και το 2021 :17.058€

ΑΕΠ Περιφέρεια Ηπείρου έτος 2016:3.892 εκατ. € και 2022:3.551 εκατ. € (Μειωμένο)

ΑΕΠ κατά κεφαλή Ηπείρου το 2016 11.583€ και 2021 11.981€ (ΕΛΣΤΑΤ,2023)

3.11 Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας (DESI)

Ο δείκτης ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) κατατάσσει τα κράτη μέλη ανάλογα με το επίπεδο ψηφιοποίησης τους και αναλύει τη σχετική πρόοδό τους κατά την τελευταία πενταετία, λαμβάνοντας υπόψη το σημείο εκκίνησής τους. Είναι ένας σύνθετος δείκτης που συνοψίζει σχετικούς δείκτες για τις ψηφιακές επιδόσεις της Ευρώπης και παρακολουθεί την εξέλιξη των κρατών – μελών της Ε.Ε. σε πέντε κύριες διαστάσεις. Συνδεσιμότητα, ανθρώπινο κεφάλαιο, χρήση του διαδικτύου, ολοκλήρωση της ψηφιακής τεχνολογίας και ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες. Ο Δείκτης παρέχει δεδομένα σχετικά με την ψηφιοποίηση και την ανταγωνιστικότητα κάθε κράτους μέλους και βοηθά τους υπεύθυνους, χάραξης πολιτικής, τους δημόσιους υπάλληλους, της κυβέρνησης και τις περιφερειακές διοικήσεις και τους δήμους να προσαρμόσουν τους τομείς προτεραιότητας και να επενδύσουν σε αυτούς βάσει τεκμηριωμένης προσέγγισης .(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022)

Η Ελλάδα κατατάσσεται 25^{η} μεταξύ 27 κρατών – μελών της Ε.Ε. ως αναφορά του δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) για το 2022. Ωστόσο συνολικά, η Ελλάδα σημείωσε ικανοποιητική πρόοδο τα τελευταία έτη συγκριτικά με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022)

Κατάταξη Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας DESI 2022

	Ελλάδα	**ΕΕ. (Μ.Ο.)**	**Θέση**	**Διαφορά**
Ανθρώπινο Κεφάλαιο	40,1	45,7	22	-5,6
Συνδεσιμότητα	49,6	59,9	22	-10,3
Ενσωμάτωση Ψηφιακής Τεχνολογίας	26,6	36,1	22	-9,5
Ψηφιακές Δημόσιες Υπηρεσίες	39,54	67,3	2,6	-27,7
Κατάταξη Δείκτης DESI 2022	38,9	52,3	25	

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή,2022

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά την κρίση της τελευταίας δεκαετίας απαιτείται από πλευράς της Πολιτείας σωστή δημοσιονομική πολιτική και ενίσχυση του αναπτυξιακού προσανατολισμού της, με στόχο την υλοποίηση του προγράμματος μεταρρυθμίσεων.

Η αξιοποίηση των κονδυλίων του ΕΣΠΑ 2021-2027 και του Α.Ν. 4399/2016 και λοιπών πιθανών προγραμμάτων αναπτυξιακού χαρακτήρα δίδουν την ευκαιρία ουσιαστικού μετασχηματισμού, ώστε η Ελλάδα να πραγματοποιήσει τη μετάβαση στην ψηφιακή τεχνολογία και πράσινη οικονομία.

Μέσω των προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2007-2013 και ΕΣΠΑ 2014-2022 υλοποιήθηκαν πληθώρα προγραμμάτων, η εξέταση των στοιχείων δείχνει αρκετά υψηλή αξιοποίηση των πόρων. Ωστόσο το μερίδιο των ιδιωτικών επιχειρήσεων είναι σχετικά χαμηλό στην Ελλάδα.

Για την αξιοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων απαιτείται προγραμματισμός, αποτελεσματικός συντονισμός και έλεγχος, προκειμένου οι Ευρωπαϊκοί πόροι να απορροφηθούν εγκαίρως και σε συνδυασμό με διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, να ενισχύσουν με υψηλή εγχώρια προστιθέμενη αξία.

Οι ευρωπαϊκοί πόροι είναι χρήμα, το χρήμα το επενδύεις σε ένα σκοπό και αναμένεις σε προγραμματισμένο χρόνο ένα αποτέλεσμα, περιμένεις μεγιστοποίηση του αποτελέσματος με ελαχιστοποίηση του κόστους του και ασφαλώς το έργο σύμφωνα με τις προδιαγραφές του.

Η υλοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων δημιουργεί οικονομική ανάπτυξη, απασχόληση σε νέες θέσεις εργασίας, μείωση ανεργίας, κοινωνικές παροχές, βελτίωση των εισοδημάτων των πολιτών κλπ.

Δημοσιονομικά η Ελλάδα δεν πρέπει να έχει ελλείμματα και τα έσοδα να υπερτερούν των Δαπανών. (περίπτωση υψηλού Δημόσιου χρέους που πρέπει πάντα να εξυπηρετείται).

Έργα γίνονται πολλά, η θέση της Ελλάδας και των Περιφερειών της, βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις των αντίστοιχων χωρών της Ε.Ε.

Ανάγκη να αξιολογούνται σε βάθος τα Αποτελέσματα των έργων σε σχέση με τις χρηματοδοτήσεις τους.

Η περίοδος 2010-2020 χαρακτηρίζεται, από βαθιά κρίση σε όλους τους τομείς, αφήνοντας βαρύ οικονομικό και κοινωνικό αποτύπωμα.

Τα αναπτυξιακά προγράμματα ΕΣΠΑ 2007-2013, το ΕΣΠΑ 2014-2020 και οι Αναπτυξιακοί Νόμοι της περιόδου Ν. 3299/2004, Ν. 3908/2011, Ν. 4399/2016 βοήθησαν τα μέγιστα για την εποχή. Η οικονομία της χώρας ξεπέρασε τις δυσκολίες, από μια ισορροπία ήρθε η ανάκαμψη και προς το τέλος της δεκαετίας άρχισε να αναπτύσσεται η οικονομία.

Λογικά λίγο πολύ την εποχή εκείνη όλες οι περιφέρειες ζήσαν τις ίδιες δυσκολίες και όλες ασφαλώς ενισχύθηκαν από τα Αναπτυξιακά Προγράμματα που πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή τους.

Ένας από τους πρώτους σκοπούς των προγραμμάτων είναι η Οικονομική Ανάπτυξη των Περιφερειών και η σύγκλιση των ανισοτήτων μεταξύ τους.

Η συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Περιφέρεια (NUTS II) ΕΛΣΤΑΤ (28/1/2022) είναι:

ΕΛΛΑΔΑ 2019* Σε τρέχουσες τιμές εκατ. ευρώ 158,762

Ποσοστό Συμμετοχής κάθε περιφέρειας (%)

Αττική 47,71 % Κεντρική Μακεδονία 13,73% Θεσσαλία 5,13%

Κρήτη 5,04% Στερεά Ελλάδα 4,69% Πελοπόννησος 4,52%

Δυτική Ελλάδα 4,43% Ανατ. Μακεδονία Θράκη 3,81% Νότιο Αιγαίο 3,49%

Ήπειρος 2,20% Δυτική Μακεδονία 2,07% Ιόνια Νησιά 1,80%

Βόρειο Αιγαίο 1,39%

Η Αττική μαζί με την Κεντρική Μακεδονία ουσιαστικά κατέχουν το 61,44%.

Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά Περιφέρεια (NUTS II) έτος 2019* ΕΛΛΑΔΑ 17.092 (Σε τρέχουσες τιμές σε ευρώ)

Μεγαλύτερο ατομικό εισόδημα από το Μ.Ο. της Ελλάδας έχει η Περιφέρεια Αττικής και η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, οι λοιπές περιφέρειες έχουν ατομικό εισόδημα εκάστη κάτω των 17.092€.

Ανάγκη για την ολοκλήρωση της εργασίας είναι να επισημανθεί γιατί η Περιφέρεια Ηπείρου υπολείπεται σε ανάπτυξη σε σχέση με άλλες Περιφέρειες, όπως προκύπτει και από τους δείκτες του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, του ΑΕΠ της χώρας σε τρέχουσες τιμές, και η συνολική ακαθάριστη προστιθεμένη αξία κλπ.

Η Ήπειρος στηρίζεται στον Τουρισμό –Υπηρεσίες και πρωτογενή τομέα και ολιγότερο στον δευτερογενή τομέα .

Λόγοι υστέρησης της οικονομικής ανάπτυξης:

- Η Ήπειρος μέχρι πριν λίγων ετών στερούνταν οδικών δικτύων, όπως η υφιστάμενη Εγνατία οδός, η Ιόνια οδός και από θαλάσσης τον σύγχρονο μεγάλο λιμένα Ηγουμενίτσας.

- Στην μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο εποχή, δεν έγινε καμιά σοβαρή προσπάθεια για την πραγματική ανάπτυξη της περιοχής. Η ύπαιθρος εγκαταλείφθηκε, δεν δημιουργήθηκαν σε κωμοπόλεις επιχειρηματικά κέντρα για να λειτουργήσουν μονάδες παραγωγής προϊόντων που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν για την απασχόληση και οικονομία της περιοχής σε μεγάλα κέντρα όπως η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, η Λάρισα (Martin και Sunley,1996). Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να καθυστερήσει η οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

- **Μεταβολή Πληθυσμού περιφερειακών ενοτήτων Ηπείρου**

	2011	**2021**	**Μεταβολή**	**Ποσοστό**
ΠΕ Ιωαννίνων	171.315	163.044	-8.271	-4,83%
Δήμος Ιωαννιτών	83.904	86.494	+2.590	
ΠΕ Άρτας	86.421	79.776	-6.645	-8,33%
Δήμος Αρταίων	48.301	44.355	-3.946	
ΠΕ Θεσπρωτίας	51.158	47.947	-3.211	-6,28%

Δήμος Ηγουμενίτσας	25.979	25.109	-870	
ΠΕ Πρέβεζας	65.870	62.769	-3.101	-4,71%
Δήμος Πρέβεζας	34.045	31.952	-2.093	
ΗΠΕΙΡΟΥ	**374.764**	**353.536**	**21.228**	**-5,66%**

- Η Ήπειρος χαρακτηρίζεται από τα βουνά της.

Η συνολική έκταση γεωργικής χρήσης γης, είναι η μικρότερη από τις 13 Περιφέρειες. Η Ήπειρος διαθέτει μόλις το 20,6% της έκτασης ως προς τη συνολική έκταση χρήσης γης. Το ποσοστό δεν την κατατάσσει αυτή τελευταία στην Ελλάδα αλλά κατά 16,2 μονάδες κάτω από το Ελληνικό μέσο όρο. Η Ήπειρος ήταν πάντα μια δύσκολη για καλλιέργεια γη. Οι κτηνοτρόφοι αντιμετώπιζαν διάφορα ζητήματα από τις βοσκήσιμες γαίες και τα δυσπρόσιτα Δάση.

Η απασχόληση με την κτηνοτροφία είναι δύσκολη εργασία και οι νέοι την αποφεύγουν και οδηγούνται μέσω της μετανάστευσης στα μεγάλα κέντρα.

Η Ήπειρος ήταν μια υπανάπτυκτη περιοχή με προβλήματα ανεργίας και όταν άνοιξε η ζήτηση εργατικών χεριών από την Γερμανία ένας μεγάλος αριθμός νέων αποφάσισε να μεταναστεύσει στη Δυτική Γερμανία κατά βάση αλλά και σε άλλες χώρες Γαλλία, Βέλγιο, Ολλανδία.

Η τάση μετανάστευσης συνεχίστηκε και σε μεγάλα κέντρα της Ελλάδας, Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα κλπ. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την ερήμωση της υπαίθρου με ότι αυτό συνεπάγεται (έλλειψη νέων ανθρώπων, συγκοινωνιών, σχολείων, πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης).

Οι πολίτες ήλπιζαν και ελπίζουν, το πρόβλημα όμως της ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου είναι δύσκολο, στόχος είναι να ξεπεράσει τον Μ.Ο. του 75% του εισοδήματος της Ε.Ε. διότι οι ανισότητες θα υπάρχουν και στο μέλλον.

Απασχόληση: Στην Ήπειρο υπάρχει πρόβλημα στην απασχόληση. Υπάρχουν οι απασχολούμενοι στον Τουρισμό – Υπηρεσίες – Εμπόριο – Μεταποίηση –Υγεία – Μεταφορές – Δημόσιες Υπηρεσίες κλπ. Η μεταποίηση υστερεί έναντι του τουρισμού και του πρωτογενούς τομέα.

Η Ήπειρος έχει χιλιάδες νέους που έχουν τελειώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση, αλλά και χιλιάδες πτυχιούχους που ψάχνουν για εργασία και δεν βρίσκουν, το επόμενο βήμα είναι η σκέψη για μετανάστευση σε μεγάλο αστικό κέντρο ή σε χώρα του εξωτερικού, όπως συνέβη τα τελευταία χρόνια χιλιάδες νέοι-επιστήμονες 370.000-400.000 που μετακόμισαν σε χώρες της Ευρώπης.

Σε έρευνα της Kapa Research και του Ιδρύματος Χαινριχ Μπελ τα αποτελέσματα της οποίας επίσης δείχνουν έναν στους δύο Έλληνες να σκέφτονται ή να σχεδιάζουν να φύγουν τα παιδιά τους από τον τόπο τους.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβρη του 2022 σε ένα και ενισχυμένο δείγμα 1639 ατόμων από τέσσερις Περιφέρειες ενδιαφέροντος, Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρο και Κρήτη.(EPIRUS,2023)

Υπενθυμίζεται ότι, ήδη, μετά την απογραφή πληθυσμού που διενεργήθηκε από την ΕΛΣΤΑΤ το 2021 είχε εντοπιστεί το χάσμα πόλης και υπαίθρου στην Ελληνική Επικράτεια της τάξης του 3,5%, ενώ σε ορισμένες περιφέρειες όπως αυτή της Δυτικής Μακεδονίας η μείωση αγγίζει το 10%.

Ωστόσο, το Ίδρυμα Χαίνριχ Μπέλ προσπάθησε να αποτυπώσει και να αποκωδικοποιήσει το φαινόμενο, την ένταση αλλά και τον αντίκτυπο που έχει στην καθημερινότητα των ανθρώπων καθώς και το επίπεδο διακυβέρνησης (ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό, τοπικό) το οποίο θα κληθεί να δώσει λύσεις στην πρόκληση αυτή. (Τύπος, 2023)

Η ανάπτυξη των πολυκαταστημάτων και των S/M πλήττει τον κλάδο των αυτοαπασχολούμενων.

Βήματα για ανάπτυξη της Περιφέρειας Ηπείρου.

Έχουμε το ιστορικό ότι η Περιφέρεια Ηπείρου βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των 13 Περιφερειών της Ελλάδας, αλλά και στις χαμηλότερες θέσεις της κατάταξης των Ευρωπαϊκών Περιφερειών. Σε σύνολο ΕΕ Περιφερειών 234 η Περιφέρεια Ηπείρου βρίσκεται στη θέση 213.

Το πρόβλημα των Περιφερειακών ανισοτήτων απασχολεί την οικονομική επιστήμη για αρκετές δεκαετίες (Νεοκλασική θεωρία, Θεωρία Krugman και άλλες). Παραταύτα, δεν έχει καταφέρει να δώσει μια καθολική αποδεκτή θεωρία για τις περιφερειακές ανισότητες. Η μέτρηση των ανισοτήτων στην Ελλάδα με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της κάθε Περιφέρειας, οδηγεί σε σοβαρές υποεκτιμήσεις του περιφερειακού προβλήματος λόγω των ιδιομορφιών που παρουσιάζει η χρονική κατανομή. Ένας σύνθετος δείκτης ευημερίας και ανάπτυξης δείχνει σαφώς ένα υψηλότερο επίπεδο ανισοτήτων στην χώρα μας, το οποίο διαχρονικά διατηρείται σταθερό. Μέχρι σήμερα στόχος των Αναπτυξιακών προγραμμάτων ήταν η οικονομική ανάπτυξη των Περιφερειών η σύγκλιση και η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των.(Krugman, 1991)

Τα προγράμματα συντάσσονταν σε συνεργασία Ε.Ε. και κρατών μελών της Ε.Ε. Τον πρώτο λόγο ασφαλώς είχε η Ε.Ε. Στη συνέχεια υπήρχε συνεργασία Κεντρικής Κυβέρνησης και διοίκησης των Περιφερειών. Η ΕΕ προωθεί την ατζέντα Εδαφική συνοχή στην Ευρώπη.

- Στην ΕΕ εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλες ανισότητες. Η οικονομική και η κοινωνική συνοχή δεν εξελίσσονται κατ ανάγκη παράλληλα σε όλες τις περιοχές για όλα τα άτομα.

- Υπάρχει άνιση εδαφική ανάπτυξη. Έχουμε συγκέντρωση του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων γύρω από τις κεντρικές περιοχές. Ενώ οι φτωχοί γίνονται φτωχότεροι, οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι. (Krugman, 1991)

Η γεωγραφική συγκέντρωση δραστηριοτήτων πρέπει να αποφεύγεται και αυτός πρέπει να είναι ο κύριος στόχος της εδαφικής συνοχής, με σκοπό την πιο ισορροπημένη ανάπτυξη.

Στις απόκεντρες Περιφέρειες οι αγροτικές περιοχές με πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους έχουν μεγαλύτερη σημασία (αντιστοιχούν στο 47% του πληθυσμού)

Δεν μπορεί να επιτευχθεί μεγαλύτερη εδαφική συνοχή χωρίς περισσότερη αποκέντρωση της εξουσίας προς τις περιφέρειες.

Σύσταση μιας δυναμικής «Αρχής Περιφερειακής Ανάπτυξης» σε κάθε Περιφέρεια NUTS2 της Περιφερειακής περιοχής της Ε.Ε.

Τα Κράτη μέλη πρέπει να οργανώσουν καλύτερα την επικράτειά τους προς την κατεύθυνση της ισορροπημένης ανάπτυξης. (ΕΕ, 2002)

Η Περιφέρεια πρέπει να νοείται ως μια μεγάλη επιχείρηση ή εταιρεία. Δεν υπάρχει μεγάλη επιχείρηση χωρίς σαφές στρατηγικό σχέδιο. Κάτι ανάλογο χρειάζεται και η Περιφέρεια.

Η επιτυχία μιας Περιφέρειας, εξαρτάται από τον σχεδιασμό ή τη στρατηγική ανάπτυξης. Η ομοιότητα με μια επιχείρηση είναι πολύ μεγάλη. Η Περιφέρεια πρέπει να δώσει έμφαση στον επαρκή αριθμό στρατηγικών διαστάσεων. Η συμμετοχή των τοπικών φορέων και η εφαρμογή μιας προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή είναι καθοριστικός.

Η στρατηγική από τη στιγμή που καταρτίστηκε σωστά και έγινε αποδεκτή από τις τοπικές αρχές, πρέπει να αποτελεί κατευθυντήρια γραμμή για τη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη της Περιφέρειας. Τα σχέδια πρέπει να επιλέγονται υπό το πρίσμα της στρατηγικής και να είναι σε απόλυτη συνάφεια με αυτή.

Βήματα με στόχο την ανάπτυξη της Οικονομίας της Ηπείρου. Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο.

- Η Περιφέρεια Ηπείρου πρέπει να οργανώσει καλύτερα της ΠΕ Ιωαννίνων, Άρτας, Θεσπρωτίας και Πρέβεζας προς την κατεύθυνση πιο ισορροπημένης ανάπτυξης, διότι οι ΠΕ Άρτας, Θεσπρωτίας και Πρέβεζας υστερούν στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη αξία έναντι της ΠΕ Ιωαννίνων που καλύπτει περίπου το 50% της Περιφέρειας Ηπείρου. (Penouil,1971) Η Περιφέρεια εφ όσον αποδεσμευτεί κατά ένα βαθμό από την εποπτεία της Κεντρικής Κυβέρνησης, να δώσει πρωτοβουλίες και στις άλλες ΠΕ της Περιφέρειας Ηπείρου. Η Περιφέρεια πρέπει να σκέπτεται και να ενεργεί ως Δ.Σ. (Διοικητικό Συμβούλιο) μιας μεγάλης Α.Ε. Ανάγκη να επιλέξει από το πιο έμπειρο προσωπικό τους αναμφισβήτητα ικανότερους για να ανταποκριθούν στην διαχείριση του προγράμματος με στόχο την στόχευση της Οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας και βελτίωση της θέσης της στην

κατάταξη των 13 Περιφερειών της Ελλάδας και αντίστοιχα και της θέσης μεταξύ των Περιφερειών της Ε.Ε., στην ουσία να συσταθεί μια δυναμική «Αρχή Περιφερειακής Ανάπτυξης».

- Η Επιτροπή αυτή να συνεδριάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα, να ενημερώνει την Διοίκηση της Περιφέρειας, να συζητούνται όλα τα προβλήματα και να δέχεται και εντολές της Περιφερειακής αρχής.

- Οι εργασίες θα αφορούν τον Ιδιωτικό Τομέα, θέματα ενισχύσεων επενδύσεων που θα αφορούν δραστηριότητες που θα έχουν καθοριστεί από το πρόγραμμα της Περιφέρειας και μετά από έγκριση της Κεντρικής Κυβέρνησης.

- Η «Αρχή Περιφερειακής Ανάπτυξης» θα πρέπει να ενισχυθεί με κατάλληλο ικανό προσωπικό με τις ποιο αναγκαίες επιστημονικές ειδικότητες και Διοικητικό προσωπικό.

Το επόμενο βήμα είναι μόνο έρευνα και σχέδια στα χαρτιά. Αυτό αφορά την Διοίκηση της Περιφέρειας. Πρώτα ερευνεί, σχεδιάζει, κοστολογεί, προσπαθεί να εκτιμήσει το αποτέλεσμα είναι θετικό είναι αρνητικό και καταλήγει εάν θα συνεχίζει ή όχι.

Θέματα προς έρευνα ποια έργα υποδομής πρέπει να γίνουν το κόστος αυτών διότι η επαρχία είναι εγκαταλειμμένη. Χρειάζεται πρώτον κατοίκους ηλικιακά νέους που λείπουν. Χρειάζονται βελτίωση των δρόμων, εύρεση θέσεων που θα ιδρυθούν επιχειρηματικά κέντρα για εγκατάσταση παραγωγικών μονάδων, σχολεία, κέντρα ιατρικής περίθαλψης, εύρεση πρώτων υλών από προϊόντα πρωτογενή τομέα, πρώτες ύλες από κτηνοτροφικά προϊόντα, από προϊόντα δασοκομίας , προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειας κλπ.

Φθάνουν οι παραγόμενες ποσότητες να καλύψουν πλήρη απασχόληση των μηχανημάτων και των εργατοτεχνικών;

Το κόστος των Π.Υ. είναι ανταγωνιστικό έναντι ομοειδών προϊόντων από άλλες Περιφέρειες; Το τελικό προϊόν θα αποφέρει από τον πώλησή του ικανοποιητικό κέρδος;

Το κυριότερο θα ενδιαφερθούν επενδυτές να υλοποιήσουν τις επενδύσεις τους και πότε; Όταν χρειάζονται χρόνια για να καλυφθούν πλήρως οι αναγκαίες υποδομές.

Η Περιφέρεια Ηπείρου μπορεί να αναπτυχθεί οικονομικά. Πρέπει να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που έχει αρκεί να στοχεύσει περιφερειακά που θα επενδύσει τις ενισχύσεις από την Ε.Ε. Σκοπός η ανάπτυξη της παραγωγικότητας και της αποδοτικότητας με όσα σκέφτεται να υλοποιήσει.

Συμπερασματικά προκύπτει ότι ανισότητες θα υπάρχουν πάντα, όπως υπάρχουν μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και των Ευρωπαϊκών Περιφερειών αντίστοιχα. Σε κάθε χώρα υπάρχουν τέτοιας φύσεως ανισότητες εσωτερικά. Το ζητούμενο είναι δια μέσω της ανάπτυξης να μικραίνει η ανισότητα μεταξύ των χωρών και όχι να μεγεθύνεται.

Κάθε χώρα έχει τα δικά της πλεονεκτήματα λόγω θέσεως, λόγω πλούτου, λόγω υψηλής τεχνολογίας, ανθρώπινου δυναμικού με γνώσεις κλπ. Μεγάλες ανεπτυγμένες χώρες πριν από πολλά χρόνια είναι αδύνατο να τις ανταγωνιστείς επομένως θα υπάρχουν ανισότητες.

Τέλος υπάρχουν και χώρες μικρές όπως η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Ελβετία κλπ, που είναι ανεπτυγμένες, απλώς αυτές θα προηγούνται και εμείς θα τους ακολουθούμε σε απόσταση χωρίς να τους φθάσουμε απλώς να τους πλησιάσουμε είναι εφικτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

Antonopoulos, E. (2018). *Sustainable Urban Development in Greece Using Integrated Territorial Investments. European Structural & Investment Funds Journal*, 6(1), 28-34. Council of European Municipalities and Regions (CCRE/CEMR), (2015). Planning of EU structural funds: Is Local Government a real partner? Bruxelles.

Davies, Sara; Hallet, Martin (2002) *: Interactions between national and regional development*, HWWA Discussion Paper, No. 207, Hamburg Institute of International Economics (HWWA), Hamburg

Dawkins, C.J., 2003. *Regional Development Theory: Conceptual Foundations, Classic Works, and Recent Developments.* J. Plan. Lit. 18, 131–172. doi:10.1177/0885412203254706

Greece National Productivity Board (2023). *Annual Report 2023* Διαθέσιμο στο: https://www.kepe.gr/wp-content/uploads/2023/12/NPB_Annual-Report_2023_LOW.pdf [Πρόσβαση 22 Φεβρουαρίου 2024]

Heilbroner, R.L. (1998 [2012]). *The making of the Economic society (13 th e.d.)* . New Jersey:Pearson Education Inc.

Krugman, Paul, 1991. *"Increasing Returns and Economic Geography,"* Journal of Political Economy, University of Chicago Press, vol. 99(3), pages 483-499, June.

Krugman, P. (1994) *Defining and Measuring Productivity . The Age of Diminishing Expectations*

Martin, R., 1989. *The reorganisation of regional theory: Alternative perspectives on the changing capitalist space economy*. Geoforum 20, 187–201. doi:10.1016/0016-7185(89)90039-0

Martin, R., & Sunley, P. (1996). *Paul Krugman's geographical economics and its implications for regional development theory: A critical assessment*. *Economic geography*, 259–292.

Martin, R., Sunley, P., 1998. *Slow Convergence? The New Endogenous Growth Theory and Regional Development**. Econ. Geogr. 74, 201–227. doi:10.1111/j.1944-8287.1998.tb00113.x

Papadimitriou, E., Cabeza Martinez, B., Kovacic, M., De Dominics, L., Dijkstra, L., *EU Regional Competitiveness* Index 2.0 Methological Annex 2022 Έκδοση, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Penouil, M., _ *Demographie*_Paris, Dalloz, 1970,76 p. 8F

Podobnic, B., Horvatic, D., Kenett, D., and Stanley, H., E., (2012) *«Η ανταγωνιστικότητα έναντι του πλούτου μιας χώρας»*, Nature, Scientific Reports, Vol, 2 No 678, σ.σ. 1-7 , https://doi.org/10.1038/srep00678

Porter, M., (1990) *The Competitive Advantage of Nations*, Free Press, New York

Pike, A., Rodriguez-Pose, A., Tomaney, J., 2006. *Local and Regional Development*. Routledge.

Psycharis, Y. (2019). "The multi-level governance framework for ESPA: Presentation, assessment, and recommendations, *Background paper for the OECD Review*, Unpublished.

Schwab, K., Porter . M.E. and Sala-I-Martin, X. (2007) *The Global Competitiveness Report 2007-2008* , Palgrave Macmillian Basingstoke.

Schwab, K., and Porter, ME (2007), *The Global Competitiveness Report 2007-2008*, Γενεύη: Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ

Stiglitz, J., J. Fitoussi and M. Durand (2018), Beyond GDP: Measuring What Counts for Economic and Social Performance, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/9789264307292-en.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αρτελάρης, Π. & Καλλιώρας, Δ. (2018). *Περιφερειακή Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση και Οικονομική Κρίση*. *Γεωγραφίες* 32, 99-109.

Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης (1989). *Κίνητρα Επενδύσεων Ν. 1262/1982.* Αθήνα: Εκδόσεις ΕΤΒΑ.

ΙΤΑ (2021). *Τοπική Αυτοδιοίκηση & Πολιτική Συνοχής-Η συμμετοχή & ο ρόλος των Δήμων στο νέο ΕΣΠΑ 2021-2027.* Αθήνα: Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης-ΚΕΔΕ.

Λιαργκόβας, Π., Χουλιάρας, Α., (2015). *«Η Ελληνική Εμπειρία των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οι Αγνοούμενες Επιπτώσεις»*, Περιφέρεια 5:9-19.

Οικονόμου, Κ.Χ. (2022). *Ο Αναπτυξιακός Νόμος της Ελλάδας (1982-2020).* Αθήνα: Εκδόσεις Κέρκυρα.

Οικονομική Επισκόπηση της Εθνικής Τράπεζας του Βελγίου (2021). *Ο προϋπολογισμός της ΕΕ και το σχέδιο Ανάπτυξης.*Next Generation EU:Ένα παιχνίδι που αλλάζει ;

Παπαδασκαλόπουλος, Α.Δ. & Χριστοφάκης, Μ.Σ. (2016). *Περιφερειακές Προγραμματισμός και Αναπτυξιακός Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση Α.Ε.Β.Ε.

Πετράκος, Γ., & Ψυχάρης, Γ. (2004). *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα* (1η Έκδοση). Κριτική.

Πετράκος, Π. & Ψυχάρης, Γ. (2016). *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα-2η Έκδοση*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Ρόδος, Μ.*«Αποτυχώντας μπροστά»: A Critique in Light of COVID-19»,* Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Δημόσιας Πολιτικής, τόμος 28, Ιούλιος 2021

Τσιπούρη Λ.,(2010) *Ευρωπαϊκή Οικονομική* ενοποίηση, Αθήνα Εκδ. Παπασωτηρίου, σ.σ.251

Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας (2016). *Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Θεσμικό Πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας-Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις».* Ελληνική Δημοκρατία.

Φύλλα της Κυβερνήσεως

Νόμος 1262, «*Για την παροχή κινήτρων ενισχύσεως της οικονομίας και περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας και τροποποίηση συναφών διατάξεων»*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 70, Τεύχος Πρώτον, 16 Ιούνιος 1982.

Νόμος 1892, «*Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 101, Τεύχος Πρώτον, 31 Ιούλιος 1990.

Νόμος 2601, «*Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις»*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 81, Τεύχος Πρώτον, 15 Απρίλιος 1998.

Νόμος 3299, «Κίνητρα ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή σύγκλιση», Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 261, Τεύχος Πρώτον, 23 Δεκέμβριος 2004.

Νόμος 3908, «Ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη την επιχειρηματικότητα και την περιφερειακή συνοχή», Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 8, Τεύχος Πρώτον, 01 Φεβρουάριος 2011.

Νόμος 4399, «*Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων ενισχύσεων ιδιωτικών επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας –σύσταση αναπτυξιακού συμβουλίου και άλλες διατάξεις*», Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αριθμός Φύλλου 117, Τεύχος Πρώτον, 22 Ιούνιος 2016.

Ξένη Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

Annoini and Dijkstra L., (2019) EU Regional Competitiveness Index 2016, DG Regional and Urban Policy . https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/working-papers/2019/the-eu-regional-competitiveness-index-2019_en [Πρόσβαση 22 Φεβρουαρίου 2024]

Bilen, G., 2007. *Reviewing the Incisive Influences of the Theories on Regional Economics.* Available SSRN 1344317. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1344317 [Πρόσβαση 22 Φεβρουαρίου 2024]

Dijkstra, L., Annoni, P. And Kozovska, K. (2011) *A new Regional Competitiveness* Index: Theory, Methods and Findings, European Union Regional Policy Working Papers No. 2

Greece National Productivity Board (2021). *Annual Report 2021* Διαθέσιμο στο: https://www.kepe.gr/prosfates-dimosieyseis/ethniko-symvoulio-paragwgikotias/ethsies-ekthesis/%ce%b5%ce%b8%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%bf-%cf%83%cf%85%ce%bc%ce%b2%ce%bf%cf%85%ce%bb%ce%b9%ce%bf-%cf%80%ce%b1%cf%81%ce%b1%ce%b3%cf%89%ce%b3%ce%b9%ce%ba%ce%bf%cf%84%ce%b7%cf%84%ce%b1%cf%82-%cf%84%ce%b7-3/

[Πρόσβαση 22 Φεβρουαρίου 2024]

Greece National Productivity Board (2023). *Annual Report 2023* Διαθέσιμο στο: https://www.kepe.gr/wp-content/uploads/2023/12/NPB_Annual-Report_2023_LOW.pdf
[Πρόσβαση 22 Φεβρουαρίου 2024]

Ελληνική Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

Ανάπτυξη.gov.gr (2023). *Η κατανομή του ΕΣΠΑ σήμερα* Διαθέσιμο στο: https://2013.anaptyxi.gov.gr/el-gr/ [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

Ανάπτυξη.gov.gr (2023) *ΕΣΠΑ 2014 2020:Εγκεκριμένα έργα – Όλη η χώρα* Διαθέσιμο στο :

https://anaptyxi.gov.gr/el-gr/ [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

Ανάπτυξη.gov.gr (2023). *ΕΣΠΑ 2014 2020 :Εγκεκριμένα έργα –Περιφέρεια Ηπείρου* Διαθέσιμο στο: https://anaptyxi.gov.gr/el-gr/ [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

ΓΓΕΚ (2020).*Το ΕΣΠΑ στηρίζει την επιχειρηματικότητα στην πανδημία.* Διαθέσιμο στο: https://gsri.gov.gr/to-espa-stirizei-tin-epicheirimatikotita-stin-pandimia-covid-19/ [Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023].

Γενική Γραμματεία Έρευνας και Ανάπτυξης (2023) *Έξυπνη Εξειδίκευση* Διαθέσιμο στο: https://gsri.gov.gr/exypni-exeidikefsi/ [Πρόσβαση 12 Δεκεμβρίου 2023]

διαΝΕΟσις (2016). *Αξιοποιώντας το ΕΣΠΑ 2014-2020. Προτάσεις βέλτιστης στόχευσης και διαχείρισης.* Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2016/03/ESPA_2014-2020_ver3.pdf [Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023].

διαΝΕΟσις (2022). Τα Έργα του Ταμείου Ανάκαμψης. Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2022/07/RRF_brochure_25.07.2022.pdf [Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023].

διαΝΕΟσις (2023). *ΕΣΠΑ: Μια Περίεργη, Πολύτιμη, Πολύπλοκη Ιστορία*. Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/2016/02/espa-main/ [Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023].

δια*ΝΕΟ*σις (2016). *Οι Αριθμοί Του ΕΣΠΑ 2007-2013.Μία συνοπτική εικόνα για την κατανομή των ευρωπαϊκών κονδυλίων του ΕΣΠΑ στην εγχώρια οικονομία.* Διαθέσιμο στο : Οι Αριθμοί Του ΕΣΠΑ 2007-2013 - Dianeosis [Πρόσβαση 23 Νοεμβρίου 2023].

ΔΙΑΥΓΕΙΑ (2023) Διαθέσιμο στο: https://diavgeia.gov.gr/ [Πρόσβαση 25 Νοέμβρη 2023]

Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (2022). *Ταμείο Ανάκαμψης: 3,56 δισ. ευρώ για το «Ελλάδα 2.0» από την υποβολή του δεύτερου αιτήματος πληρωμής για την υλοποίηση 28 επενδυτικών και μεταρρυθμιστικών οροσήμων* Διαθέσιμο στο : https://greece20.gov.gr/tameio-anakampsis-3-56-dis-evrw-gia-to-ellada-2-0-apo-tin-ypovoli-tou-deyterou-aitimatos-plirwmis-gia-tin-ylopoiisi-28-ependytikwn-kai-metarrythmistikwn-orosimwn/

[Πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2023]

ΕΕΤΑΑ, (2023). 50 *Καλές Πρακτικές Ευρωπαϊκών ΟΤΑ*. Διαθέσιμο στο: https://www.eetaa.gr/wp-content/uploads/2023/08/180.pdf [Πρόσβαση 29 Νοεμβρίου 2023]

ΕΛΣΤΑΤ, (2013) *Δελτίο Τύπου: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Ιούνιος 2013* Διαθέσιμο στο: https://www.statistics.gr/documents/20181/611fc7e1-118f-4761-9da6-3e6e745114eb [Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΛΣΤΑΤ, (2019) *Δελτίο Τύπου: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Ιούνιος 2019* Διαθέσιμο στο: https://www.statistics.gr/documents/20181/5fac851f-cb31-5524-f259-90e0173aa2a2 [Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΛΣΤΑΤ, (2020) *Δελτίο Τύπου: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού Δεκέμβριος 2020* Διαθέσιμο στο : https://www.statistics.gr/documents/20181/b17db220-2a75-5e89-efcb-4eb03ddf7cca

[Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΛΣΤΑΤ, (2020) *Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο* Διαθέσιμο στο: https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL45/- [Πρόσβαση 11 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΛΣΤΑΤ, (2022) *Δελτίο Τύπου* Διαθέσιμο στο:

https://www.statistics.gr/documents/20181/c50afbab-cb2e-8627-8f6f-be718c393dc5

[Πρόσβαση 14 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΠΑνΕΚ 2014-2020 (2023α). *Κατάρτιση και ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας*. Διαθέσιμο στο: https://kalespraktikes.antagonistikotita.gr/katartisi-kai-enischysi-tis-gynaikeias-epicheirimatikotitas/ [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2023].

ΕΠΑνΕΚ 2014-2020 (2023β).*Δημιουργία συμπιεστών υδρογόνου υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα.* Διαθέσιμο στο: https://kalespraktikes.antagonistikotita.gr/dimiourgia-sybieston-ydrogonou-ypsilis-technologias-stin-ellada/ [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2023].

ΕΠ Ηπείρου 2014-2020 (2023) *2η Αξιολόγηση Εφαρμογής του ΕΠ Ήπειρος 2014-2020* Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/files/document/filename/2nd_eval_2014_2020.pdf [Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Τι είναι το ΕΣΠΑ*. Διαθέσιμο στο: http://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticWhatIsESPA.aspx [Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023].

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Κατανομή κοινοτικών πόρων 2007-2013 για την Ελλάδα* Διαθέσιμο στο: http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Xrimatodotiki_Katanomi_2007-2013.pdf [Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του ΕΠ Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο: http://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticSectoralOP.aspx [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του ΕΠ Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο: http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Enisxisi_Prospelasimotitas.pdf [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticSectoralOP.aspx [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023) .*Επίσημη υποβολή κειμένου του ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Psifiaki_Sygklisi.pdf [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Anaptyxi_Anthrop_Dynamikou.pdf

[Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου ΕΠ Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Ekpaideysi-DiaBiou_Mathisi.pdf [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου ΕΠ Διοικητική Μεταρρύθμιση της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Dioik_Metarrithmisi.pdf

[Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου ΕΠ Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Texniki_Ypostirixh.pdf

[Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023. *Επίσημη υποβολή κειμένου ΕΠ Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Ethniko_Apothematiko_Aprovleptwn.pdf

[Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Μακεδονίας Θράκης περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_MAkedonias-Thrakis_3rd_Ed.pdf [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου –Ιονίων Νήσων περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_DEPIN.pdf [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_Kritis-Nison_Aigaiou.pdf [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Kemeno_EP_Thessalias_Stereas_Hpeirou.pdf
[Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2007-2013 (2023). *Επίσημη υποβολή κειμένου του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής της περιόδου 2007-2013* Διαθέσιμο στο : http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_EP_Attikis.pdf [Πρόσβαση 18 Νοεμβρίου 2023]

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2014-2020 (2023). *Συνοπτική Έκθεση για την Ενημέρωση των Πολιτών-Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Ηπείρου.* Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/files/document/filename/summary2021.pdf [Πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2023].

ESPA EPIRUS (2019) *Πρόταση Περιφέρειας Ηπείρου για το ΕΣΠΑ 2021-2027*.Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/images/diavouleusi_2021-2027/sxediasmos/01.protasi-ipeirou-espa_2021-2027%20_%20sxedio_okt2019.pdf

[Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2014-2020 (2023). *Αναπτυξιακός Νόμος.* Διαθέσιμο στο: https://www.espa.gr/el/Pages/InvestmentLaw.aspx [Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023].

ΕΣΠΑ 2014-2020 (2023α). *Επιχειρησιακά Προγράμματα-Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας.* Διαθέσιμο στο: https://2014-2020.espa.gr/el/Pages/staticTerrotorialCoopOP.aspx [Πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2023].

ΕΣΠΑ 2014-2020 (2023) *Επιχειρησιακά Προγράμματα* Διαθέσιμο στο: https://2014-2020.espa.gr/el/Pages/staticOperationalProgrammes.aspx [Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΣΠΑ 2014-2020 (2023) ΕΣΠΑ 2014-2020 Διαθέσιμο στο: https://2014-2020.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx [Πρόσβαση 12 Δεκεμβρίου 2023]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014). *Μια εισαγωγή στην πολιτική συνοχής της ΕΕ 2014-2020.* Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_el.pdf[Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023].

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2023). *Δέσμη Fit for 55.* Διαθέσιμο στο : https://www.consilium.europa.eu/el/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition// [Πρόσβαση 29 Νοεμβρίου 2023]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2023). *Ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας* Διαθέσιμο στο https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_el [Πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2023]

Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Ταμείου Ανάκαμψης (2020) *Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας* Διαθέσιμο στο: https://greece20.gov.gr/ [Πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2023]

ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου (2023) *Έκθεση για τον πολίτη (2015)* Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/files/Sum_report_2015.pdf [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου (2023) *Έκθεση για τον πολίτη (2016)* Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/files/Summary_report_2016.pdf [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου (2023) *Έκθεση για τον πολίτη (2017)* Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/files/Summary_report_2017.pdf [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου (2023) *Έκθεση για τον πολίτη (2018)* Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/files/Summary_report_2018.pdf [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου (2023) *Έκθεση για τον πολίτη (2019)* Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/files/sinopsi-gia-tous-polites-2019.pdf [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου (2023) *Έκθεση για τον πολίτη (2020)* Διαθέσιμο στο: https://www.espa-epirus.gr/files/document/filename/summary2020.pdf [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΛΣΤΑΤ (2013) *Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού :Ιούνιος 2013* Διαθέσιμο στο :

https://www.statistics.gr/documents/20181/611fc7e1-118f-4761-9da6-3e6e745114eb

[Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΛΣΤΑΤ (2019 *) Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού :Ιούνιος 2019* Διαθέσιμο στο:

https://www.statistics.gr/documents/20181/5fac851f-cb31-5524-f259-90e0173aa2a2

[Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

ΕΛΣΤΑΤ (2020) Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού : Ιούνιος 2020 Διαθέσιμο στο : https://www.statistics.gr/documents/20181/b5685471-b604-4d99-00dd-c60a5825aedc

[Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

Epiruspost (2018) *Τι εξάγει η Ήπειρος* Διαθέσιμο στο : https://www.epiruspost.gr/ti-eksagei-i-ipeiros/ [Πρόσβαση 12 Δεκεμβρίου 2023]

EpirusPost, (2023) *Έρευνα της Kapa Research..Η επαρχία αργοσβήνει, οι Ηπειρώτες αισθάνονται αδικημένοι* Διαθέσιμο στη : https://www.epiruspost.gr/ereyna-tis-kapa-research-i-eparchia-argosvinei-oi/ [Πρόσβαση 27 Φεβρουαρίου 2024]

ΕΕ, (2002) *Επιτροπή των Περιφερειών Εδαφική συνοχή στην Ευρώπη* Διαθέσιμο στη : https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/La-coh%C3%A9sion-territoriale-en-Europe/La-coh%C3%A9sion-territoriale-en-Europe-GR.pdf [Πρόσβαση 27 Φεβρουαρίου 2024]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2022) Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI). Διαθέσιμο στο https://www.nationalcoalition.gov.gr/ds-resource/deiktis-psifiakis-oikonomias-kai-koin/ [Πρόσβαση 23 Φεβρουαρίου 2024]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2022) Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2022 Διαθέσιμο στο https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2015/06/DESI_2022__Greece__el_efyTi4djg1dKZSrfa8LNzeXUE_88749.pdf [Πρόσβαση 23 Φεβρουαρίου 2024]

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (2023). *Εμπόδια στην πρόσβαση των μικρών επιχειρήσεων σε συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα* Διαθέσιμο στο https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2023/03/rekkas_n31.pdf [Πρόσβαση στις 30 Νοεμβρίου 2023]

INSETE (2021).*Ετήσια Έκθεση Ανταγωνιστικότητας και διαρθρωτικής προσαρμογής στον τομέα του Τουρισμού για το έτος 2020* Διαθέσιμο στο: https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/05/20-12_Epirus-1.pdf [Πρόσβαση στις 1 Δεκεμβρίου 2023]

Ιωακειμίδης, Π. (2013). *Ποιος θυμάται τα ΜΟΠ*. Διαθέσιμο στο:https://www.tanea.gr/2013/04/18/opinions/poios-thymatai-ta-mop/[Πρόσβαση στις 16 Νοεμβρίου 2023]

Λιαργκόβας, Π., Παπάζογλου, Ε., & Χουλιάρας, Α. (2023). *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής και η Ελλάδα (1981-2021)* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-369

ΜΟΔ ΑΕ (2014) Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη Διαθέσιμο στο : https://www.mou.gr/elibrary/3rd_Egkyklios_sxediasmou_2014-2020.pdf [Πρόσβαση στις 8 Δεκεμβρίου 2023]

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (2023) *Ξενοδοχειακό Δυναμικό στις 31/12/2010* Διαθέσιμο στο: https://www.grhotels.gr/app/uploads/2020/02/2010-Hotels_Regions.pdf

[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2023]

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (2023) *Ξενοδοχειακό Δυναμικό στις 31/12/2015* Διαθέσιμο στο: https://www.grhotels.gr/app/uploads/2020/02/CapacityDetail_2015.pdf

[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2023]

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (2023) *Ξενοδοχειακό Δυναμικό στις 31/12/2020* Διαθέσιμο στο: https://www.grhotels.gr/app/uploads/2021/06/2020-Hotels_Regional.pdf

[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2023]

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (2021) *Περιφέρεια Ηπείρου Ετήσια Έκθεση Ανταγωνιστικότητας και διαρθρωτικής προσαρμογής στον τομέα του τουρισμού για το έτος 2020* Διαθέσιμο στο : https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/05/21-12_Epirus-2.pdf [Πρόσβαση 12 Δεκεμβρίου 2023]

ΟΟΣΑ (2021). *Κατευθυντήριες Γραμμές για την Κατάρτιση Τομεακών Στρατηγικών Καταπολέμησης της Διαφθοράς στην Ελλάδα* Διαθέσιμο στο: https://www.oecd.org/governance/ethics/2.1.2-guidelines-drafting-sectoral-anti-corruption-strategies-greece-el.pdf [Πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2023]

ΟΟΣΑ (2020) *Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας μετά το 2020* Διαθέσιμο στο: https://segm.gr/wp-content/uploads/2020/10/%CE%91%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%BB-%CF%83%CF%85%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf

[Πρόσβαση 11 Δεκεμβρίου 2023]

Παρατηρητήριο Περιφερειακών Πολιτικών (2023) *Μελέτη Η Αναπτυξιακή Εικόνα των Ελληνικών Περιφερειών* Διαθέσιμο στο : https://regionalpolicymonitor.org/%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%84%CE%B7-%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD/

[Πρόσβαση 12 Δεκεμβρίου 2023]

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (2023) *Το Πανεπιστήμιο σε αριθμούς* Διαθέσιμο στο: https://www.uoi.gr/panepistimio/panepistimio-se-arithmous/ [Πρόσβαση 1 Δεκεμβρίου 2023]

Περιφέρεια Ηπείρου (2014). *Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Ηπείρου.* Διαθέσιμο στο: https://www.ideacns.gr/sites/default/files/inline-files/RIS3_Epirus_Revised.pdf [Πρόσβαση 1 Νοεμβρίου 2023].

Περιφέρεια Ηπείρου (2023). *Προγράμματα ΕΣΠΑ 2014-2020*. Διαθέσιμο στο: https://php.gov.gr/category/%cf%80%cf%81%ce%bf%ce%b3%cf%81%ce%ac%ce%bc%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%b1/2014-2020/ [Πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2023].

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (2023). *Συγχρηματοδοτούμενα Αναπτυξιακά Προγράμματα* Διαθέσιμο στο: https://www.pkm.gov.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=72 [Πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2023]

Σταμπόγλης, Δ. (2008). *Από τα μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα στο τέταρτο πακέτο*. Διαθέσιμο από: https://www.tovima.gr/2008/11/25/finance/apo-ta-mesogeiakaoloklirwmena-programmata-sto-tetarto-paketo/[Πρόσβαση στις 12-11-2023]

ΣΕΒ (2018) *Η αύξηση του εργατικού δυναμικού μονόδρομος για τη μείωση της ανεργίας* Διαθέσιμο στο: https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/51653/Weekly_08_11_2018.pdf [Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2023]

ΣΕΓΜ, (2020) *Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας μετά το 2020* Διαθέσιμο στο :https://segm.gr/wp-content/uploads/2020/10/%CE%91%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%BB-%CF%83%CF%85%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf [Πρόσβαση 13 Δεκεμβρίου 2023]

SPEED A.E. (2021). *Μελέτη για τα κριτήρια διαχωρισμού έργων των Τομέων Βιομηχανίας – Εμπορίου που θα ενισχυθούν από τον Αναπτυξιακό Νόμο και το ΕΣΠΑ*

Διαθέσιμο στο : http://eysed.gge.gov.gr/wp-content/uploads/2021/06/2021-01-27_paradoteo1.pdf [Πρόσβαση 22 Νοεμβρίου 2023]

Τσαντίκος Γ., (2023) *Δημογραφικό: Η Ήπειρος όχι μόνο γερνάει, είναι και απαισιόδοξη* Διαθέσιμο στη: https://typos-i.gr/article/dhmografiko-h-hpeiros-oxi-mono-gernaei-einai-kai-apaisiodo3h [Πρόσβαση 27 Φεβρουαρίου 2024]

Υπουργείο Ανάπτυξης (2020). *Το ΕΣΠΑ απέναντι στον κορονοϊό, του Δημήτρη Σκάλκου.* Διαθέσιμο στο: https://www.mindev.gov.gr/το-εσπα-απέναντι-στον-κορονοϊό-του-δημ/ [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2023].

Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων (2021). *Συνοπτικό Κείμενο Προγράμματος. 2021. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2021-2027»* Διαθέσιμο από https://empedu.gov.gr/wp-content/uploads/2021/02/Concept-Paper-ESF-%CE%95%CF%80%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%94%CE%95%CE%94%CE%92%CE%9C-ver.3-%CE%94%CE%99%CE%91%CE%92%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%95%CE%A5%CE%A3%CE%97_29012021.pdf [Πρόσβαση στις 27.11.2023].

Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων-Γενική Γραμματεία Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων-Αναπτυξιακός Νόμος (2021). *Νέος Αναπτυξιακός Νόμος.* Διαθέσιμο στο: https://www.ependyseis.gr/anaptyxiakos/default.htm [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2023].

Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών (2008). *ΕΣΠΑ 2007-2013, Πρόγραμμα για την ανάπτυξη-Ποιότητα Ζωής για Όλους.* Διαθέσιμο στο: http://2007-2013.espa.gr/elibrary/Enimerotiko_Fylladio_ESPA_25_2_08.pdf [Πρόσβαση 1 Οκτωβρίου 2023].

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) (2022) *Στρατηγική για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και τη διασύνδεσή του με την αγορά εργασίας* Διαθέσιμο στο: https://ypergasias.gov.gr/wp-content/uploads/2023/02/%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%94%CE%95%CE%9E%CE%99%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%A9%CE%9D-%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A5-%CE%94%CE%A5%CE%9D%CE%91%CE%9C%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A5.pdf [Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2023]

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (2021). *Η επόμενη μέρα της Πολιτικής Συνοχής.* Διαθέσιμο στο: https://www.ggde-espa.gov.gr/2021/11/23/powergame-gr_23-11-21/ [Πρόσβαση 22 Φεβρουαρίου 2024]

Φωκιανός Γ., (2023) *Πως η Ήπειρος μετατρέπεται σε Silicon Valley της Ελλάδας* Διαθέσιμο στο: https://www.in.gr/2023/11/27/economy/oikonomikes-eidiseis/pos-ipeiros-metatrepetai-se-silicon-valley-tis-elladas/ [Πρόσβαση 13 Δεκεμβρίου 2023]